

Statistikk

Rusmidler i Norge 2010

Alcohol and Drugs in Norway

Redaktør (Editor): Marit Edland-Gryt

Redaksjonsutvalg (Editorial group):

Anders Brynhi, Astrid Skretting, Marianne Lund, Elin K. Bye og Øyvind Horverak

Oversettelse (translation):

Chris Saunders

Utgitt av:

Statens institutt for rusmiddelforskning

Produced by:

Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Design og trykk (print):

www.07.no

ISBN 978-82-7171-353-9 (trykt)

ISBN 978-82-7171-355-3 (pdf)

SIRUS Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Forord

Denne publikasjonen presenterer en oversikt over statistikk knyttet til alkohol og andre rusmidler. Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) henter tallmaterialet som presenteres fra offentlig statistikk og egne undersøkelser.

Dette er den 22. utgaven av *Rusmidler i Norge*. Inntil 2001 ble publikasjonen utgitt som et samarbeid mellom det daværende Rusmiddeldirektoratet og SIFA. Fra 2001 har SIRUS hatt ansvar for utgivelsen.

Nytt fra 2009 var at statistikk om tobakk kom inn i kapitlene om omsetning, økonomi og kriminalitet. Vi presenterer også oppdaterte tabeller om forbruk, tilgjengelighet, økonomi, kriminalitet, skadevirkninger og behandling knyttet til alkohol, narkotika og avhengighetsskapende legemidler. Ungdomsundersøkelsen inngår ikke lenger som en egen del. Bakgrunnen for dette er at vi med fallende responsrate ikke har funnet det forsvarlig å fortsette med disse undersøkelsene. En annen grunn er at vi vil at *Rusmidler i Norge* skal rendyrkes som statistikk-publikasjon, noe som innebærer at survey-undersøkelser ikke passer inn.

Målsetningen med *Rusmidler i Norge* er å gjøre statistikk på rusmiddelfeltet mer tilgjengelig. Kapitlene er organisert ut fra temaområder. Vi håper publikasjonen vil være til hjelp både i forbindelse med opplysningsvirksomhet, ved planlegging og gjennomføring av forebyggende tiltak, for forskningsformål og for dem som har generell interesse for rusmiddelfeltet. For å gjøre heftet mer tilgjengelig for en utenlandsk leserkrets, presenteres all tekst også på engelsk.

De aller fleste tabellene er også tilgjengelig i instituttets nettbaserte statistikkdatabase, RusStat (<http://statistikk.sirus.no>). Her kan man finne ytterligere informasjon, og i mange tilfeller lengre tidsserier enn det som publiseres i papirutgaven.

Store deler av statistikken som her publiseres er offentlig statistikk innhentet fra flere ulike kilder. Vi vil takke for konstruktivt samarbeid med alle som har bidratt fra Folkehelseinstituttet, Statistisk sentralbyrå, Kripes, Helsedirektoratet, Helse- og omsorgsdepartementet, Tollvesenet, LAR Øst, Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Forsvarsstaben, Vinmonopolet, Kriminalomsorgens sentrale forvaltning og Norsk pasientregister. Vi vil også takke alle på SIRUS utenom redaksjonen som har bidratt.

Oslo, oktober 2010

Jostein Rise

Direktør

Preface

This publication presents a selection of statistics related to alcohol and other substances. The National Institute for Drug and Alcohol Research (SIRUS) obtain the data from public statistics and our own studies.

This is twenty-second edition of *Alcohol and Drugs in Norway*. Until 2000 the booklet was published as a joint venture between the then Norwegian Directorate for the Prevention of Alcohol and Drug Problems (*Rusmiddeldirektoratet*) and SIFA (SIRUS' forerunner). SIRUS has had sole responsibility for the publication since 2001.

Since the 2009-edition tobacco statistics are incorporated in the chapters on sales, economy and criminality. Updated tables on consumption, accessibility, economy, criminality, harmful effects, and treatment related to the use of alcohol, drugs and/or addictive medicinal drugs are also included. We have discontinued the youth survey because the non-response rate had reached unacceptable levels; it could no longer be justified. There is therefore no chapter in this edition devoted to youth. Furthermore, we want *Alcohol and Drugs in Norway* to become a purely statistical publication, which means that surveys don't fit in.

The purpose of *Alcohol and Drugs in Norway* is to bring the statistics out to a wider readership. The chapters are organised thematically. We hope the publication will be of use in information-related work, planning and implementation of preventive programmes, research activity and for readers with a general interest in the subject of drugs and alcohol. And to make the booklet more accessible to a foreign readership, *Alcohol and Drugs in Norway* is also available in English.

Most of the tables presented in this edition can be found in the institute's web-based statistics database, RusStat (<http://statistikk.sirus.no>). The database contains further information, and, in many cases, longer time series than in the printed edition.

Many of the statistics published here are public statistics retrieved from several sources. We would like to thank everyone who helped us at the Norwegian Institute of Public Health, Statistics Norway, National Criminal Investigation Service, Directorate of Health, Ministry of Health and Care Services, Norwegian Customs Authority, LAR Øst (Department of Drug Substitution Treatment, Aker University Hospital), Norwegian Centre for Addiction Research (SERAF), Norwegian Defence Staff, Vinmonopolet, central offices of the Norwegian Correctional Services and the Norwegian Patient Register. We would also like to thank people outside the editorial group at SIRUS for their help.

Oslo, October 2010

Jostein Rise

Director

Innhold

■ 1 Omsetning av alkohol, tobakk og avhengighets-skapende legemidler .....

1 Omsetning av alkohol, tobakk og avhengighets-skapende legemidler	15	Tabell 1.5	30
Tabell 1.1	22	Årlig omsetning av alkohol i de nordiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 15 år og over 1967–2008	
Årlig omsetning av alkohol i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 1970–2008		Tabell 1.6	31
Figur 1.1	23	Årlig omsetning av alkohol i Norge totalt i 1 000 vareliter og i 1 000 liter ren alkohol 1980–2009	
Omsetning av alkohol i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 2008		Tabell 1.7	32
Tabell 1.2	24	Årlig omsetning av alkohol i Norge per innbygger 15 år og over i vareliter og i liter ren alkohol 1980–2009	
Årlig omsetning av brennevin i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 1970–2008		Figur 1.7	33
Figur 1.2	25	Årlig omsetning av alkohol i Norge 1980–2009	
Omsetning av brennevin i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 2008		Tabell 1.8	34
Tabell 1.3	26	Årlig omsetning av forskjellige typer øl i Norge i 1 000 vareliter og i 1 000 liter ren alkohol 1975–2009	
Årlig omsetning av vin i de europeiske land målt i vareliter per innbygger 1970–2008		Tabell 1.9	35
Figur 1.3	27	Årlig omsetning av forskjellige typer øl i Norge målt i liter ren alkohol per innbygger 15 år og over 1975–2009	
Omsetning av vin i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 2008		Tabell 1.10	36
Tabell 1.4	28	Utviklingen i registrert salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus, i tonn pr. år, perioden 1976–2010 (juli-juni)	
Årlig omsetning av øl i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 1970–2008		Figur 1.10	37
Figur 1.4	29	Utviklingen i registrert salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus i tonn pr. år for perioden 1976–2010 (juli-juni)	
Omsetning av øl i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 2008		Tabell 1.11	38
		Utviklingen i registrert salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus i gram per innbygger 15 år og over, 1976–2010 (juli-juni)	

Figur 1.11	39	Tabell 2.3	52
Utvikling i salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus i gram per innbygger 15 år og over, 1977-2010 (juli-juni)		Antall salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1, fordelt på fylke (over 2,5 og høyst 4,7 volumprosent) 1997–2009	
Tabell 1.12	40	Tabell 2.4	53
Salg av avhengighetsskapende legemidler angitt i definerte døgndoser (DDD) per 1000 innbyggere per døgn 1988–2009		Antall skjenkesteder for alkohol med kommunal bevilling fordelt på bevillingskombinasjon 1980–2009	
Tabell 1.13	41	Figur 2.4	54
Salg av anxiolytika (benzodiazepiner ATC gruppe N05BA) fordelt på fylke, angitt i definerte døgndoser per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009		Antall skjenkesteder for alkohol 1980-2009	
Figur 1.13	42	Tabell 2.5	55
Salg av anxiolytika fordelt på fylke 2009		Antall skjenkesteder for alkohol med kommunal bevilling fordelt på bevillingskombinasjon og fylke 2009	
Tabell 1.14	43	Tabell 2.6	56
Salg av hypnotika og sedativa (benzodiazepiner og z-hypnotika ATC grupper N05CD og N05CF) fordelt på fylke, angitt i definerte døgndoser per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009		Antall kommuner uten salgs- eller skjenkesteder med kommunal bevilling for alkohol 1980–2009	
Figur 1.14	44	Tabell 2.7	57
Salg av hypnotika og sedativa fordelt på fylke 2009		Antall befalsmesser og passasjerskip med statlig skjenkebevilling fordelt på fylke 2009	
Tabell 1.15	45	■ 3 Økonomi: Alkohol og tobakk	59
Salg av legemidler til bruk ved opioidavhengighet (ATC gruppe N07BC) angitt i definerte døgndoser (DDD) per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009		Tabell 3.1	63
■ 2 Bevillinger for alkoholomsetning	47	Realprisindekser for brennevin, sterkvin, svakvin og øl 1979–2009 (1998=100)	
Tabell 2.1	50	Tabell 3.2	64
Antall salgssteder for alkohol fordelt på bevillingskombinasjon 1980–2009		Indeks for forholdet mellom nominell prisindeks for ulike drikkesorter og indeks for lønn per normalårsverk fra Nasjonalregnskapet 1979–2009	
Tabell 2.2	51	Tabell 3.3	65
Antall vinmonopolutsalg fordelt på fylke 1996–2009		Avgift på vin og brennevin. Grunnavgift i øre per volumprosent alkohol per vareliter 1995–2010	

Tabell 3.4	66	Tabell 4.2	84
Avgift på øl i kroner per liter og klasseinndeling for øl før og etter 1.1.1995, 1975–2010		Antall prøver fra bilførere fordelt på type mistanke og kjønn (alkohol og/eller andre rusmidler) 1989–2009	
Tabell 3.5	67	Tabell 4.3	85
Statens inntekter på omsetningen av alkohol i millioner kroner 1980–2009		Antall prøver fra bilførere som er testet positive for narkotiske stoffer 1989–2009	
Tabell 3.6	68	Tabell 4.4	86
Total konsumprisindeks og prisindeks for tobakk 1995–2010 (2005=100)		Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler som prosent av alle reaksjoner på veitrafikkforseelser 1977–2008	
Figur 3.6	69	Tabell 4.5	87
Total konsumprisindeks og prisindeks for tobakk 1995–2010 (2005=100)		Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler fordelt på fylke 1985–2008	
Tabell 3.7	70	Tabell 4.6	88
Utvikling i særavgift på tobakksvarer i kr pr 100 gram 1995–2010		Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler per 10 000 innbyggere 18 år og over fordelt på fylke 1985–2009	
Figur 3.7	71	Figur 4.6	89
Utvikling i særavgiften på tobakksvarer i kroner per 100 gram 1995–2010		Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler fordelt på fylke 2009	
Tabell 3.8	72	Tabell 4.7	90
Statens inntekter fra tobakksavgiften i millioner kroner 1980–2010 (eksl.mva)		Tollbeslag av alkoholholdige drikkevarer i liter 1999–2009	
Figur 3.8	73	Tabell 4.8	90
Statens inntekter fra tobakksavgiften (merverdiavgift ikke medregnet) 1980–2010		Mengde beslaglagt tobakk i kilo 2000–2009	
4 Kriminalitet: Alkohol, tobakk og andre rusmidler	75	Figur 4.8	91
Tabell 4.1	82	Mengde beslaglagt tobakk i kilo 2000–2009	
Antall prøver fra bilførere fordelt på mistanke om påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler 1989–2009		Tabell 4.9	92
Figur 4.1	83	Antall beslag av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus 2000–2009	
Antall prøver fra bilførere fordelt på mistanke om påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler 1989–2009			

Figur 4.9	92	Tabell 4.17	103
Antall beslag av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus 2000-2009		Antall personer siktet for narkotikaforbrytelser fordelt på kjønn og alder 2005	
Tabell 4.10	93	Tabell 4.18	104
Antall beslag av heroin, cannabis, amfetamin og kokain 1974-2009		Antall reaksjoner for narkotikaforbrytelser 1969-2009	
Figur 4.10	94	Figur 4.18	105
Antall beslag av heroin, cannabis, amfetamin og kokain 1974-2009		Antall reaksjoner for narkotikaforbrytelser 1975-2009	
Tabell 4.11	95	Tabell 4.19	106
Antall beslag av ecstasy, LSD, khat, hallusinogene sopper, GHB og medikamenter 1989-2009		Narkotika i norske fengsler 1990-2009	
Figur 4.11	96	■ 5 Dødsfall og sykdom: Alkohol og andre rusmidler	107
Antall beslag av ecstasy, LSD og khat 1989-2009		Tabell 5.1	112
Tabell 4.12	97	Antall dødsfall som skyldes alkohol fordelt på diagnose og kjønn (underliggende årsak) 2002-2008	
Beslaglagt mengde heroin, kokain, cannabis og amfetamin i kilogram 1974-2009		Tabell 5.2	113
Tabell 4.13	98	Antall dødsfall som skyldes alkohol fordelt på alder og kjønn (underliggende årsak) 2006-2008	
Beslaglagt mengde ecstasy, LSD, khat, halusinogene sopper og medikamenter 1989-2009		Tabell 5.3	114
Tabell 4.14	99	Antall innleggelses i somatiske sykehus med alkoholrelaterte hoveddiagnoser 1999-2009	
Antall narkotikabeslag fordelt på stofftype og politidistrikt 2009		Tabell 5.4	115
Tabell 4.15	100	Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på kjønn ifølge Kriminalpolitisen (Kripos) og Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 1977-2009	
Antall anmeldte narkotikalovbrudd 1993-2009		Figur 5.4	116
Figur 4.15	101	Dødsfall som skyldes bruk av narkotika ifølge Kripos, 1991-2009	
Antall anmeldte narkotikalovbrudd 1993-2009			
Tabell 4.16	102		
Antall etterforskede lovbrudd og siktede for narkotikaforbrytelser 1976-2005			

Tabell 5.5	117	■ 6 Behandling for rusmiddelproblemer	123
Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på kjønn og alder ifølge Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 2006–2008			
Tabell 5.6	117		
Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på alder ifølge Kripas 1995–2009			
Tabell 5.7	118		
Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på fylke ifølge Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 1997–2008			
Tabell 5.8	119		
Narkotikadødsfall i Oslo og resten av landet ifølge Kripas, antall og prosent 1986–2009			
Tabell 5.9	120		
Akutt hepatitt B-smittede etter antatt smittemåte og diagnoseår 1992–2009			
Figur 5.9	120		
Prosent av akutt hepatitt B-smittede som er sprøytemisbrukere 1992–2009			
Tabell 5.10	121		
Antall registrerte personer med HIV-infeksjon fordelt på smittemåter og diagnoseår 1984–2009			
Tabell 6.1	126		
Figur 6.1	127	Antall pasienter i LAR-behandling og antall søknader/pasienter på venteliste per 31.12. Hele landet 1998–2009	
Tabell 6.2	128	Antall pasienter i Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) fordelt på fylke 2009	
Tabell 6.3	129	Antall døgnplasser, oppholdsdøgn og innleggelser i Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelproblemer (TSB) 2005–2009	
Tabell 6.4	130	Vedtak i fylkesnemndene for sosiale saker med hjemmel i sosialtjenesteloven § 6–2 og 6–2a 1996–2009	

Contents

1 Sale of alcohol, tobacco and addictive medicinal drugs	15	Table 1.5	30
Table 1.1	22	Annual sales of alcohol in the Nordic countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant aged 15 years and over 1967–2008	
Annual sales of alcohol in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 1970–2008		Table 1.6	31
Figure 1.1	23	Annual sales of alcohol in Norway in total in 1,000 litres and in 1,000 litres of pure alcohol 1980–2009	
Sales of alcohol in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 2008		Table 1.7	32
Table 1.2	24	Annual sales of alcohol in Norway per inhabitant aged 15 years and over in litres and in litres of pure alcohol 1980–2009	
Annual sales of spirits in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 1970–2008		Figure 1.7	33
Figure 1.2	25	Annual sales of alcohol in Norway 1980–2009	
Sales of spirits in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 2008		Table 1.8	34
Table 1.3	26	Annual sales of different types of beer in Norway in 1,000 litres and in 1,000 litres of pure alcohol 1975–2009	
Annual sales of wine in some European countries measured in litres per inhabitant 1970–2008		Table 1.9	35
Figure 1.3	27	Annual sales of different types of beer in Norway measured in litres of pure alcohol per inhabitant aged 15 years and over 1975–2009	
Sales of wine in some European countries measured in litres per inhabitant 2008		Table 1.10	36
Table 1.4	28	Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus, in tons per year, for the years 1976–2010 (July–June)	
Annual sales of beer in some European countries measured in litres per inhabitant 1970–2008		Figure 1.10	37
Figure 1.4	29	Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus in tons per year, for the years 1976–2010 (July–June)	
Sales of beer in some European countries measured in litres per inhabitant 2008			

Table 1.11	38	Table 2.2	51
Registered sales of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus, in grams per capita, for the years 1976–2010 (July-June)		Number of Vinmonopolet sales outlets by county 1996–2009	
Figure 1.11	39	Table 2.3	52
Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus in grams per capita, for the years 1977-2010 (July-June)		Number of establishments licensed to sell medium beer by county 1997–2009	
Table 1.12	40	Table 2.4	53
Sale of addictive medication given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1988–2009		Number of establishments with a municipal licence to serve alcohol by type of licence 1980–2009	
Table 1.13	41	Figure 2.4	54
Sale of tranquillisers (benzodiazepines, ATC group N05BA) by county given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1999–2009		Number of premises licensed to serve alcohol 1980-2009	
Figure 1.13	42	Table 2.5	55
Sale of tranquillisers by county 2009		Number of establishments licensed to serve alcohol by type of licence and county 2009	
Table 1.14	43	Table 2.6	56
Sale of hypnotics and sedatives (benzodiazepines and Z-hypnotics, ATC groups N05CD and N05CF) by county given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1999–2009		Number of municipalities without establishments licensed to sell or serve alcohol 1980–2009	
Figure 1.14	44	Table 2.7	57
Sale of hypnotics and sedatives by county 2009		Number of military establishments and passenger ships with a state licence to serve alcohol by county 2009	
Table 1.15	45	■ 3 Economy: Alcohol and tobacco	59
Sale of medication used in substitution treatment given in DDD/1000 inhabitants/day 1999–2009		Table 3.1	63
■ 2 Licences to sell and serve alcohol	47	Real price indices for spirits, fortified wines, table wines and beer 1979–2009 (1998=100)	
Table 2.1	50	Table 3.2	64
Number of establishments licensed to sell alcohol by type of license 1980–2009		Index for the relationship between nominal price index for different types of alcoholic beverages and index for nominal wages and salaries from the National Account 1979–2009	

Table 3.3	65
Excise duty on wine and spirits. Basic duty in Norwegian øre (100 øre = 1 krone) per percent alcohol by volume per litre 1995–2010	
Table 3.4	66
Excise duty on beer in Norwegian kroner per litre and classification of beer before and after 1.1.1995, 1975–2010	
Table 3.5	67
Government revenue from the sale of alcohol in millions of Norwegian kroner 1980–2009	
Table 3.6	68
Total Consume Price Index and Price Index for tobacco 1995–2010 (2005=100)	
Figure 3.6	69
Total Consume Price Index and Price Index for tobacco 1995–2010 (2005=100)	
Table 3.7	70
Excise duty on tobacco products. In NOK per 100 gr. 1995–2010	
Figure 3.7	71
Excise duty on tobacco products. In NOK per 100 g. 1995–2010	
Table 3.8	72
The state's revenue from tobacco sales 1980–2010 (eksl.mva)	
Figure 3.8	73
The state's revenue from tobacco sales (eksl. mva) 1980–2010	

4 Criminality: Alcohol, tobacco and other substances	75
Table 4.1	82
Number of tests from drivers by type of suspicion of alcohol and/or drugs 1989–2009	
Figure 4.1	83
Number of tests from drivers by type of suspicion for alcohol and/or other drugs 1989–2009	
Table 4.2	84
Number of tests from drivers by type of suspicion and gender (alcohol and/or other drugs) 1989–2009	
Table 4.3	85
Number of tests from drivers which are tested positive for drugs 1989–2009	
Table 4.4	86
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs as a percentage of all sanctions for traffic misdemeanours 1977–2008	
Table 4.5	87
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs by county 1985–2008	
Table 4.6	88
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs per 10,000 inhabitants aged 18 years and over by county 1985–2009	
Figure 4.6	89
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs per 10,000 inhabitants aged 18 years and over by county 2009	
Table 4.7	90
Seizures by Customs Authority of alcoholic beverages. In litres. 1999–2009	

Table 4.8	90	Table 4.15	100
Tobacco seizures in kilos 2000–2009		Number of drug offences reported 1993–2009	
Figure 4.8	91	Figure 4.15	101
Tobacco seizures in kilos 2000–2009		Number of drug offences reported 1993–2009	
Table 4.9	92	Table 4.16	102
Number of seizures of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus 2000–2009		Number of drug crimes investigated and persons charged with drug crimes 1976–2005	
Figure 4.9	92	Table 4.17	103
Number of seizures of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus 2000–2009		Number of persons charged with drug crimes by gender and age 2005	
Table 4.10	93	Table 4.18	104
Number of seizures of heroin, cannabis, amphetamines and cocaine 1974–2009		Number of sanctions in cases involving drug crimes 1969–2009	
Figure 4.10	94	Figure 4.18	105
Number of seizures of heroine, cannabis, cocaine and amphetamines 1974–2009		Number of sanctions in cases involving drug crimes 1975–2009	
Table 4.11	95	Table 4.19	106
Number of seizures of ecstasy, LSD, khat, hallucinogenic fungi, GHB and tranquillisers 1989–2009		Drugs in Norwegian prisons 1990–2009	
Figure 4.11	96	5 Mortality and illness: Alcohol and other substances	107
Number of seizures of ecstasy, LSD and khat 1989–2009		Table 5.1	112
Table 4.12	97	Number of deaths caused by alcohol by diagnosis and gender (underlying cause of death) 2002–2008	
Amount of confiscated opiates, cocaine, cannabis and amphetamines in kilogrammes 1974–2009		Table 5.2	113
Table 4.13	98	Number of deaths caused by alcohol by age and gender (underlying cause of death) 2006–2008	
Amount of confiscated ecstasy, LSD, khat, hallucinogenic fungi and tranquillisers 1989–2009		Table 5.3	114
Table 4.14	99	Number of admissions to somatic hospitals with alcohol related underlying diagnosis 1999–2009	
Number of seizures of drugs by type of drug and police district 2009			

Table 5.4	115
Deaths caused by use of drugs by gender according to the National Bureau of Crime Investigation (Kripos) and Statistics Norway (underlying cause of death) 1977–2009	
Figure 5.4	116
Number of deaths caused by use of drugs according to Kripos 1991-2009	
Table 5.5	117
Deaths caused by use of drugs by gender and age according to Statistics Norway (underlying cause of death) 2006–2008	
Table 5.6	117
Deaths caused by use of drugs by age according to Kripos 1995–2009	
Table 5.7	118
Deaths caused by use of drugs by county according to Statistics Norway (underlying cause of death) 1997–2008	
Table 5.8	119
Deaths caused by use of drugs in Oslo and the rest of the country according to National Criminal Investigation Service, number and percent 1986–2009	
Table 5.9	120
Number of acute hepatitis B infections by infection source and year of diagnoses 1992–2009	
Figure 5.9	120
Percentage of hepatitis B infected who are injecting drug abusers 1992-2009	
Table 5.10	121
Number of persons registered as HIV- positive by infection route and year of diagnosis 1984–2009	

■ 6 Treatment of substance abuse 123

Table 6.1	126
Number of patients in substitution treatment by health region 2005–2009	
Figure 6.1	127
Number of patients in LAR-treatment and number of applications/on waiting lists per 31.12. The whole country 1998 – 2009	
Table 6.2	128
Number of patients in substitution treatment by county 2009	
Table 6.3	129
Number of inpatient treatment beds, length of stay (in days) and admissions in specialised treatment 2005–2009	
Table 6.4	130
Decisions by County Social Welfare Boards pursuant to the Act on Social Services § 6–2 and 6–2a 1996–2009	

1. Omsetning av alkohol, tobakk og avhengighetsskapende legemidler

---

1. Sale of alcohol, tobacco and addictive medicinal drugs

Beregning av alkoholomsetningen

De fleste land utarbeider statistikk over registrert årlig forbruk, eller årlig omsetning som det mer korrekt er betegnet som i tabellene, av øl, vin og brennevin basert på omsetningstall og/eller alkoholavgifter. I Norge ble omsetningsstatistikken vedrørende brennevin og vin, og fra 1993 også sterkøl (over 4,75 volumprosent alkohol), basert på opplysninger om salg fra AS Vinmonopolets utsalg, samt oppgaver over registrert privatimport. Etter at engrosmonopolet ble opphevet fra og med 1996, bygger statistikken på import- og produksjonsstatistikk fra Toll- og avgiftsdirektoratet.

Den registrerte omsetningen av øl er beregnet ut fra ølavgifter på samme måte som tidligere. Også lettøl, dvs. øl med et alkoholinnhold mellom 0,7 og 2,75 (2,5 før 1. januar 1995) volumprosent, er medregnet i den norske statistikken, selv om alkoholoven ikke definerer drikkevarer med mindre enn 2,5 volumprosent alkoholinnhold som alkoholholdig drikk.

Uregistrert alkoholforbruk

I tillegg til de alkoholholdige drikkene som inngår i statistikken over registrert omsetning, drikkes det også betydelige mengder uregistrert alkohol i form av legalt tilvirket hjemmelaget øl eller vin, eller illegalt hjemmebrent brennevin, foruten smuglervarer og alkohol importert av reisende i forbindelse med utenlandsreiser. I Norge antas det uregistrerte forbruket å være relativt stort, anslagsvis 25–30 prosent av totalforbruket. Smugling av brennevin og sprit, hjemmebrenning, hjemmeproduksjon av vin, grensehandel og tax-free-handel er de viktigste kildene for uregistrert alkohol. Alkohol som drikkes av nordmenn mens de er på reiser i utlandet, blir naturlig nok ikke registrert i den norske alkoholstatistikken.

Alkoholomsetning i europeiske land

Selv om både den norske og den internasjonale alkoholstatistikken har svakheter og må tolkes med en viss varsomhet, er det likevel grunn til å

tro at den gir et relativt godt uttrykk for de reelle forskjellene i forbruksnivå mellom landene og innen det enkelte land over tid. Som det fremgår av tabellene 1.1–1.4, ligger omsetningen per innbygger både av brennevin, vin og øl vesentlig lavere i Norge enn i de fleste andre europeiske land. Den samlede alkoholomsetningen per innbygger i Norge har i årene etter 2001 vært den laveste i Europa. Den totale omsetningen i en del søreuropeiske land som Frankrike, Italia og Portugal, som tradisjonelt har hatt et høyt alkoholforbruk, viste en klar nedgang fra 1970 til 2000. Etter den tid er ikke nedgangen lenger like markant, men fremdeles er det en tendens til at forbruket går noe ned i disse landene. Utviklingen i de nordiske landene, som tradisjonelt har hatt et lavt alkoholforbruk, har derimot vært økende, med den følge at forskjellene i alkoholomsetningen mellom landene er mindre enn tidligere.

> 1.1

-1.4

Tabell 1.5 viser utviklingen i omsetning per innbygger 15 år og over i de nordiske land fra 1967. Både i Danmark, Finland, Norge og Sverige var det en til dels sterk økning i alkoholomsetningen frem til rundt 1980. Forbruket gikk så noe ned eller holdt seg stabilt frem til midten av 1990-årene da det igjen skjøt fart i Norge, Sverige og Finland, mens det gikk litt ned i Danmark.

> 1.5

Færøyene hadde ingen innenlandsk alkoholomsetning frem til 1980, og også Grønland og Island har hatt særregler for omsetningen. Utviklingen i de nordiske land fram til begynnelsen av 1990-årene er beskrevet i *Rusmidler i Norge 1994*.

Alkoholomsetning i Norge

I Norge har vi årlige data for alkoholomsetningen tilbake til 1851. Disse er gjengitt i *Rusmidler i Norge 1991*. Spesifiserte opplysninger om alkoholomsetningen i Norge 1980–2009 fordelt på brennevin, vin og øl er gitt i tabellene 1.6–1.9. For 1998 mangler det opplysninger om omsetning.

> 1.6

-1.9

1.6 < Av tabell 1.6 framgår det at brennevinsomsetningen har vist en nedgang siden 1980, mens vinomsetningen derimot har steget. I 1990-årene var omsetningen av brennevin per voksen innbygger lavere enn noen gang siden alkoholstatistikken begynte i 1851, bortsett fra under forbudstiden og enkelte år under siste verdenskrig. Etter tusenårsskiftet har den på ny vist økning. Vinomsetningen var i 1995, for første gang siden forbudstiden, høyere enn brennevinsomsetningen, regnet i liter ren alkohol per voksen innbygger, og har fortsatt å øke. Ølomsæningen har vist en gradvis, men forholdsvis liten økning fra rundt midten av 1980-årene. Alkoholholdige frukt-drikker («rusbrus») har økt noe fra disse ble introdusert på det norske markedet i 1996, med et toppunkt i 2003 da de ble tillatt solgt i dagligvareforretninger, men de utgjør en meget liten del av det samlede alkoholforbruket. Totalomsetningen av alkohol per innbygger lå relativt stabilt fram til midten av 1990-årene. Fra da av har omsetningen vist en økning som i hovedsak kan tilbakeføres til økt omsetning av vin.

Etter at sterkøl (over 4,75 volumprosent alkohol) bare ble tillatt solgt over betjent disk fra 1. juli 1990, og deretter bare tillatt solgt i AS Vinmonopolets utsalg fra 1. mars 1993, har salget av slikt øl gått kraftig tilbake, slik det fremgår av tabell 1.8. Omsetningen av lettøl har også gått tilbake siden toppåret 1990. I dag utgjør middels sterkt øl den dominerende delen av ølomsæningen.

Omsetning av tobakk i Norge

1.10 < Toll- og avgiftsdepartementet registrerer månedlig det lovlige salget av tobakk i Norge. Tabell 1.10 viser utviklingen i salg de siste 30 årene. Etter 1980 har det vært en markert nedgang i salg av rulletobakk. Salget av fabrikkfremstilte sigaretter har vist en svak nedgang de siste 20 årene, mens snussalget har økt betydelig de siste fem årene. Fordelt på befolkningen 15 år og eldre utgjør det samlede tobakksforbruket i underkant av 600 gram fabrikkfremstilte sigaretter, 245 gram rulletobakk og 295 gram snus per voksen innbygger i 2009 (målt fra juli 2009 til juni 2010). I tillegg til det registrerte salget kommer også konsumet

fra grensehandel, tax-free-handel og tobakk som ulovlig smugles inn i Norge. Beregninger basert på selvrapporterte forsyningskilder for tobakk viser at omfanget av det uregistrerte forbruket av tobakk har økt i løpet av de siste ti årene, og at om lag en firedel av nordmenns tobakksforbruk stammer fra uregistrerte forsyningskilder. Tobakk som blir smuglet inn i landet antas å utgjøre en svært liten del av det totale forbruket, om lag en prosent.

Omsetning av avhengighetsskapende legemidler i Norge

De avhengighetsskapende legemidlene er klassifisert i ATC grupper (Anatomical Therapeutic Chemical), og denne klassifikasjonen er benyttet i tabellene. De mest brukte av disse legemidlene er angstdempende midler (anxiolytika, ATC gruppe N05BA), sovemidler og beroligende midler (hypnotika og sedativa i ATC gruppene N05CD og N05CF), og opioider (ATC gruppe N02A). Felles for opioidene er at de inneholder morfin eller morfinlignende stoffer som brukes som smertestillende midler ved moderate til sterke smerter. Disse legemidlene skrives ut i allmennpraksis og brukes også i sykehus. Blant morfinlignende legemidler er også metadon og buprenorfin (ATC gruppe N07BC), som i tillegg til smertelindring, anvendes i legemiddelassisteret rehabilitering (LAR-behandling).

Tre tabeller viser salget av de viktigste gruppene av avhengighetsskapende legemidler bortsett fra opioider brukt i LAR-behandling. Andre legemidler enn de som inngår i tabellene vil kunne føre til avhengighet, spesielt midler mot ADHD, men også enkelte midler mot epilepsi, allergier, psykotiske tilstander mv. En fjerde tabell viser salget av legemidler til bruk ved opioidavhengighet. Felles for legemidlene i tabell 1.12–1.15 er at de i lovens forstand er klassifisert som psykotrope eller narkotiske stoffer. Dette innebærer at bruk av slike legemidler som ikke er forskrevet av lege er straffbart, og at det er ulovlig å omsette slike stoffer annet enn fra apotek og på resept fra lege. Ulovlig bruk, innførsel eller omsetning straffes etter narkotikalovgivningen. Tallene er

> 1.12

> 1.13

> 1.14

> 1.15

basert på opplysninger fra Grossistbasert legemiddelstatistikk, Nasjonalt folkehelseinstitutt (www.legemiddelforbruk.no).

- 1.12 < Tabell 1.12 viser utviklingen i salg av ulike avhengighetsskapende legemidler de siste 20 årene. Her ser vi at «Z-hypnotika» (zopiklon og zolpidem) er den gruppen legemidler som har økt mest de siste ti årene. Når det gjelder opioider, har morfin gått litt ned, men i samme periode har det vært en økning i andre opioider som oksykodon, fentanyl og tramadol.
- 1.13 < Tabell 1.13 viser at det for enkelte fylker er en nedgang av salg av anxiolytika, mens det for andre fylker er en økning. For hypnotika/sedativa er trenden for de fleste av fylkene økende salg.
- 1.14 < Det er fortsatt store fylkesvise variasjoner i antall solgte døgndoser for avhengighetsskapende legemidler.

I tabell 1.15 ser vi at det økte antallet pasienter i legemiddelassistert behandling (LAR) fra 1998 (se kapittel 6) reflekteres i økningen i salg av metadon og buprenorfin de siste ti årene. I starten var LAR-behandlingen utelukkende behandling med metadon, mens etter at Subutex og kombinasjonspreparatet Suboxone ble godkjent som LAR-medikament, har buprenorfin i økende grad blitt brukt, fra 23 prosent av LAR-pasientene i 2004 til 44 prosent i 2009. Bakgrunnen for at salget av metadon har gått ned fra 2005 til 2009, er en lavere andel pasienter behandlet med metadon samt lavere gjennomsnittlig dosering. Gjennomsnittlig dosering av metadon har gått ned fra 117 mg/dag i 2004 til 100,2 mg/dag i 2009 (Statusrapport 2009, SERAF-rapport /2010). > 1.15

1. Sale of alcohol, tobacco and addictive medicinal drugs

Estimating Alcohol Sales

Most countries compile statistics on registered annual consumption or, to use the more correct term used in the tables, annual sales of beer, wine and spirits on the basis of sales data and/or excise duty. In Norway, the usual procedure until January 1, 1996 was to compile statistics on spirits and wine, and, beginning in 1993, strong beer (i.e. containing 4.75 per cent alcohol by volume) on the basis of sales data reported by the retail stores of the Norwegian Wine and Spirits Monopoly – *Vinmonopolet* – and registered private imports. With the revocation of *Vinmonopolet*'s control of the wholesale market, production and import statistics rely on data put together by the Directorate of Customs and Excise.

Beer statistics rely on excise duty data, as before. Light beer, with an alcoholic content of 0.7–2.75 per cent (0.7–2.5 per cent before January 1, 1995), is included in the Norwegian statistics, even though beverages containing less than 2.5 per cent alcohol by volume are not alcoholic beverages under the provisions of the Alcohol Act.

Unregistered alcohol consumption

In addition to the registered consumption of alcohol on which the statistics are based, a significant amount of the alcohol consumed in the country eludes official records. It comes in the form of legally homemade beer and wine, and illegally distilled spirits and what people bring into the country from travels abroad both legally and illegally. In Norway, the estimated volume of unregistered consumption is equal to about 25–30 per cent of overall consumption, a relatively high number. The main constituents of this unregistered consumption are smuggled fortified wines and spirits, home distilling and winemaking, cross-border and tax free purchases. Alcohol consumed by Norwegians abroad is not included in the Norwegian alcohol statistics.

European Alcohol Sales

Although Norwegian and international alcohol statistics labour under certain shortcomings and should be treated with some caution, they do appear to give a reasonably good idea of actual differences in consumption levels between and within different countries over time. As shown in tables 1.1–1.4, sales per capita of spirits, wine and beer are considerably lower in Norway than in most other European countries. Total alcohol consumption per capita in Norway has been the lowest in Europe since 2001. Consumption in southern European countries such as France, Italy, Portugal and Spain, traditionally high-consumption countries, declined markedly between 1970 and 2000. This downward tendency continued in the 2000s, though not as rapidly as before. On the other hand, the Nordic countries, where alcohol consumption traditionally has been low, have seen a rise in consumption, contributing to a reduction of the gap between the different countries.

> 1.1
-1.4

Table 1.5 presents alcohol sales per capita aged 15 and older in the Nordic countries since 1967. Between then and around 1980, sales rose sharply on occasion in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Nordic consumption fell somewhat or at least remained stable until the mid-1990s, when Norway, Sweden and Finland saw another steep rise. Consumption levels fell slightly in Denmark in the same period.

> 1.5

Alcohol was not sold in the Faeroe Islands until 1980. The sale of alcohol in Greenland and Iceland has also been subject to domestic legislation. Trends in the Nordic countries until the early 1990s are described in *Alcohol and Drugs in Norway 1994*.

Alcohol Sales in Norway

In Norway, annual alcohol sales statistics stretch back to 1851. The 1991 edition of *Alcohol and Drugs in Norway* published the whole series. Itemised sales data for the years 1980–2009 for spirits, wine and beer can be seen in tables 1.6–1.9. Information on alcohol sales is not available for 1998.

> 1.6
-1.9

1.6 < Table 1.6 shows the reduction that has taken place in spirits sales since 1980, balanced by increased wine sales, however. In the 1990s, the sale of spirits per adult population was lower than at any other time since records began in 1851, not counting the prohibition era and some of the years of the Second World War. Since the dawn of the new millennium, a certain increase has been noted. In 1995, the sale of wine overtook the sale of spirits for the first time since prohibition, calculated as litres pure alcohol per adult population. It has continued to rise since then, too. Beer consumption has been growing slowly since the mid-1980s. Alcoholic fruit beverages («alco-pops») saw slightly increased sales since their introduction in 1996. Sales peaked in 2003 after a change in the law allowed supermarkets to retail the drinks. That said, their share of total alcohol consumption in Norway is very small. Total consumption of alcohol per capita remained relatively stable until the mid-1990s, after which levels rose, mainly fuelled by the rise in wine sales.

1.8 < As table 1.8 shows, the sale of strong beer (beer containing more than 4.75 per cent alcohol per volume) fell very rapidly indeed following a couple of amendments to the law. The first amendment, which came into force July 1, 1990, restricted the sale of strong beer to outlets where goods are purchased over a manned counter, and the second, which came into force March 1, 1993, restricted sales further. From that date, only Vinmonopolet's retail outlets were allowed to sell strong beer. The sale of light beer fell too after peaking in 1990. Today, medium strength beer has the greatest share of the beer market.

Sale of tobacco in Norway

1.10 < The Norwegian Directorate of Customs and Excise keep monthly records on the legal sale of tobacco in Norway. Table 1.10 shows sales figures for the last 30 years. The sale of hand-rolling tobacco fell very rapidly indeed after 1980, accompanied by a slower decline over the past 20 years in the sale of manufactured cigarettes. Snus (smokeless tobacco, Swedish type) sales, on the other hand, grew rapidly over the past five years.

Consumption per capita aged 15 and over of the different products for 2009 (measured from July 2009 to June 2010) is as follows. Manufactured cigarettes: up to 600 grams; hand-rolling tobacco: 245 grams; snus: 295 grams. In addition to registered sales, tobacco products are brought into the country from abroad in connection with cross-border shopping and tax free shopping. This is further augmented by illegally imported (smuggled) goods. Estimates based on information provided by consumers themselves on the origins of the tobacco they consume, suggest rising levels of unregistered tobacco consumption in recent decades; indeed, about a quarter of the tobacco consumed domestically stems from unregistered sources. Smuggled tobacco accounts, it is believed, for only a tiny share of total consumption, about 1 per cent.

Sale of addictive medicinal drugs in Norway

Addictive drugs are divided into ATC (Anatomical Therapeutic Chemical) groups. This classification system is used in the tables. The most prevalent addictive drugs are anxiolytics (ATC group N05BA), hypnotics and sedatives (ATC groups N05CD and N05CF), and opioids (ATC code N02A). A feature shared by all opioids is that they contain morphine or opioid derivatives used in the treatment of pain (analgesics). They are prescribed by doctors in general practice and in hospitals. Opioid derivatives include methadone and buprenorphine (ATC code N07BC), which, in addition to relieving pain, are used in substitution treatment of opioid dependence.

> 1.15

Three tables show the sales data for the leading groups of addictive medicinal drugs apart from drugs used in substitution treatment. Drugs other than those included in the tables can be addictive, especially agents used in cases of attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD), but also some antiepileptics, antihistamines, drugs for treatment of psychotic conditions etc. A fourth table shows the sale of medicinal drugs used for treatment of opioid dependence.. All of

> 1.12

> 1.13

> 1.14

> 1.15

the medicinal drugs listed in tables 1.12 to 1.15 are classified in law as psychotropic or narcotic agents. It is illegal to use them unless prescribed by a doctor, and they can only be sold legally from a pharmacy according to a doctor's prescription. Illegal use, import and sale are punishable under the narcotic law. The figures are based on information from The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health (www.legemiddelforbruk.no).

1.12 < Table 1.12 shows sales trends for different addictive medicinal drugs over the past 20 years. As we see, «z-hypnotics» (*zopiclone* and *zolpidem*) constitute the fastest growing group of drugs in recent decades. As far as opioids are concerned, morphine has declined somewhat, though in the same period other opioids such as oxycodone, fentanyl and tramadol were used increasingly.

1.13 < Table 1.13 shows a decline in some counties in the sale of anxiolytics, while other counties record growing sales. With regard to hypnotics/

1.14 < sedatives, most counties are posting higher sales figures. There is, however, wide variation among counties in the number of sold daily doses of addictive medicinal drugs.

From table 1.15 we see reflected in the sale of methadone and buprenorphine over the past ten years the increase since 1998 in the number of patients undergoing substitution treatment (LAR, see chapter 6). In the early days of substitution treatment, methadone was the only substance given to patients, but after Subutex and Subuxone were approved for substitution treatment, buprenorphine has been used increasingly, rising from 23 per cent in 2004 to 44 per cent in 2009. The decline in methadone sales from 2005 to 2009, must be seen in relationship to the proportion of patients treated with methadone and doses. The proportion treated with methadone has declined, as has the average doses. The average methadone dose fell from 117 mg/daily in 2004 to 100.2 mg/daily in 2009 (Status Report 2009, SERAF Report no 1/2010).

> 1.15

Tabell 1.1 Årlig omsetning av alkohol i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 1970–2008

Annual sales of alcohol in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 1970–2008

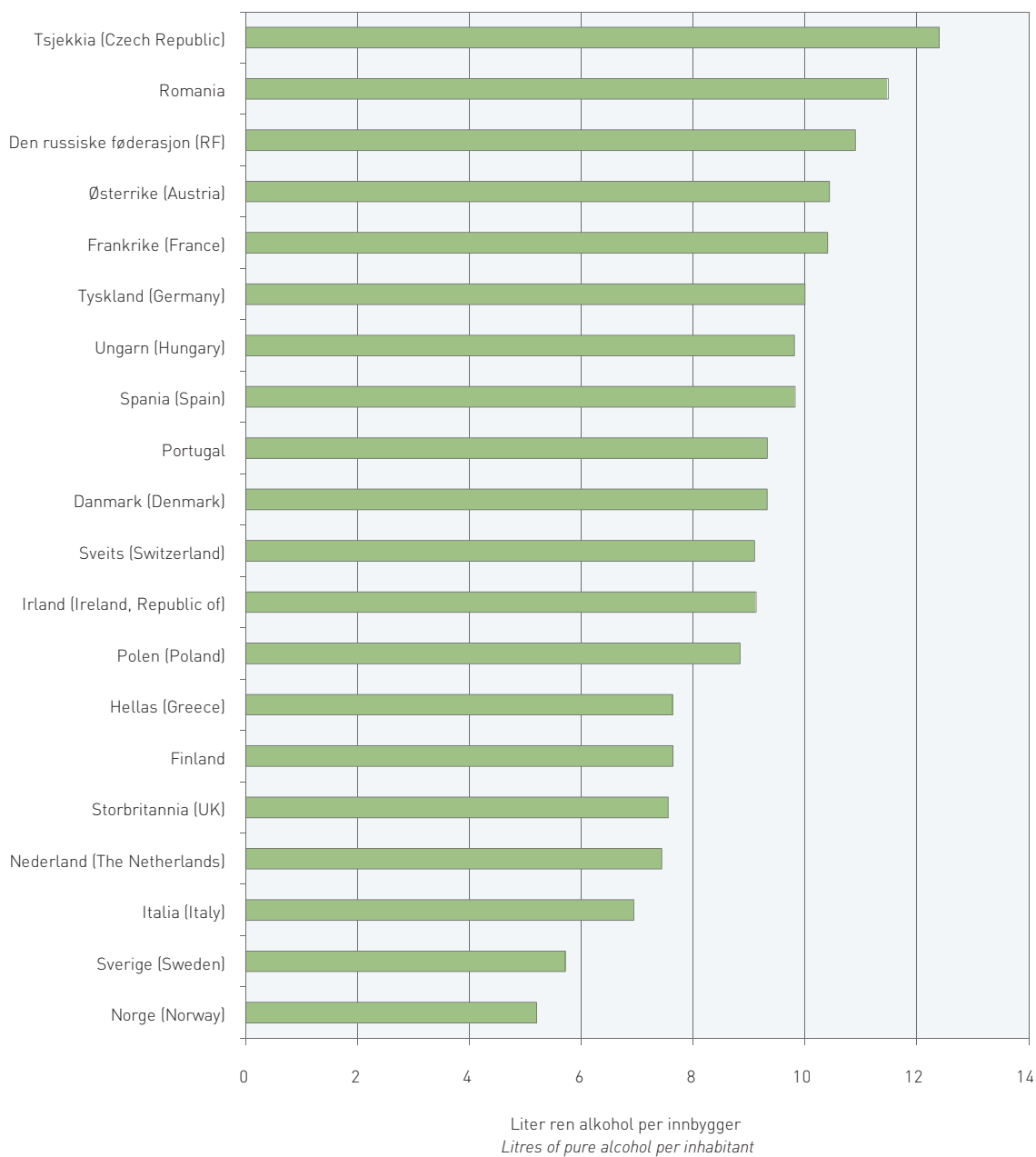
	1970	1980	1990	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Danmark (Denmark)	6,8	9,3	9,8	9,5	9,3	9,2	9,2	9,2	9,3	9,4	9,3
Finland	4,3	6,1	7,8	6,4	6,6	6,8	7,4	7,7	7,5	7,7	7,6
Frankrike (France)	17,2	15,6	12,6	10,9	10,9	10,8	10,6	10,5	10,2	10,3	10,4
Hellas (Greece)	..	..	7,5	6,9	7,1	6,9	7,2	7,6	7,4	7,5	7,6
Irland (Ireland, Republic of)	5,9	7,4	7,3	9,9	10,2	10,1	9,7	8,8	8,6	8,8	9,1
Italia (Italy)	16,0	13,9	9,5	8,0	7,8	7,9	7,8	7,4	7,4	7,1	6,9
Nederland (The Netherlands)	5,5	8,6	8,1	8,1	7,9	7,8	8,0	7,5	7,8	7,8	7,4
Norge (Norway)	3,6	4,6	4,1	4,4	4,7	4,6	5,1	4,6	4,9	5,2	5,1
Polen (Poland)	5,1	8,4	6,7	6,7	6,7	7,6	8,0	7,6	8,3	8,7	8,8
Portugal	9,8	10,8	9,9	11,0	10,1	10,1	9,9	9,8	10,0	10,0	9,3
Romania	5,8	7,6	8,5	10,0	10,7	10,4	9,7	9,6	10,5	11,0	11,5
Den russiske føderasjon (RF)	..	..	..	8,6	9,4	9,6	10,0	10,2	10,3	10,9	10,8
Spania (Spain)	12,0	13,5	10,8	9,4	9,2	9,4	9,8	9,9	10,2	10,0	9,8
Storbritannia (UK)	5,3	7,3	7,6	7,6	8,2	8,4	8,6	8,5	8,3	8,1	7,5
Sveits (Switzerland)	10,8	11,1	11,4	9,6	9,4	9,4	9,2	9,0	9,0	9,1	9,1
Sverige (Sweden)	5,8	5,6	5,8	5,3	5,4	5,7	5,1	5,7	5,7	6,4	5,7
Ungarn (Hungary)	9,9	12,9	12,1	11,0	11,1	11,2	11,6	11,3	10,4	9,6	9,8
Tsjekkia (Czech Republic)	..	..	..	12,2	12,4	12,6	12,1	12,4	12,4	12,4	12,3
Tyskland (Germany)	12,0	13,3	12,3	10,7	10,6	10,4	10,3	10,3	10,2	10,1	10,0
Østerrike (Austria)	10,3	11,0	11,9	10,9	10,4	10,4	10,0	10,3	10,5	10,7	10,4

Note: Tallene omfatter registrert omsetning eller beskattet forbruk av alkohol i de respektive land. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke.

Note: The figures are based on registered sales in the respective countries. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included.

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Figur 1.1 Omsetning av alkohol i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 2008
Sales of alcohol in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 2008

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Tabell 1.2 Årlig omsetning av brennevin i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 1970–2008

Annual sales of spirits in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 1970–2008

	1970	1980	1990	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Danmark (Denmark)	1,3	1,5	1,3	1,1	1,2	1,2	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3
Finland	1,8	2,8	3,1	1,8	1,9	2,0	2,5	2,5	2,3	2,3	2,1
Frankrike (France)	2,3	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,7	2,7
Hellas (Greece)	..	..	1,5	2,0	2,4	2,2	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1
Irland (Ireland, Republic of)	1,5	2,0	1,7	2,2	2,5	2,6	2,4	2,3	2,1	2,1	2,0
Italia (Italy)	1,8	1,9	1,2	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2
Nederland (The Netherlands)	2,0	2,7	2,0	1,7	1,7	1,5	1,5	1,5	1,3	1,3	1,3
Norge (Norway)	1,6	1,9	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	1,0	1,0	1,0
Polen (Poland)	3,2	6,0	4,5	2,1	1,7	2,4	2,5	2,5	2,7	3,0	3,3
Portugal	0,5	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2	1,2
Romania	2,2	2,3	3,8	3,6	4,8	4,4	3,8	3,5	3,5	3,5	3,7
Den russiske føderasjon (RF)	..	..	..	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	5,9	5,8
Spania (Spain)	2,8	3,2	2,6	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9	2,2	2,1	2,0
Storbritannia (UK)	0,9	1,8	1,7	1,6	1,7	1,8	1,9	1,9	1,7	1,8	1,8
Sveits (Switzerland)	2,0	2,0	1,8	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Sverige (Sweden)	2,6	2,7	1,7	1,1	1,1	1,3	1,3	1,1	1,2	1,2	1,2
Ungarn (Hungary)	2,7	4,8	4,5	3,3	3,3	3,3	3,5	3,5	3,3	3,3	3,2
Tsjekkia (Czech Republic)	..	..	..	3,4	3,3	3,3	3,0	3,0	3,2	3,2	3,3
Tyskland (Germany)	3,0	3,1	2,2	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	2,3	2,3	2,2
Østerrike (Austria)	1,4	1,6	1,5	1,8	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6

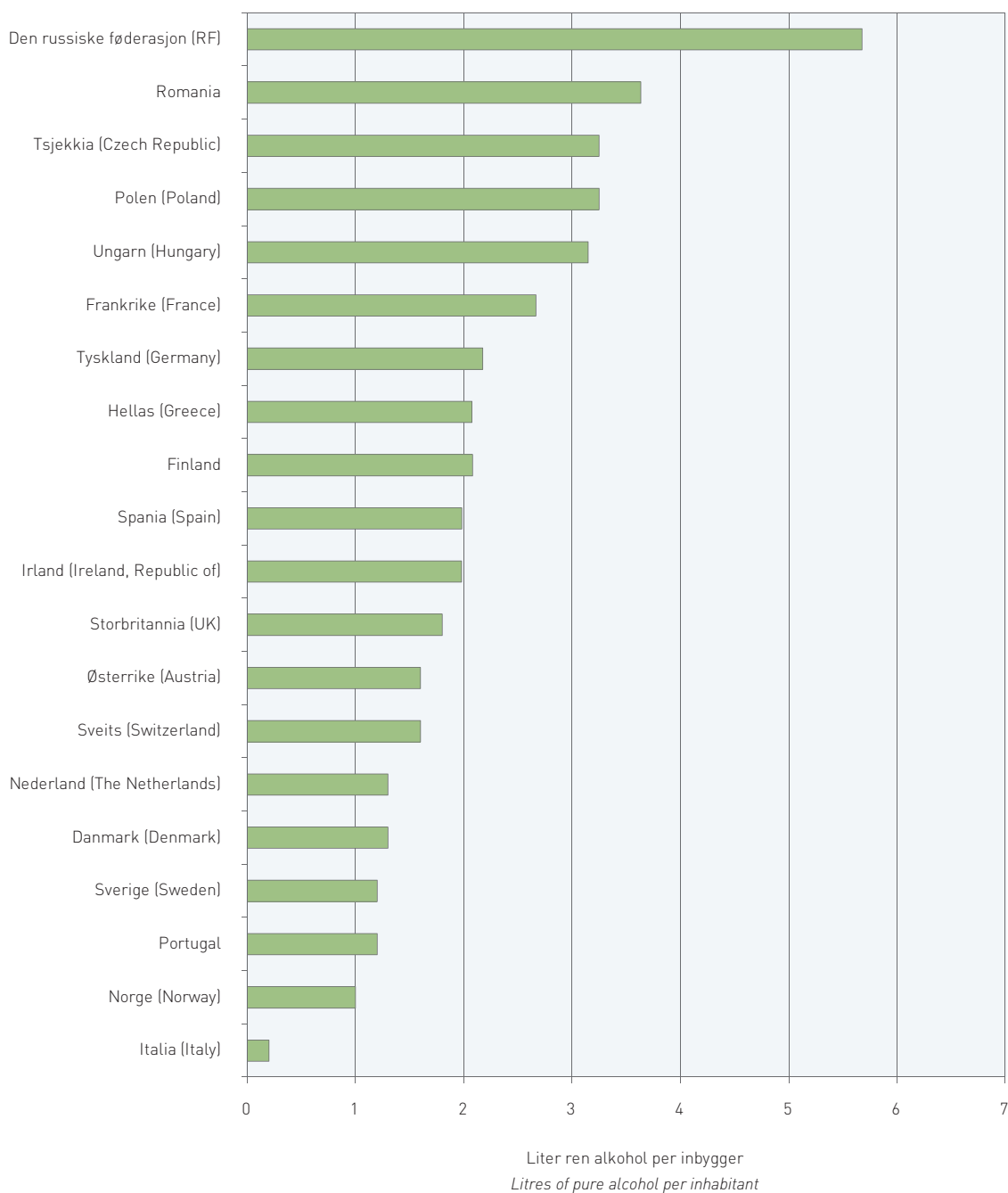
Note: Tallene omfatter registrert omsetning eller beskattet forbruk av alkohol i de respektive land. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduisert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke.

Note: The figures are based on registered sales in the respective countries. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included.

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Figur 1.2 Omsetning av brennevin i utvalgte europeiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 2008
Sales of spirits in some European countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant 2008

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Tabell 1.3 Årlig omsetning av vin i de europeiske land målt i vareliter per innbygger 1970–2008
Annual sales of wine in some European countries measured in litres per inhabitant 1970–2008

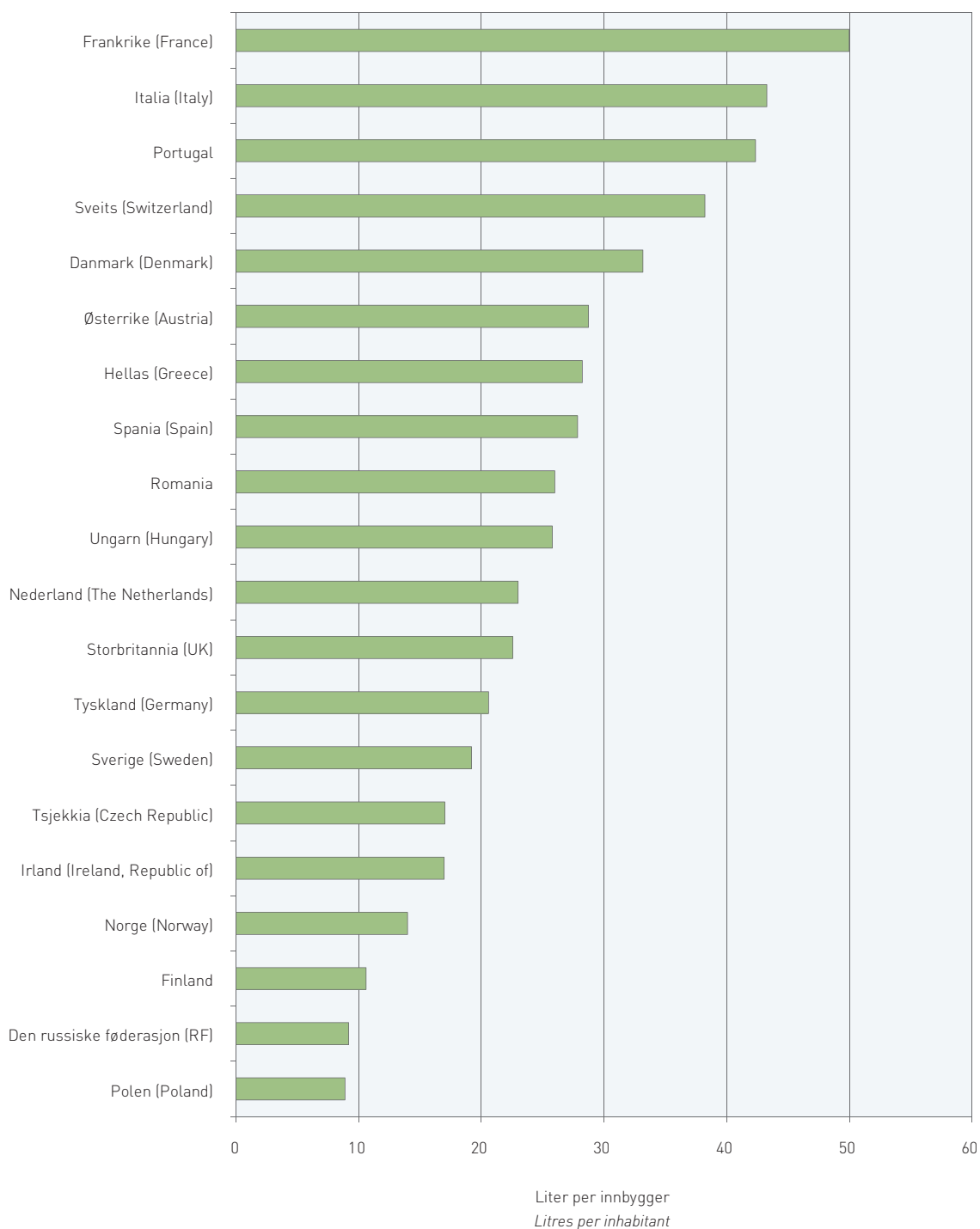
	1970	1980	1990	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Danmark (Denmark)	5,9	14,0	21,3	30,9	30,2	30,1	30,0	30,4	31,7	32,7	33,5
Finland	3,3	4,8	6,5	8,8	9,1	9,8	9,7	9,7	10,1	10,6	10,8
Frankrike (France)	109,1	91,0	68,0	56,0	56,1	49,0	48,5	48,5	48,5	50,7	49,9
Hellas (Greece)	40,0	44,9	32,6	24,1	23,0	23,0	26,3	31,3	28,8	29,6	28,5
Irland (Ireland, Republic of)	3,3	3,6	4,4	11,1	12,6	13,3	15,3	17,1	17,5	19,0	17,1
Italia (Italy)	113,7	92,9	59,0	51,0	51,0	50,5	49,8	45,7	47,0	44,7	43,7
Nederland (The Netherlands)	5,2	12,9	14,6	18,8	19,0	19,6	22,1	21,3	21,5	21,6	22,9
Norge (Norway)	2,3	4,4	6,4	10,5	12,0	14,0	15,9	13,3	14,0	14,0	14,3
Polen (Poland)	5,6	10,1	7,4	11,5	11,2	11,3	10,6	8,6	9,1	8,9	8,9
Portugal	72,5	68,7	47,5	56,0	51,0	50,0	47,6	47,5	47,2	47,3	42,7
Romania	23,1	28,9	22,9	30,0	27,0	25,7	23,1	23,0	25,7	26,0	26,0
Den russiske føderasjon (RF)	..	..	..	6,0	7,7	8,2	8,4	8,8	9,2	9,2	9,2
Spania (Spain)	61,5	64,7	37,4	32,4	29,6	28,2	31,9	31,9	31,2	30,0	28,1
Storbritannia (UK)	3,7	8,1	12,5	17,2	19,5	20,0	21,9	22,4	21,4	23,0	22,6
Sveits (Switzerland)	41,9	47,4	51,0	43,5	41,8	40,9	40,2	39,4	38,9	40,0	38,6
Sverige (Sweden)	6,4	9,5	12,3	16,2	17,6	17,9	14,7	17,0	16,1	19,2	19,5
Ungarn (Hungary)	37,7	35,0	24,0	33,6	35,6	36,6	37,0	36,0	29,3	25,8	25,8
Tsjekkia (Czech Republic)	..	..	..	16,0	16,2	16,9	16,5	16,5	17,2	17,4	17,2
Tyskland (Germany)	17,2	25,8	26,1	23,1	24,2	23,6	23,9	23,7	20,1	20,6	20,7
Østerrike (Austria)	34,6	35,8	35,0	31,8	30,5	29,8	27,8	29,8	32,0	32,3	28,9

Note: Tallene omfatter registrert omsetning eller beskattet forbruk av alkohol i de respektive land. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke.

Note: The figures are based on registered sales in the respective countries. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included.

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Figur 1.3 Omsetning av vin i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 2008
Sales of wine in some European countries measured in litres per inhabitant 2008

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Tabell 1.4 Årlig omsetning av øl i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 1970–2008
Annual sales of beer in some European countries measured in litres per inhabitant 1970–2008

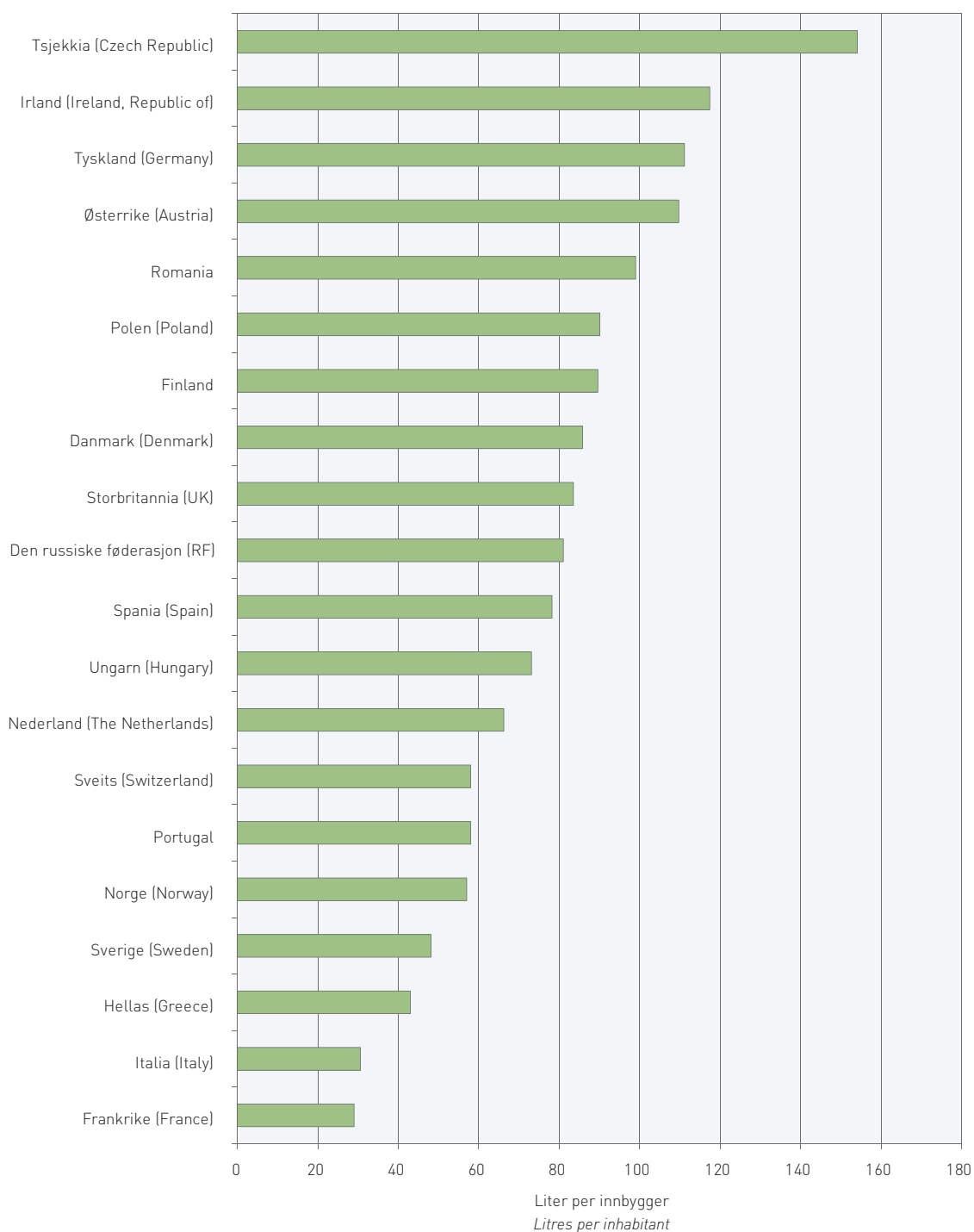
	1970	1980	1990	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Danmark (Denmark)	108,5	130,7	127,2	102,2	96,7	96,2	89,6	90,1	90,1	88,5	85,8
Finland	48,8	57,4	83,2	78,4	79,5	80,2	84,0	90,1	87,0	89,4	89,6
Frankrike (France)	41,3	44,3	41,5	36,2	34,8	35,5	33,4	33,5	33,0	31,0	29,0
Hellas (Greece)	9,4	26,3	41,0	40,0	39,0	39,0	41,2	37,7	38,3	38,9	43,0
Irland (Ireland, Republic of)	101,0	121,7	123,9	128,0	124,8	118,0	108,0	106,0	104,8	106,0	117,4
Italia (Italy)	11,3	16,7	23,0	28,1	28,2	30,1	29,6	29,7	30,0	31,1	30,6
Nederland (The Netherlands)	57,4	86,4	90,0	82,8	79,2	78,7	77,9	78,1	77,4	77,2	66,2
Norge (Norway)	37,8	48,3	52,4	52,0	51,6	50,0	55,0	52,0	54,0	59,1	57,0
Polen (Poland)	31,4	30,4	30,4	62,8	70,7	74,6	82,0	80,7	90,8	93,4	90,1
Portugal	13,3	37,9	65,1	64,5	58,6	60,0	61,7	61,0	61,9	61,1	58,0
Romania	21,6	43,8	43,6	55,4	56,0	60,6	66,7	70,6	81,0	91,3	99,0
Den russiske føderasjon (RF)	..	..	..	37,9	49,1	51,4	59,7	62,4	67,0	82,2	81,0
Spania (Spain)	38,5	53,4	71,9	72,0	73,4	78,3	77,6	80,0	82,0	82,0	78,2
Storbritannia (UK)	103,0	118,3	113,9	96,8	100,1	101,3	99,0	95,6	92,0	87,7	83,5
Sveits (Switzerland)	78,5	69,0	70,7	58,3	56,6	58,7	57,3	54,8	56,5	57,1	58,0
Sverige (Sweden)	57,5	48,0	60,1	56,4	55,9	55,4	51,4	50,5	51,0	65,5	48,1
Ungarn (Hungary)	59,4	87,0	105,2	73,0	74,0	73,0	77,2	71,8	75,0	68,0	73,1
Tsjekkia (Czech Republic)	..	..	..	158,9	160,1	161,0	158,0	164,1	158,1	158,8	154,1
Tyskland (Germany)	141,1	145,9	142,8	125,5	121,5	117,7	115,8	115,2	116,0	111,7	111,1
Østerrike (Austria)	98,7	101,9	121,3	107,7	108,5	111,1	108,6	108,9	108,0	108,2	109,7

Note: Tallene omfatter registrert omsetning eller beskattet forbruk av alkohol i de respektive land. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke.

Note: The figures are based on registered sales in the respective countries. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included.

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Figur 1.4 Omsetning av øl i utvalgte europeiske land målt i vareliter per innbygger 2008
Sales of beer in some European countries measured in litres per inhabitant 2008

Kilde (Source): British Beer & Pub Association, Statistical Handbook 2010

Tabell 1.5 Årlig omsetning av alkohol i de nordiske land målt i liter ren alkohol per innbygger 15 år og over 1967–2008

Annual sales of alcohol in the Nordic countries measured in litres of pure alcohol per inhabitant aged 15 years and over 1967–2008

	Danmark	Finland	Færøyene	Grønland	Island	Norge	Sverige
	<i>Denmark</i>	<i>Finland</i>	<i>Faroe Islands</i>	<i>Greenland</i>	<i>Iceland</i>	<i>Norway</i>	<i>Sweden</i>
1967	7,21	3,56	..	13,92	3,55	4,00	6,36
1968	7,34	3,90	..	13,22	3,13	4,27	6,58
1969	7,94	5,69	..	14,59	3,34	4,44	7,03
1970	8,65	5,84	..	13,86	3,82	4,69	7,16
1971	9,32	6,39	..	15,08	4,08	4,88	7,01
1972	10,06	6,80	..	17,28	4,15	5,01	7,26
1973	10,90	7,38	..	18,33	4,13	5,12	7,00
1974	10,67	8,41	..	19,70	4,30	5,48	7,43
1975	11,74	8,00	..	19,15	4,04	5,54	7,61
1976	11,92	8,09	..	18,91	4,06	5,60	7,70
1977	11,48	8,15	..	19,18	4,32	5,67	7,32
1978	10,97	7,89	..	19,10	4,11	5,10	7,01
1979	11,51	7,84	..	14,14	4,46	5,63	7,10
1980	11,68	7,94	5,56	12,01	4,33	5,91	6,74
1981	12,04	8,01	5,49	13,98	4,36	5,26	6,29
1982	12,31	7,93	5,48	21,79	4,25	4,76	6,41
1983	12,78	7,94	5,92	21,29	4,39	4,80	6,10
1984	12,60	8,06	5,50	20,05	4,51	4,92	6,01
1985	12,11	8,02	7,10	18,52	4,41	5,14	6,07
1986	12,14	8,51	6,70	20,40	4,58	5,17	6,34
1987	11,68	8,75	8,10	21,99	4,73	5,32	6,21
1988	11,79	9,03	7,50	16,68	4,60	5,16	6,40
1989	11,53	9,42	6,90	17,46	5,52	4,98	6,54
1990	11,62	9,53	6,70	15,51	5,24	4,88	6,41
1991	11,53	9,22	6,68	15,01	5,13	4,80	6,28
1992	11,85	8,88	8,80	14,05	4,73	4,58	6,33
1993	11,73	8,39	6,30	12,80	4,45	4,47	6,22
1994	11,96	8,20	6,25	13,20	4,58	4,62	6,30
1995	12,10	8,30	6,30	12,60	4,80	4,80	6,20
1996	12,20	8,20	6,70	12,60	4,90	5,00	6,00
1997	12,11	8,60	6,60	12,80	5,10	5,35	5,90
1998	11,64	8,71	6,60	13,28	5,56	..	5,80
1999	11,60	8,60	6,60	13,20	5,91	5,50	6,10
2000	11,50	8,60	6,80	13,40	6,10	5,60	6,20
2001	11,60	9,00	6,90	12,50	6,30	5,50	6,50
2002	11,30	9,20	7,00	12,30	6,50	5,90	6,90
2003	11,50	9,30	6,90	12,70	6,50	6,00	7,00
2004	11,00	9,90	6,70	11,70	6,70	6,19	6,50
2005	11,30	10,00	6,60	12,10	7,10	6,37	6,60
2006	11,10	10,60	6,80	11,70	7,20	6,46	6,80
2007	10,90	10,50	7,20	12,00	7,50	6,60	6,90
2008	10,50	..	..	10,60	7,30	6,75	6,90

Note: Tallene omfatter registrert omsetning av alkohol i de respektive land. Tallene inkluderer ikke lettøl, bortsett fra i Sverige. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke. Inntil 1980 var det ingen alkoholomsetning på Færøyene. Dersom man ønsket å kjøpe alkohol måtte varene bestilles og bli tilsendt fra Danmark, og det var satt kvoter for hvor mye man kunne kjøpe. Statistisk Sentralbyrå publiserte ikke omsetningstall i 1998.

Note: The figures are based on registered sales in the respective countries. Except from Sweden, the figures does not include light beer. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included. Until 1980 alcohol was not sold on the Faroe Islands. Those wishing to purchase alcoholic beverages had to order them from Denmark; in addition, quotas had been fixed for personal orders. The Figures from 1998 are not available from Statistics Norway

Kilde (Source): Nomesco- Yearbook of Nordic Statistics

Se også RusStat (<http://statistikk.sirus.no>)

Tabell 1.6 Årlig omsetning av alkohol i Norge totalt i 1 000 vareliter og i 1 000 liter ren alkohol 1980–2009
Annual sales of alcohol in Norway in total in 1,000 litres and in 1,000 litres of pure alcohol 1980–2009

	1 000 vareliter (1,000 litres)				1 000 liter ren alkohol (1,000 litres of pure alcohol)				
	Brennevin	Vin	Øl	Frukt-drikk*	I alt	Brennevin	Vin	Øl	Frukt-drikk*
	<i>Spirits</i>	<i>Wine</i>	<i>Beer</i>	<i>Fruit drink*</i>	<i>Total</i>	<i>Spirits</i>	<i>Wine</i>	<i>Beer</i>	<i>Fruit drink</i>
1980	18 376	17 979	196 097	.	18 944	7 791	2 373	8 780	.
1981	15 494	17 107	183 389	.	16 994	6 570	2 221	8 203	.
1982	11 926	14 174	193 328	.	15 556	5 045	1 832	8 679	.
1983	12 574	16 529	185 819	.	15 793	5 306	2 123	8 364	.
1984	12 710	18 132	193 591	.	16 332	5 325	2 321	8 686	.
1985	14 229	21 212	197 001	.	17 278	5 848	2 714	8 716	.
1986	13 021	21 541	211 593	.	17 541	5 351	2 750	9 440	.
1987	13 462	24 739	214 718	.	18 154	5 506	3 151	9 497	.
1988	12 041	26 973	220 369	.	17 839	4 925	3 284	9 630	.
1989	11 097	27 815	218 583	.	17 353	4 539	3 310	9 504	.
1990	10 384	27 231	221 753	.	17 139	4 248	3 257	9 634	.
1991	9 450	27 484	225 307	.	16 882	3 857	3 214	9 811	.
1992	8 477	27 131	217 202	.	16 163	3 465	3 162	9 536	.
1993	8 268	27 256	213 673	.	15 813	3 330	3 200	9 283	.
1994	8 678	29 315	222 083	.	16 507	3 476	3 443	9 588	.
1995	8 761	30 759	222 463	.	16 776	3 504	3 648	9 624	.
1996	8 986	33 124	229 868	1 522	17 733	3 579	3 952	10 122	80
1997	9 578	37 927	237 125	2 851	18 885	3 803	4 515	10 416	151
1998	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1999	9 491	44 855	230 456	4 252	19 403	3 730	5 313	10 135	225
2000	9 578	48 762	232 676	5 295	20 292	3 764	5 794	10 496	238
2001	9 132	48 579	229 730	5 556	19 762	3 589	5 778	10 146	250
2002	10 234	54 953	236 391	5 884	21 298	4 034	6 547	10 452	265
2003	11 243	56 160	227 088	17 732	21 963	4 432	6 691	10 042	798
2004	11 631	57 842	249 099	8 725	22 816	4 587	6 976	10 860	393
2005	11 945	61 022	246 841	8 791	23 410	4 711	7 358	10 944	396
2006	12 291	63 286	253 426	9 063	24 151	4 848	7 638	11 257	409
2007	12 934	65 874	256 072	9 839	24 917	5 101	7 955	11 417	444
2008	13 024	68 721	263 048	11 077	25 836	5 079	8 533	11 724	500
2009	13 077	71 309	257 700	11 462	25 963	5 100	8 855	11 491	517

*Inkluderer «rusbrus» (includes alcopops)

Note: Tallene omfatter registrert omsetning av alkohol. Omsetningstallene inkluderer lettøl. Det uregistrerte forbruk i form av hjemmeproduert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke. Statistisk sentralbyrå publiserte ikke omsetningstall i 1998.

Note: The figures are based on registered sales of alcohol. The figures includes light beer. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included. The figures from 1998 are not available from Statistics Norway.

Kilde: Statistisk sentralbyrå [ssb.no]
 Source: Statistics Norway [ssb.no]

Tabell 1.7 Årlig omsetning av alkohol i Norge per innbygger 15 år og over i vareliter og i liter ren alkohol 1980–2009

Annual sales of alcohol in Norway per inhabitant aged 15 years and over in litres and in litres of pure alcohol 1980–2009

	Vareliter (Litres)				Liter ren alkohol (Litres of pure alcohol)				
	Brennevin	Vin	Øl	Frukt-drikk*	Totalt	Brennevin	Vin	Øl	Frukt-drikk*
	<i>Spirits</i>	<i>Wine</i>	<i>Beer</i>	<i>Fruit drink</i>	<i>Total</i>	<i>Spirits</i>	<i>Wine</i>	<i>Beer</i>	<i>Fruit drink</i>
1980	5,80	5,68	61,93	.	5,98	2,46	0,75	2,77	.
1981	4,85	5,36	57,43	.	5,32	2,06	0,69	2,57	.
1982	3,70	4,40	59,99	.	4,83	1,57	0,57	2,69	.
1983	3,87	5,08	57,45	.	4,85	1,63	0,65	2,57	.
1984	3,87	5,53	59,01	.	4,98	1,62	0,71	2,65	.
1985	4,30	6,41	59,54	.	5,22	1,77	0,82	2,63	.
1986	3,91	6,46	63,45	.	5,27	1,61	0,83	2,83	.
1987	4,00	7,35	63,86	.	5,38	1,63	0,93	2,82	.
1988	3,55	7,95	64,92	.	5,26	1,45	0,97	2,84	.
1989	3,25	8,13	63,93	.	5,08	1,33	0,97	2,78	.
1990	3,03	7,93	64,61	.	4,99	1,24	0,95	2,81	.
1991	2,74	7,98	65,41	.	4,90	1,12	0,93	2,85	.
1992	2,45	7,84	62,78	.	4,67	1,00	0,91	2,76	.
1993	2,38	7,84	61,50	.	4,55	0,96	0,92	2,67	.
1994	2,49	8,40	63,65	.	4,74	1,00	0,99	2,75	.
1995	2,50	8,78	63,49	.	4,79	1,00	1,04	2,75	.
1996	2,56	9,42	64,27	0,43	5,04	1,02	1,12	2,88	0,02
1997	2,71	10,75	67,19	0,81	5,28	1,01	1,28	2,95	0,04
1998	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1999	2,66	12,59	64,68	1,19	5,45	1,05	1,49	2,84	0,06
2000	2,67	13,61	64,92	1,48	5,66	1,05	1,62	2,93	0,07
2001	2,54	13,49	63,80	1,54	5,49	1,00	1,60	2,82	0,07
2002	2,83	15,19	65,34	1,63	5,89	1,12	1,81	2,89	0,07
2003	3,09	15,42	62,35	4,87	6,03	1,22	1,84	2,76	0,22
2004	3,17	15,77	67,93	2,38	6,22	1,25	1,90	2,96	0,11
2005	3,25	16,61	67,20	2,39	6,37	1,28	2,00	2,98	0,11
2006	3,29	16,95	67,88	2,42	6,46	1,30	2,05	3,01	0,11
2007	3,43	17,51	67,83	2,61	6,60	1,35	2,11	3,02	0,12
2008	3,40	17,94	68,68	2,89	6,75	1,33	2,23	3,06	0,13
2009	3,36	18,35	66,30	2,95	6,68	1,31	2,28	2,96	0,13

*Inkluderer «rusbrus» (includes alcopops)

Note: Tallene omfatter registrert omsetning av alkohol. Det uregistrerte forbruket i form av hjemmeproduisert alkohol, turistimport og smuglervarer inngår ikke. Omsetningstallene inkluderer lettøl, slik at tallene avviker fra tall i tabell 1.5. Statistisk sentralbyrå publiserte ikke omsetningstall i 1998

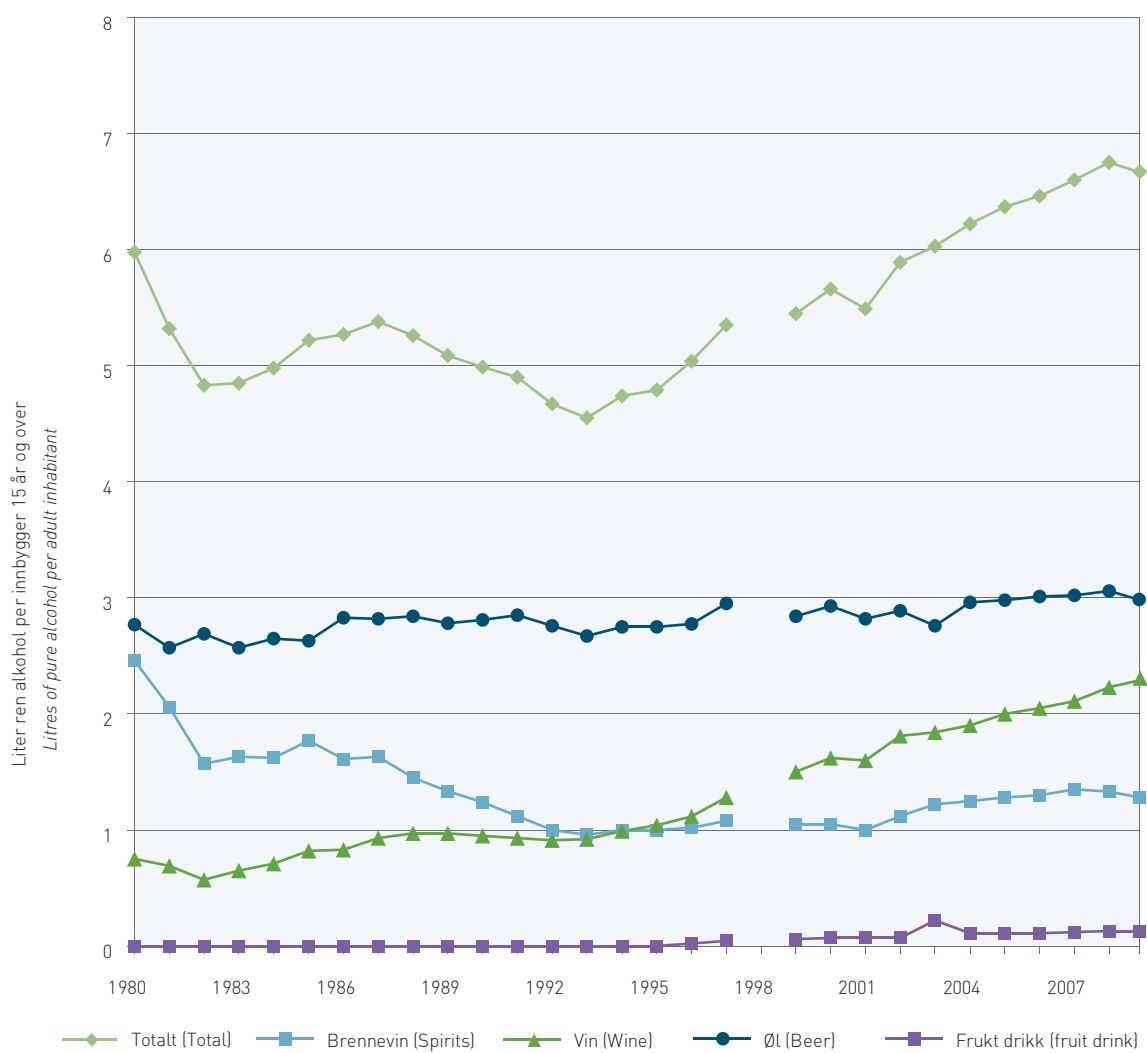
Note: The figures are based on registered sales of alcohol. Unregistered consumption, such as home-produced alcohol, tourist import and smuggled alcohol, is not included. The figures includes light beer, therefore the figures will differ from figures in table 1.5. The figures from 1998 are not available from Statistics Norway

Kilde: Statistisk sentralbyrå (ssb.no)

Source: Statistics Norway (ssb.no)

Figur 1.7 Årlig omsetning av alkohol i Norge 1980-2009
Annual sales of alcohol in Norway 1980-2009

Kilde : Statistisk Sentralbyrå
Source: Statistics Norway

Tabell 1.8 Årlig omsetning av forskjellige typer øl i Norge i 1 000 vareliter og i 1 000 liter ren alkohol 1975–2009*Annual sales of different types of beer in Norway in 1,000 litres and in 1,000 litres of pure alcohol 1975–2009*

	1 000 vareliter (Litres)				1 000 liter ren alkohol (Litres of pure alcohol)			
	I alt	Sterkøl	Middels sterkt øl	Lettøl	I alt	Sterkøl	Middels sterkt øl	Lettøl
	Total	Strong beer	Medium beer	Light beer	Total	Strong beer	Medium beer	Light beer
1975	181 670	26 837	142 064	12 769	7 977	1 514	6 194	269
1976	179 657	25 105	143 816	10 736	8 121	1 411	6 472	238
1977	183 484	25 837	147 185	10 462	8 247	1 475	6 535	237
1978	186 529	28 304	148 573	9 652	8 189	1 678	6 300	211
1979	186 548	28 037	149 005	9 506	8 359	1 579	6 556	224
1980	196 097	27 425	158 629	10 043	8 780	1 544	6 996	240
1981	183 389	25 391	148 573	9 425	8 203	1 425	6 552	226
1982	193 328	27 793	156 042	9 493	8 679	1 556	6 897	226
1983	186 819	25 139	153 043	8 637	8 364	1 410	6 749	205
1984	193 591	22 967	162 402	8 222	8 686	1 298	7 194	194
1985	197 001	21 347	163 468	12 186	8 716	1 219	7 209	288
1986	211 593	26 064	173 513	12 016	9 440	1 486	7 669	285
1987	214 718	23 876	178 732	12 110	9 497	1 363	7 846	288
1988	220 369	21 527	185 391	13 451	9 630	1 227	8 083	320
1989	218 583	20 311	184 232	14 040	9 503	1 176	7 994	333
1990	221 753	13 988	192 237	15 528	9 634	825	8 439	370
1991	225 307	12 482	198 731	14 094	9 811	749	8 724	338
1992	217 202	9 935	194 810	12 457	9 536	604	8 630	302
1993	213 673	2 499	200 038	11 136	9 283	152	8 862	269
1994	222 083	2 211	209 306	10 566	9 588	123	9 209	256
1995	222 463	1 599	211 199	9 665	9 624	97	9 293	234
1996	229 868	1 674	218 802	9 391	10 122	99	9 802	222
1997	237 125	1 527	225 683	9 915	10 416	90	10 087	239
1998	..	..	..	..	..	..	..	..
1999	230 456	1 146	220 370	8 940	10 135	69	9 850	215
2000	232 676	1 302	223 267	8 107	10 496	82	10 218	195
2001	229 730	1 166	221 456	7 108	10 146	76	9 899	171
2002	236 391	1 373	228 305	6 713	10 452	85	10 205	162
2003	227 088	1 223	219 330	6 535	10 042	81	9 804	157
2004	249 099	1 245	241 786	6 068	10 860	80	10 634	146
2005	246 841	1 404	240 383	5 054	10 944	84	10 738	122
2006	253 426	2 128	246 727	4 571	11 255	122	11 023	110
2007	256 072	1 760	250 314	3 998	11 417	85	11 236	96
2008	263 047	1 998	257 985	3 064	11 724	118	11 532	74
2009	257 548	1 967	253 122	2 458	11 491	118	11 314	59

Note: Fra 1. juli 1990 ble sterkøl bare tillatt solgt over betjent disk og fra 1. mars 1993 bare fra AS Vinmonopolet. Statistisk sentralbyrå publiserte ikke omsetningstall i 1998.

Note: From 1 July 1990, strong beer was only available from a shop assistant over the counter and from 1 March 1993 only from the Norwegian Wine and Spirit Monopoly. The figures from 1998 are not available from Statistics Norway.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Source: Statistics Norway

Tabell 1.9 Årlig omsetning av forskjellige typer øl i Norge målt i liter ren alkohol per innbygger 15 år og over 1975–2009*Annual sales of different types of beer in Norway measured in litres of pure alcohol per inhabitant aged 15 years and over 1975–2009*

	I alt	Sterkøl	Middels sterkt øl	Lettløl
	<i>Total</i>	<i>Strong beer</i>	<i>Medium beer</i>	<i>Light beer</i>
1975	2,62	0,50	2,04	0,09
1976	2,65	0,46	2,11	0,08
1977	2,67	0,48	2,11	0,08
1978	2,63	0,54	2,02	0,07
1979	2,66	0,50	2,09	0,07
1980	2,77	0,49	2,21	0,08
1981	2,57	0,45	2,05	0,07
1982	2,69	0,48	2,14	0,07
1983	2,57	0,43	2,08	0,06
1984	2,65	0,40	2,19	0,06
1985	2,63	0,37	2,18	0,09
1986	2,83	0,45	2,30	0,09
1987	2,82	0,41	2,33	0,09
1988	2,84	0,36	2,38	0,09
1989	2,78	0,34	2,34	0,10
1990	2,81	0,24	2,46	0,11
1991	2,85	0,22	2,53	0,10
1992	2,76	0,17	2,49	0,09
1993	2,67	0,04	2,55	0,08
1994	2,75	0,04	2,64	0,07
1995	2,75	0,03	2,65	0,07
1996	2,88	0,03	2,79	0,06
1997	2,95	0,03	2,86	0,07
1998	..	..	..	..
1999	2,84	0,02	2,76	0,06
2000	2,93	0,02	2,85	0,05
2001	2,82	0,02	2,75	0,05
2002	2,89	0,02	2,82	0,05
2003	2,76	0,02	2,69	0,04
2004	2,96	0,02	2,90	0,04
2005	2,98	0,02	2,93	0,03
2006	3,01	0,03	2,95	0,03
2007	3,02	0,02	2,97	0,03
2008	3,06	0,02	3,01	0,03
2009	2,96	0,03	2,91	0,02

Note: Fra 1. juli 1990 ble sterkøl bare tillatt solgt over betjent disk og fra 1. mars 1993 bare fra AS Vinmonopolet. Statistisk sentralbyrå publiserte ikke omsetningstall i 1998.

Note: From 1 July 1990, strong beer was only available from a shop assistant over the counter and from 1 March 1993 only from the Norwegian Wine and Spirit Monopoly. The figures from 1998 are not available from Statistics Norway.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

Source: Statistics Norway

Tabell 1.10 Utviklingen i registrert salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus, i tonn pr. år, perioden 1976 – 2010 (juli-juni)

Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus, in tons per year, for the years 1976 – 2010 (July-June)

	Fabrikkframstilte sigaretter	Rulletobakk	Snus
	<i>Manufactured cigarettes</i>	<i>Hand-rolling tobacco</i>	<i>Snus</i>
1976	1 787	4 499	277
1977	1 817	4 350	251
1978	1 936	4 335	276
1979	1 972	4 294	264
1980	2 104	4 368	261
1981	2 045	4 277	264
1982	1 939	4 321	261
1983	1 787	4 179	250
1984	1 856	4 155	257
1985	2 096	3 997	286
1986	2 450	3 853	286
1987	2 666	3 641	269
1988	2 833	3 537	276
1989	2 876	3 450	281
1990	2 926	3 427	286
1991	2 938	3 447	283
1992	3 028	3 470	280
1993	2 644	3 160	272
1994	2 779	3 333	306
1995	2 565	2 891	305
1996	2 599	2 918	327
1997	2 672	2 810	336
1998	2 751	2 710	367
1999	2 663	2 442	369
2000	2 711	2 262	368
2001	2 653	2 078	377
2002	2 590	1 991	400
2003	2 487	1 812	438
2004	2 493	1 480	514
2005	2 363	1 185	628
2006	2 353	1 072	690
2007	2 377	1 019	802
2008	2 401	1 014	934
2009	2 401	1 007	1 065
2010	2 258	964	1 163

Note: Tallene for ett år gjelder fra juli foregående år, til juni det aktuelle år (eks. 2009 er målinger fra juli 2008 til juni 2009).

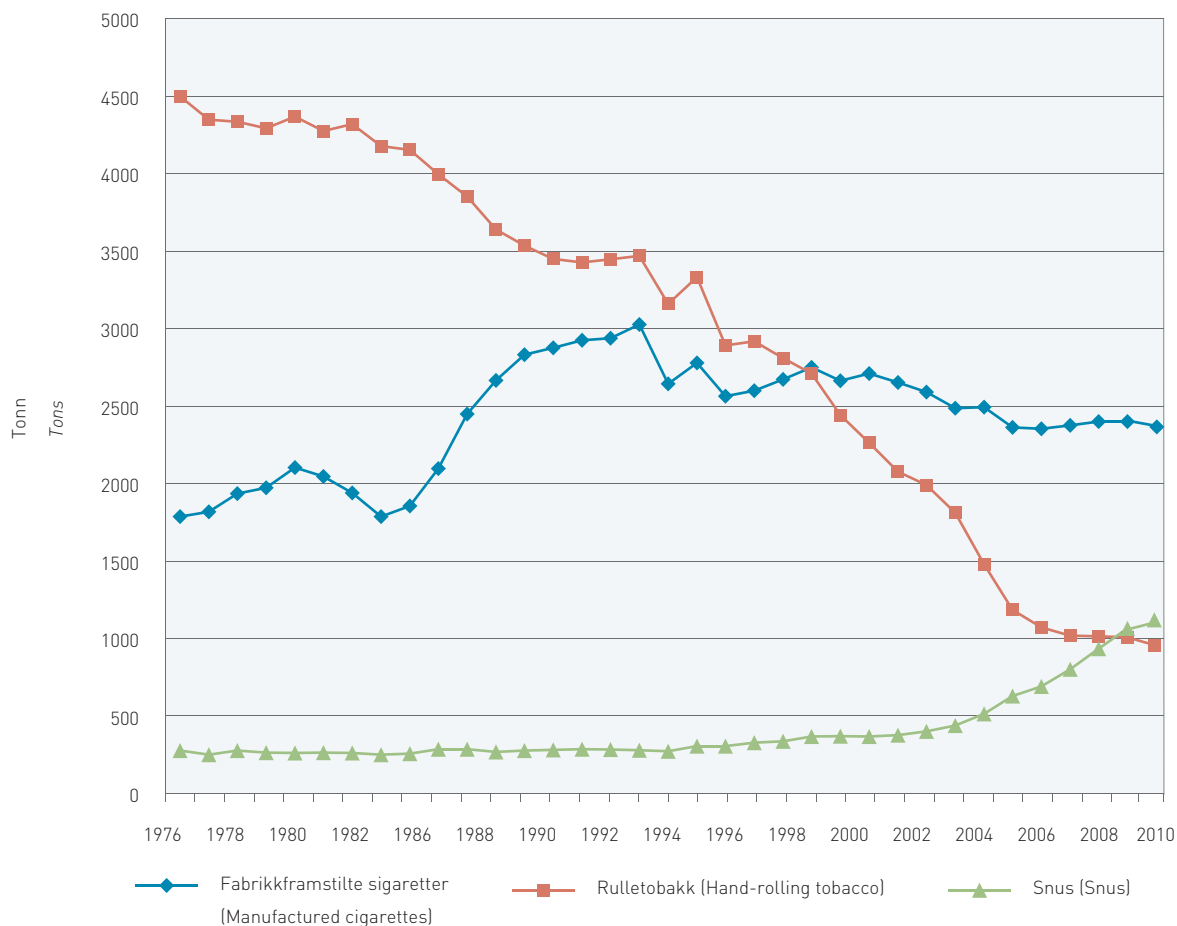
Note: The statistical months runs from July to June (i.e. July 2008 – June 2009).

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet

Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Figur 1.10 Utviklingen i registrert salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus i tonn pr. år for perioden 1976-2010 (juli-juni)

Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus in tons per year, for the years 1976-2010 (July-June)

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet
Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Tabell 1.11 Utviklingen i registrert salg av fabrikkfremstilte sigaretter, rulletobakk og snus i gram per innbygger 15 år og over, 1976–2010 (juli-juni)

Registered sales of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus, in grams per capita, for the years 1976–2010 (July-June)

	Fabrikkfremstilte sigaretter	Rulletobakk	Snus
	<i>Manufactured cigarettes</i>	<i>Hand-rolling tobacco</i>	<i>Snus</i>
1976	583	1468	90
1977	588	1408	81
1978	621	1391	89
1979	628	1367	84
1980	664	1379	82
1981	640	1339	83
1982	602	1341	81
1983	550	1285	77
1984	566	1267	78
1985	633	1208	86
1986	735	1155	86
1987	793	1083	80
1988	835	1042	81
1989	841	1009	82
1990	853	998	83
1991	853	1001	82
1992	875	1003	81
1993	761	909	78
1994	796	955	88
1995	732	825	87
1996	739	830	93
1997	757	796	95
1998	776	765	104
1999	747	685	104
2000	756	631	103
2001	737	577	105
2002	716	550	111
2003	683	498	120
2004	680	404	140
2005	639	321	170
2006	630	287	185
2007	630	270	212
2008	627	265	244
2009	618	259	274
2010	573	245	295

Note: Tallene for ett år gjelder fra juli foregående år, til juni det aktuelle år (eks. 2009 er målinger fra juli 2008 til juni 2009).

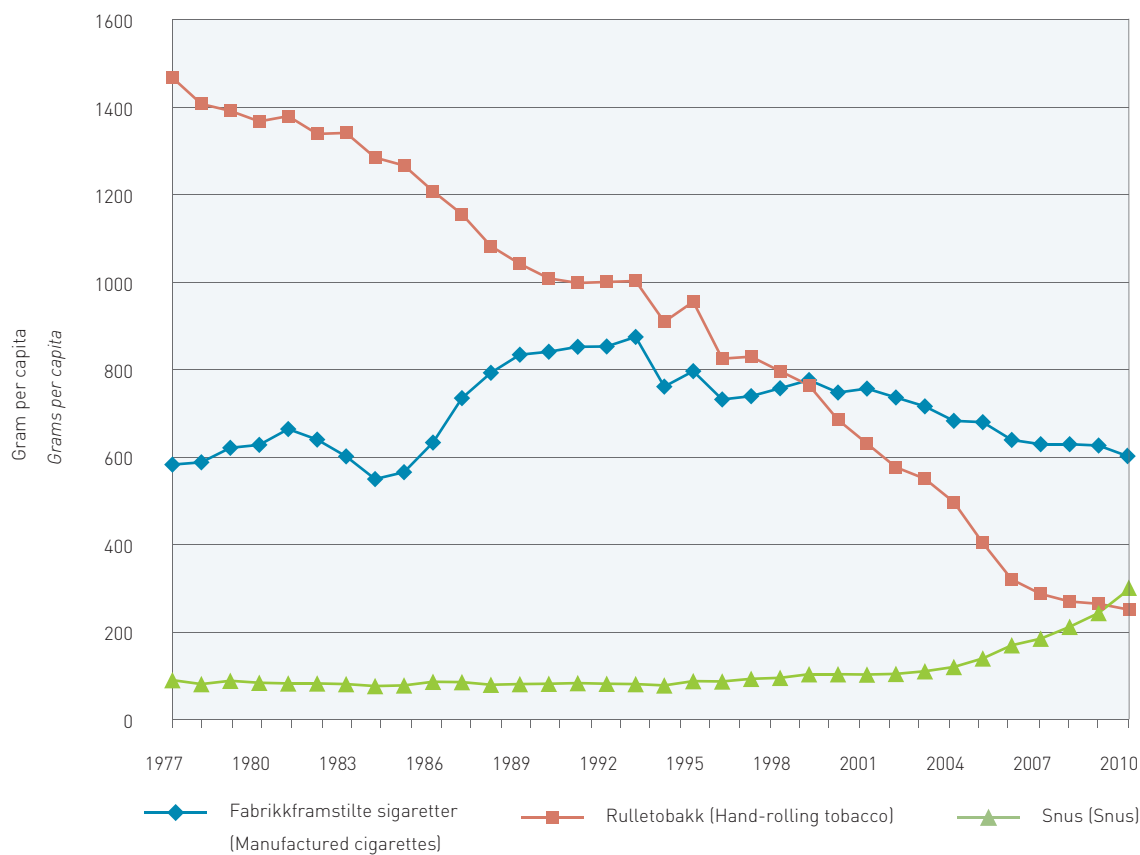
Note: The statistical months runs from July to June (i.e. July 2008 – June 2009).

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet

Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Figur 1.11 Utvikling i salg av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus i gram per innbygger 15 år og over, 1977-2010 (juli-juni)

Annual registered sale of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus in grams per capita, for the years 1977-2010 (July-June)

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet

Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Tabell 1.12 Salg av avhengighetsskapende legemidler angitt i definerte døgndoser (DDD) per 1000 innbyggere per døgn 1988 – 2009
Sale of addictive medication given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1988 – 2009

	Anxiolytika, hypnotika og sedativa			Opioider (ATC gruppe N02A)					
	Anxiolytika (benzodiazepin- er) (ATC gruppe N05BA)	Hypnotika (benzodiazepin- er) (ATC gruppe N05CD)	Z-hypnotika (ATC gruppe N05CF)	Morfin	Oxycodone	Kodein (kombinert med paracetamol)	Fentanyl	Buprenorfin (1,2 mg) *	Tramadol
1988	24,4	42,3	2,7	0,67	..	11,20	..	..	..
1989	23,7	42,7	2,3	0,80	..	10,90	..	..	..
1990	23,3	39,9	2,1	0,87	..	11,10	..	..	..
1991	22,3	35,2	0,5	0,90	..	11,40	..	..	..
1992	21,4	29,7	0,0	1,00	..	11,40	..	..	..
1993	19,7	27,4	0,0	1,06	..	11,30	..	..	..
1994	19,1	25,4	0,8	1,04	..	11,30	..	..	..
1995	18,3	21,7	4,2	1,10	..	11,10	0,04	..	..
1996	17,5	19,9	7,0	1,10	..	11,20	0,14	..	..
1997	17,4	18,4	9,9	1,10	..	11,50	0,26	..	..
1998	17,7	17,0	12,5	1,30	..	11,70	0,35	..	0,09
1999	17,9	15,1	15,2	1,40	..	11,80	0,43	..	0,38
2000	18,0	13,7	18,1	1,40	..	11,90	0,54	..	0,61
2001	18,3	13,1	20,9	1,40	0,04	12,50	0,61	..	0,75
2002	18,8	12,3	23,5	1,50	0,20	12,90	0,72	..	1,07
2003	19,3	9,2	27,7	1,50	0,38	13,00	0,76	..	1,34
2004	19,8	8,7	30,3	1,50	0,60	12,80	0,81	0,37	1,61
2005	20,1	8,5	32,8	1,48	0,82	12,90	0,89	0,37	1,86
2006	19,7	8,0	34,5	1,42	0,99	12,84	0,97	0,40	2,12
2007	19,4	7,5	36,3	1,31	1,12	12,66	1,03	0,41	2,43
2008	19,4	7,2	36,8	1,34	1,29	12,53	1,13	0,48	2,76
2009	18,9	6,9	36,8	1,34	1,49	12,18	1,12	0,54	2,99

*Gjelder doser beregnet til behandling av smerter, se også tabell 1.15

* Include analgesic doses. See also table 1.15.

Note: En definert døgndose (teknisk måleenhet) er den antatte gjennomsnittlige døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon hos voksne.

Note: A defined daily dose (technical unit of measure) is defined as the assumed average dose per day for a drug used on its main indication in adults.

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk, Folkehelseinstituttet (legemiddelforbruk.no)

Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health (www.legemiddelforbruk.no)

Tabell 1.13 Salg av anxiolytika (benzodiazepiner ATC gruppe N05BA) fordelt på fylke, angitt i definerte døgndoser per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009*Sale of tranquillizers (benzodiazepines, ATC group N05BA) by county given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1999–2009*

Fylke County	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Østfold	27,4	27,3	26,7	26,8	27,8	29,2	29,5	30,4	31,5	30,1	28,3
Akershus	14,6	14,3	14,7	14,8	15,4	15,6	16,0	15,7	15,8	15,9	15,3
Oslo	21,3	20,7	20,7	20,9	21,2	21,3	21,8	20,5	19,6	19,6	19,2
Hedmark	17,2	16,6	16,5	16,8	16,7	17,2	17,4	17,2	16,7	16,9	16,1
Oppland	19,6	19,8	20,3	21,2	21,0	21,5	22,3	22,9	22,7	22,7	22,3
Buskerud	20,4	20,6	21,2	22,2	23,6	24,7	24,2	23,6	22,9	23,1	23,1
Vestfold	19,4	19,8	20,7	21,4	21,7	22,2	23,3	22,9	22,5	22,4	20,8
Telemark	26,3	27,4	27,8	28,8	29,4	30,0	30,4	29,4	28,9	30,5	33,1
Aust-Agder	23,3	22,7	22,8	24,1	25,0	25,8	25,9	24,5	23,1	22,7	21,4
Vest-Agder	22,1	22,1	22,9	24,1	26,7	26,6	26,0	25,0	24,8	25,3	24,5
Rogaland	19,2	18,9	19,2	19,3	19,1	18,9	18,7	18,4	18,3	18,3	18,0
Hordaland	14,7	15,1	15,8	16,5	17,5	18,9	19,1	18,6	18,0	18,1	16,9
Sogn og Fjordane	10,5	10,5	10,5	10,9	10,9	11,7	11,5	10,9	10,5	10,5	10,6
Møre og Romsdal	14,0	14,1	14,8	15,5	15,3	15,6	15,8	15,9	16,0	16,1	15,7
Sør-Trøndelag	15,6	16,3	17,2	16,9	16,5	17,2	16,8	16,3	15,7	15,3	14,5
Nord-Trøndelag	13,1	13,4	13,8	14,2	14,3	15,0	15,1	14,9	14,9	14,6	14,1
Nordland	13,9	14,5	15,0	15,4	15,1	15,7	16,0	16,0	16,2	16,8	16,8
Troms	13,0	12,8	13,2	14,2	14,9	15,4	16,1	16,1	16,1	16,1	15,9
Finnmark	11,1	11,5	11,5	12,6	13,4	15,1	16,9	17,1	16,6	16,8	16,8
Hele landet (Country)	17,9	18,0	18,4	18,8	19,3	19,8	20,1	19,7	19,4	19,4	18,9

Note 1: En definert døgndose (teknisk måleenhet) er den antatte gjennomsnittlige døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon hos voksne.

Note 1: A defined daily dose (technical unit of measure) is defined as the assumed average dose per day for a drug used on its main indication in adults.

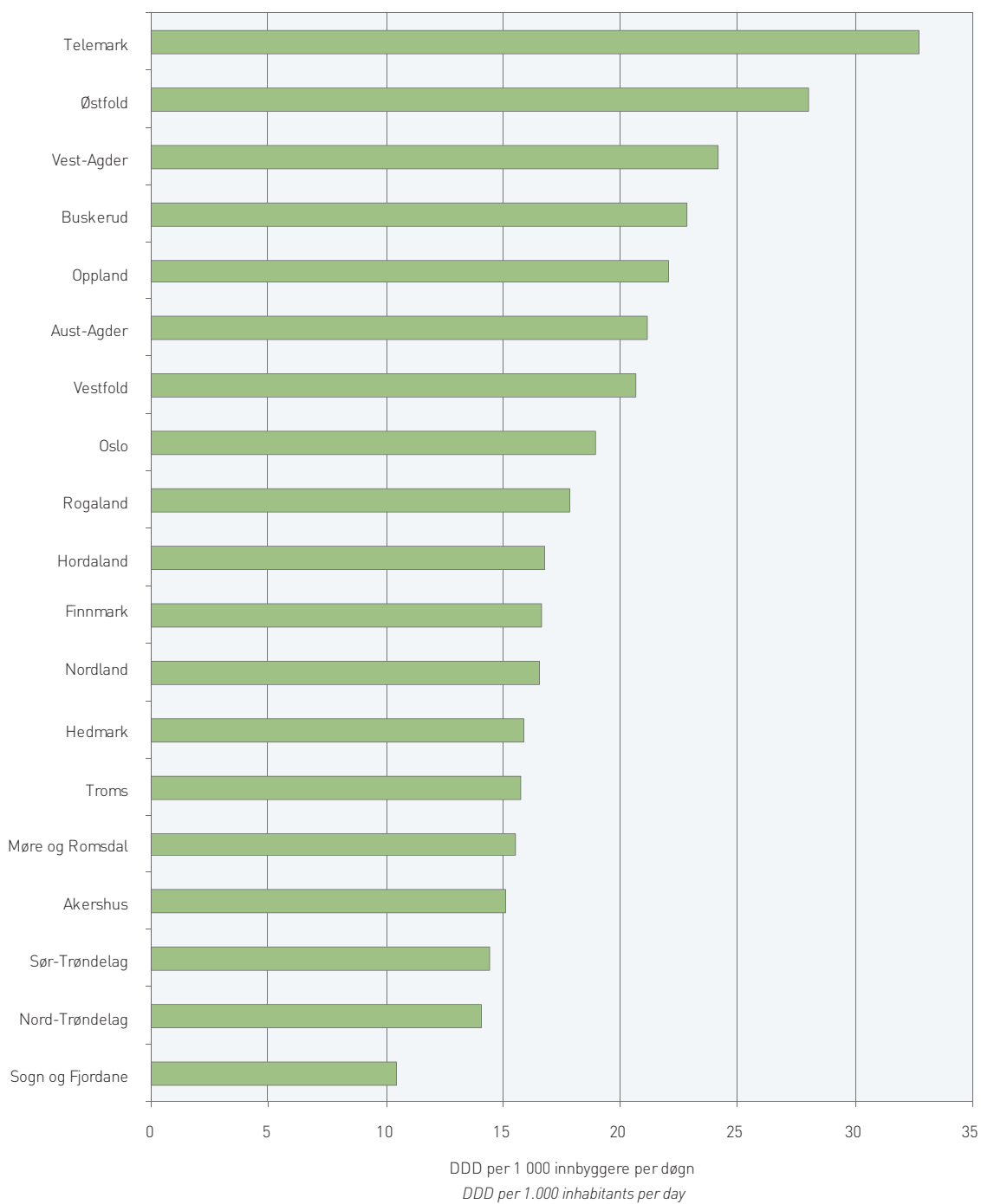
Note 2: Salg fra grossist til firma som produserer forhåndspakkede legemidler til enkeltpasienter (multidose pakninger) blir registrert på fylket der firmaet er registrert. Det som produseres kan være solgt fra apotek i hele landet. I Østfold finnes en pakkeenheter som gir større salg der enn i andre fylker.

Note 2: The increased sales in Østfold partly have technical explanations.

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk. Folkehelseinstituttet (legemiddelforbruk.no)

Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health (legemiddelforbruk.no)

Figur 1.13 Salg av anxiolytika fordelt på fylke 2009
Sale of tranquillisers by county 2009

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk. Folkehelseinstituttet.

Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health

Tabell 1.14 Salg av hypnotika og sedativa (benzodiazepiner og z-hypnotika ATC grupper N05CD og N05CF) fordelt på fylke, angitt i definerte døgndoser per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009*Sale of hypnotics and sedatives (benzodiazepines and Z-hypnotics, ATC groups N05CD and N05CF) by county given in defined daily doses per 1000 inhabitants per day 1999–2009*

Fylke County	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Østfold	36,0	36,7	39,0	41,7	43,5	48,7	51,5	56,2	60,8	58,1	49,2
Akershus	25,5	26,4	29,0	30,7	32,0	34,5	36,3	37,6	39,2	39,8	40,0
Oslo	41,0	41,1	43,9	45,7	44,8	46,1	47,4	46,9	46,6	45,5	44,3
Hedmark	27,8	28,7	31,2	34,0	35,0	37,1	39,9	41,5	42,4	42,3	42,2
Oppland	33,4	35,1	38,0	40,5	42,8	45,9	50,2	53,2	55,6	56,4	57,6
Buskerud	32,7	34,3	37,0	39,5	40,4	42,9	45,5	46,2	47,5	48,4	49,3
Vestfold	32,3	33,5	36,4	37,5	39,0	40,4	44,1	46,1	48,2	49,5	49,3
Telemark	37,3	38,8	42,1	44,7	45,9	48,3	51,5	52,9	55,6	56,7	58,4
Aust-Agder	39,1	38,7	41,0	44,2	46,7	49,7	53,5	54,5	55,3	56,4	56,2
Vest-Agder	37,2	36,9	40,3	42,2	45,3	47,1	49,2	50,3	51,8	54,8	56,4
Rogaland	29,3	30,2	32,2	33,4	34,3	35,1	36,9	37,6	38,3	38,8	39,5
Hordaland	26,2	27,8	30,2	31,8	33,6	35,5	37,5	38,5	39,2	38,9	38,8
Sogn og Fjordane	19,6	19,7	21,7	23,3	24,5	24,8	26,2	27,0	27,7	27,7	27,8
Møre og Romsdal	27,9	29,3	32,5	34,7	35,7	38,2	40,8	42,7	44,8	45,5	45,9
Sør-Trøndelag	27,1	29,2	32,1	32,3	33,2	34,5	35,6	36,2	35,8	34,5	34,8
Nord-Trøndelag	27,3	29,4	31,5	33,7	34,7	37,4	39,7	40,2	42,4	42,3	42,4
Nordland	26,4	28,1	30,4	31,4	32,6	34,7	37,2	38,7	40,4	41,9	42,2
Troms	20,1	20,7	22,7	24,4	25,0	26,8	29,4	30,6	31,7	33,4	33,3
Finnmark	16,4	17,0	18,3	19,5	20,3	21,9	24,8	26,5	27,8	28,8	29,4
Hele landet (Country)	30,4	31,4	34,0	35,8	36,9	38,9	41,2	42,5	43,8	44,0	43,6

Note 1: En definert døgndose (teknisk måleenhet) er den antatte gjennomsnittlige døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon hos voksne.

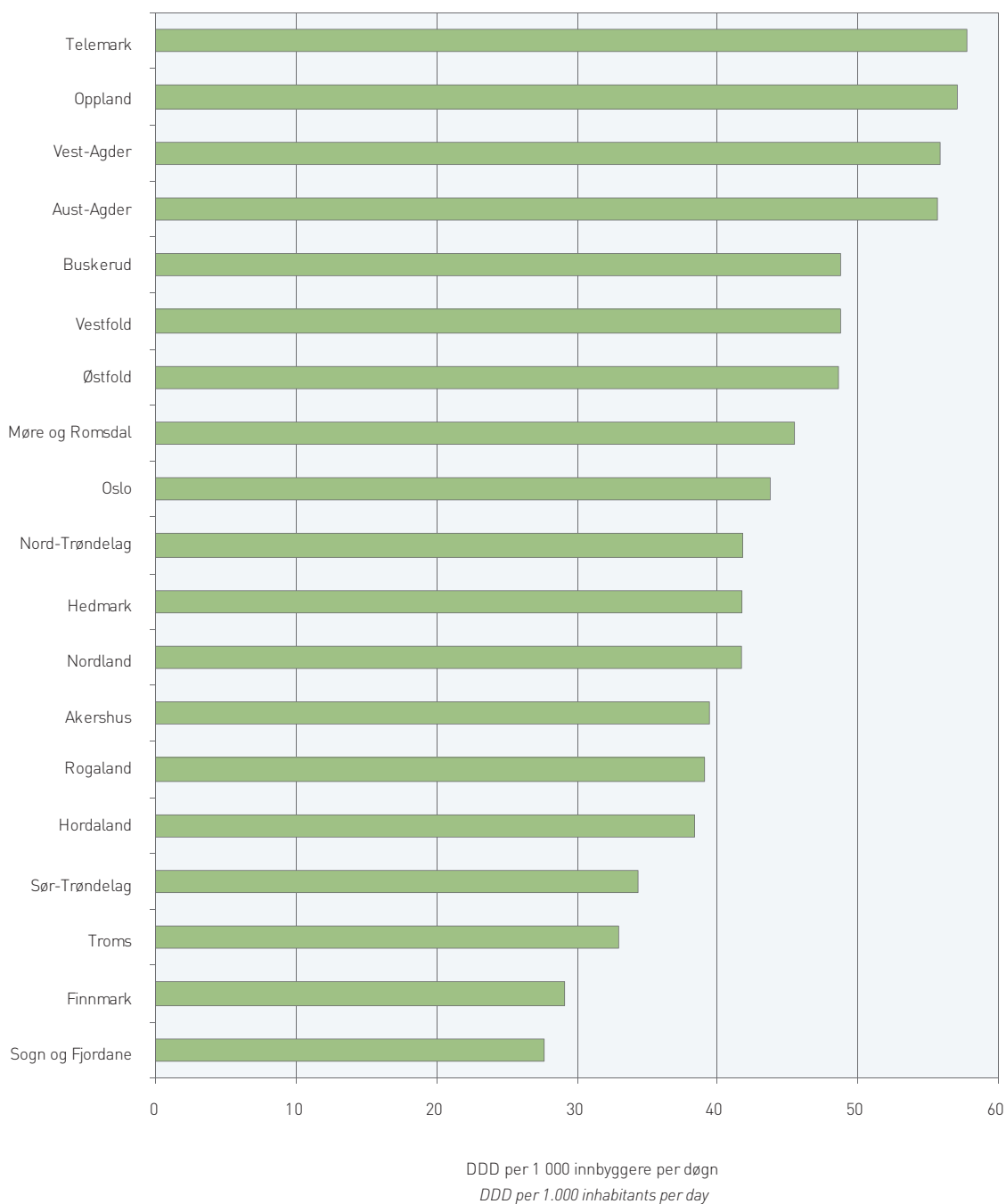
Note 1: A defined daily dose (technical unit of measure) is defined as the assumed average dose per day for a drug used on its main indication in adults.

Note 2: Salg fra grossist til firma som produserer forhåndspakkede legemidler til enkeltpasienter (multidose pakninger) blir registrert på fylket der firmaet er registrert. Det som produseres kan være solgt fra apotek i hele landet. I Østfold finnes en pakkeenheter som gir større salg der enn i andre fylker.

Note 2: The increased sales in Østfold partly have technical explanations.

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk. Folkehelseinstituttet (legemiddelforbruk.no)

Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health (legemiddelforbruk.no)

Figur 1.14 Salg av hypnotika og sedativa fordelt på fylke 2009*Sale of hypnotics and sedatives by county 2009*

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk, Folkehelseinstituttet.
 Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health

Tabell 1.15 Salg av legemidler til bruk ved opioidavhengighet (ATC gruppe N07BC) angitt i definerte døgndoser (DDD) per 1000 innbyggere per døgn 1999–2009*Sale of medication used in substitution treatment given in DDD/1000 inhabitants/day 1999–2009*

Legemiddel (Medication)	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Buprenorfin 8 mg (N07BC01)	0,01	0,05	0,07	0,13	0,19	0,29	0,44	0,60	0,59	0,61	0,73
Metadon (N07BC02)	0,58	1,02	1,37	1,83	3,12	3,15	3,46	3,32	2,93	2,90	2,53
Buprenorfin, kombinasjon (N07BC51)	..	..	..	..	0,01	0,04	0,05	0,05	0,21	0,30	0,29
Totalt (Total)	0,59	1,07	1,44	1,96	3,32	3,48	3,95	3,97	3,73	3,81	3,55

Note: En definert døgndose (teknisk måleenhet) er den antatte gjennomsnittlige døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon hos voksne.

Note: A defined daily dose (technical unit of measure) is defined as the assumed average dose per day for a drug used on its main indication in adults.

Kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk. Folkehelseinstituttet (legemiddelforbruk.no)

Source: The Norwegian Drug Wholesales Statistics, Norwegian Institute of Public Health (legemiddelforbruk.no)

2. Bevillinger for alkoholomsetning

---

2. Licences to sell and serve alcohol

Ifølge alkoholloven av 2. juni 1989 kan drikk med over 2,5 prosent alkohol bare selges og skjenkes av en som har fått tildelt særskilt bevilling. Beslutningsmyndigheten for slike bevillinger ligger i hovedsak på kommunalt nivå. Det er den enkelte kommune, med unntak for enkelte statlige bevillinger, som behandler søknader om salgs- og skjenkebevillinger, og som regulerer dem ut fra alkohollovens rammer.

Inntil 2005 var kategoriseringen av alkoholholdig drikk basert på betegnelsene middelsterkt og sterkt øl, vin og brennevin. En lovendring i 2005 satte nye kriterier for kategoriene. Nå baseres den på drikkens alkoholstyrke framfor om det betegnes som øl, vin eller brennevin. Gruppe 1 er drikk med høyst 4,7 prosent alkohol, gruppe 2 er drikk med inntil 22 volumprosent, og gruppe 3 er drikk med mellom 22 og 60 prosent alkohol.

Salgsbevillinger

Det er bare Vinmonopolet som kan selge varer som kommer inn under gruppe 2 og 3. Inntil 1993 kunne private få bevilling til å selge sterkøl med alkoholprosent over 4,7, men nå er det bare Vinmonopolet som har anledning til det. Tidligere kunne vinmonopolbutikker gis bevilling som bare omfattet vin, men slike begrensninger er ikke gitt etter 1985.

- 2.1 < Antallet vinmonopolbutikker har økt gradvis fra
- 2.2 < 1980. Tidligere eksisterte det en øvre grense for hvor mange vinmonopolbutikker det kunne være i landet. Denne ordningen ble opphevet i 2005 fordi det ikke lenger ble sett på som nødvendig med en regulering på dette området. Nå er det Vinmonopolet som avgjør om det skal søke bevilling, og den aktuelle kommunen som behandler søknaden. Stadig flere kommuner har gitt slike bevillinger.

Bevilling for å selge alkoholholdig drikk i gruppe 1 gis vanligvis til private virksomheter, som oftest dagligvarebutikker. Slike bevillinger gjaldt utelukkende for øl inntil 2003, da «rusbrus» med inntil 4,7 volumprosent alkohol ble en del av vareutvalget etter en avgjørelse i EØS-domstolen som sa at alle alkoholsorter med samme alkoholstyrke må likebehandles. Som følge av strukturelle endringer i handelsnæringen, har det blitt færre dagligvarebutikker de siste 20 årene. Det har bidratt til at også antall salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1 er redusert. Selv om antall salgssteder er redusert, har det blitt stadig flere kommuner som gir salgsbevilling for alkoholholdig drikk gruppe 1. I 2003 kunne en for første gang kjøpe øl eller «rusbrus» i samtlige kommuner i Norge.

> 2.3

Skjenkebevillinger

Inntil det nye kategoriseringssystemet kom på plass i 2005, spesifiserte skjenkebevillingene hvilke alkoholsorter som kunne skjenkes. Nå omfatter bevillingene enten all alkoholholdig drikk, alkoholholdig drikk i gruppe 1 og 2, eller bare gruppe 1. For å lette sammenligningen i tabellene, er tallene for tidligere år gruppert på grunnlag av den nye inndelingen.

Antall skjenkesteder med kommunal bevilling er nesten tredoblet siden 1980. Tabell 2.5 viser at det i samme tidsrom har blitt stadig vanligere å gi bevillinger som omfatter skjenking av all alkoholholdig drikk. Samtidig viser tabell 2.6 at det har blitt færre kommuner uten skjenkested. Samlet sett har det altså skjedd en liberalisering med hensyn til kommunale skjenkebevillinger.

> 2.4

> 2.5

> 2.6

Storparten av alle skjenkebevillinger er kommunale. For befalsmesser og passasjerskip gis det imidlertid statlige bevillinger. Tabell 2.7 viser en fylkesmessig oversikt over disse.

> 2.7

2. Licences to sell and serve alcohol

Under the Alcohol Act of June 2, 1989, beverages containing a higher alcoholic content than 2.5 per cent by volume may only be sold and served by persons in possession of an appropriate licence. The authority to grant licences lies in general with the municipal authorities. Applications to sell and to serve alcohol are dealt with by municipal authorities, except where state licences are concerned, and it is the municipal authorities that supervise and regulate licensing practices under the terms of the Alcohol Act.

Prior to 2005, alcoholic beverages were classified according to the following designations: medium strength and strong beer, wine and spirits. A 2005 amendment to the law established a new set of classification criteria. Today, classification is based on the alcoholic strength of the beverage rather than a designation (beer, wine or spirits). Group 1 comprises beverages whose alcoholic content does not exceed 4.7 per cent by volume; group 2 comprises beverages whose alcoholic content does not exceed 22 per cent by volume; and group 3 comprises beverages whose alcoholic content lies between 22 and 60 per cent by volume.

Licences to sell alcohol

Only Vinmonopolet is authorised to sell beverages in group 2 and 3. Private persons/businesses could apply for a licence to sell strong beer with an alcoholic content of 4.7 per cent or more by volume until 1993. Since then, Vinmonopolet has retained sole rights. Also in the past, Vinmonopolet's retail outlets could be licensed to sell only wine, but no such limited licence has been issued since 1985.

- 2.1 < The number of Vinmonopol retail stores has
- 2.2 < grown steadily since 1980. Until 2005 there was a limit of how many outlets the country should have, but that system was discontinued in 2005 because it was no longer considered necessary to control such matters. Today, Vinmonopolet itself decides whether to apply for a licence, and the

relevant municipal authorities whether to issue one. Municipal authorities are increasingly likely to grant such licences.

As a rule, a licence to sell group 1 alcoholic beverages is generally issued to private businesses – which in most cases means supermarkets. Until 2003, these licences were restricted to beer. In that year, approval was given for supermarkets to stock alcopop containing no more than 4.7 alcohol by volume in their product range. This happened after a decision in the EEA Court, which said that all types of alcohol with the same strength should be treated the same way. A major 20-year-long restructuring process left the retail sector without many of the traditional grocery stores. The number of retail outlets selling group 1 alcoholic beverages also fell, though despite the decline, municipal authorities are increasingly likely to grant group 1 licences. 2003 was the first year when it was possible to buy beer and/or alcopop in every municipality in Norway.

> 2.3

Licences to serve alcohol

Before the current system of classification came into force in 2005, the type of alcoholic beverage covered by the licence was specified under the terms of the licence. Today, a licence covers either all alcoholic beverages, all in group 1 and 2 or all in group 1. To ease comparison of the different tables, we have used the new classification system to break down data from earlier years.

The number of establishments with a municipal licence to serve alcohol today is nearly three times what it was in 1980. As table 2.5 shows, it is increasingly common for licences to be granted for all types of alcoholic beverage. At the same time, as table 2.6 shows, the number of municipalities without a licensed business serving alcohol is declining. All in all, then, municipal practice with regard to licenses to serve alcohol is increasingly liberal.

> 2.4

> 2.5

> 2.6

Most licences to serve alcohol are issued by the municipal authorities. The state, however, issues licences for the serving of alcohol on passenger ships and military establishments. Table 2.7 provides a county-by-county breakdown.

> 2.7

Tabell 2.1 Antall salgssteder for alkohol fordelt på bevillingskombinasjon 1980–2009
Number of establishments licensed to sell alcohol by type of license 1980–2009

	Brennevin og vin (og sterkøl fra 1993)	Vin	Alt slags øl	Middels sterkt øl	Totalt
	<i>Spirits and wine (and strong beer from 1993)</i>	<i>Wine</i>	<i>All kinds of beer</i>	<i>Medium beer</i>	<i>Total</i>
1980	87	5	1 768	2 869	4 729
1981	88	5	1 721	2 768	4 582
1982	88	4	1 684	2 800	4 576
1983	88	4	1 685	2 744	4 521
1984	90	2	1 795	2 828	4 715
1985	92	1	1 877	3 128	5 098
1986	94	0	1 940	3 236	5 270
1987	98	0	1 993	3 183	5 274
1988	104	0	1 869	3 202	5 175
1989	106	0	..	..	..
1990	106	0	1 722	3 239	5 067
1991	110	0	1 837	3 123	5 070
1992	109	0	1 865	3 027	5 001
1993	110	0	.	4 775	4 885
1994	110	0	.	4 665	4 775
1995	112	0	.	4 524	4 636
1996	112	0	.	4 676	4 788
1997	114	0	.	4 565	4 679
1998	120	0	.	4 448	4 568
1999	130	0	.	4 411	4 541
2000	140	0	.	4 413	4 554
2001	156	0	.	4 430	4 586
2002	176	0	.	4 336	4 512
2003	188	0	.	4 299	4 487
2004	195	0	.	4 361	4 556
2005	198	0	.	4 314	4 512
2006	211	0	.	4 281	4 492
2007	222	0	.	4 230	4 452
2008	239	0	.	4 176	4 415
2009	248	0	.	4 188	4 436

Note 1: Salgssteder for kun lettøl er ikke tatt med. Fra 1. mars 1993 ble sterkøl bare tillatt solgt fra AS Vinmonopolet. Statistisk sentralbyrå samlet ikke inn oppgaver over antall salgssteder for øl i 1989.

Note 1: Sales outlets for light beer only are not included. Since March 1, 1993 strong beer can only be bought from Vinmonopolet. In 1989 Statistics Norway did not collect data on number of establishments licensed to sell beer.

Note 2: Det er hvert år et fåtall kommuner som ikke oppgir opplysninger om antall salgs- og skjenkebevillinger (aldri mer enn 6,5%, og i hovedsak små kommuner). På grunn av dette har opplysninger fra enkelte kommuner blitt utelatt fra tabellen. Fra og med 2004 er imidlertid samtlige kommuner representert. I de tilfellene vi mangler siste års opplysninger, har vi brukt antallet de oppgav sist de svarte.

Note 2: Every year a few municipalities do not provide information regarding the number of licenses for selling and serving alcohol (never more than 6.5 %, and mainly small municipalities). Consequently, information from some municipalities has been left out of the table. However, from the year 2004 all the municipalities are represented. For those we lack information on last year, we have used the last available numbers.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, AS Vinmonopolet og Statens institutt for rusmiddelforskning
 Sources: Statistics Norway, Vinmonopolet and Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 2.2 Antall vinmonopolutsalg fordelt på fylke 1996 – 2009*Number of Vinmonopolet sales outlets by county 1996 – 2009*

Fylke <i>County</i>	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Østfold	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	9	10	10	10
Akershus	11	11	11	13	14	16	18	18	19	19	19	19	21	21
Oslo	17	17	18	19	19	20	20	21	21	22	23	24	24	25
Hedmark	4	5	5	6	6	6	7	8	9	9	9	10	10	11
Oppland	5	5	5	5	5	7	7	8	8	9	10	11	13	14
Buskerud	5	5	5	5	6	7	8	8	9	9	9	9	11	12
Vestfold	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	8	8
Telemark	5	5	5	5	6	6	8	8	8	8	9	10	11	11
Aust-Agder	1	1	2	2	3	4	5	6	6	6	6	6	6	6
Vest-Agder	3	3	3	3	4	4	5	5	5	5	6	7	8	9
Rogaland	6	6	6	7	8	9	10	11	11	11	11	11	11	13
Hordaland	9	9	9	11	11	15	17	18	18	19	19	19	19	20
Sogn og Fjordane	3	3	4	4	4	5	7	7	7	7	8	9	10	10
Møre og Romsdal	3	3	4	6	7	8	9	10	10	10	13	14	16	17
Sør-Trøndelag	8	8	8	8	8	9	10	12	13	13	15	16	16	16
Nord-Trøndelag	4	4	5	5	5	5	5	6	7	7	7	7	8	8
Nordland	9	9	9	9	9	10	12	13	14	14	15	16	17	17
Troms	4	4	5	5	7	7	8	9	9	9	9	10	11	11
Finnmark	4	5	5	6	6	6	7	7	8	8	8	8	9	9
Totalt (Total)	112	114	120	130	140	156	176	188	195	198	211	222	239	248

Kilde: AS Vinmonopolet (vinmonopolet.no)

Source: Vinmonopolet (vinmonopolet.no)

Tabell 2.3 Antall salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1, fordelt på fylke (over 2,5 og høyst 4,7 volumprosent) 1997–2009*Number of establishments licensed to sell medium beer by county 1997–2009*

Fylke County	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Østfold	256	244	233	224	214	220	205	205	190	193	201	192	187
Akershus	310	309	304	285	286	285	283	277	280	298	284	294	294
Oslo	472	448	408	395	424	402	402	396	367	357	361	346	360
Hedmark	263	242	242	228	206	214	203	207	204	201	199	189	189
Oppland	288	267	260	255	246	237	229	244	238	231	230	225	248
Buskerud	248	234	212	223	220	213	216	209	211	206	203	200	197
Vestfold	172	167	164	150	150	145	148	151	150	145	149	147	148
Telemark	190	182	179	190	185	181	181	180	168	175	179	163	159
Aust-Agder	136	126	130	128	128	128	124	125	132	123	120	118	116
Vest-Agder	149	151	156	152	156	163	165	162	165	165	153	156	159
Rogaland	285	285	282	302	316	308	316	306	302	315	318	314	312
Hordaland	463	449	439	450	436	407	404	423	423	413	416	406	404
Sogn og Fjordane	169	176	156	160	171	170	160	177	175	171	168	171	171
Møre og Romsdal	217	221	249	274	275	265	276	297	311	300	286	295	286
Sør-Trøndelag	282	270	277	262	258	253	249	245	261	252	244	239	243
Nord-Trøndelag	168	168	160	156	144	147	148	148	153	150	146	137	138
Nordland	283	275	287	279	303	304	292	306	297	295	286	291	297
Troms	108	122	162	190	192	179	186	187	180	179	178	181	173
Finnmark	106	112	111	110	120	115	112	116	107	112	109	112	107
Totalt (Total)	4 565	4 448	4 411	4 413	4 430	4 336	4 299	4 361	4 314	4 281	4 230	4 176	4 188

Note: Det er hvert år et fåtall kommuner som ikke oppgir opplysninger om antall salgs- og skjenkebevillinger (aldri mer enn 6,5%, og i hovedsak små kommuner). På grunn av dette har opplysninger fra enkelte kommuner blitt utelatt fra tabellen. Fra og med 2004 er imidlertid samtlige kommuner representert. I de tilfellene vi mangler siste års opplysninger, har vi brukt antallet de oppgav sist de svarte.

Note: Every year a few municipalities do not provide information regarding the number of licenses for selling and serving alcohol (never more than 6.5 %, and mainly small municipalities). Consequently, information from some municipalities has been left out of the table. However, from the year 2004 all the municipalities are represented. For those we lack information on last year, we have used the last available numbers.

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Source: Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 2.4 Antall skjenkesteder* for alkohol med kommunal bevilning fordelt på bevillingskombinasjon 1980–2009*Number of establishments* with a municipal licence to serve alcohol by type of licence 1980–2009*

	Gruppe 3 høyst 60 vol %	Gruppe 2 høyst 22 vol %	Gruppe 1 høyst 4,7 vol %	Totalt
	<i>Group 3 max 60 vol %</i>	<i>Group 2 max 22 vol %</i>	<i>Group 1 max 4,7 vol %</i>	<i>Total</i>
1980	592	1 247	600	2 439
1981	632	1 246	594	2 472
1982	691	1 229	531	2 451
1983	733	1 365	508	2 606
1984	763	1 539	503	2 805
1985	863	1 732	524	3 119
1986	941	1 894	422	3 257
1987	1 117	2 095	434	3 646
1988	1 267	2 193	354	3 814
1989	..	..	..	..
1990	1 730	2 467	377	4 574
1991	1 683	2 644	317	4 644
1992	1 878	2 569	246	4 693
1993	2 030	2 524	221	4 775
1994	2 333	2 577	251	5 161
1995	2 512	2 589	207	5 308
1996	3 019	2 424	193	5 636
1997	3 473	2 339	158	5 970
1998	3 613	2 304	144	6 061
1999	3 925	2 213	114	6 252
2000	4 312	1 939	104	6 355
2001	4 653	1 808	86	6 547
2002	4 889	1 771	98	6 758
2003	5 198	1 741	59	6 998
2004	5 695	1 349	48	7 092
2005	5 668	1 409	47	7 124
2006	5 910	1 259	94	7 263
2007	6 035	1 223	74	7 332
2008	5 899	1 259	72	7 230
2009	6 061	1 202	61	7 324

* Fra 2008 ble kommunene bedt om å oppgi antall skjenkebevillinger, mens de tidligere ble spurt om skjenkesteder. Det gjør at tallene for 2008 og 2009 ikke er direkte sammenlignbare med tidligere år.

*The municipalities were in 2008 asked to give information regarding the number of licences to serve alcohol, while they usually were asked to provide the number of establishments where alcohol is served. Because of this change the numbers for 2008 and 2009 are not directly comparable to earlier years.

Note 1: Skjenkesteder for kun lettøl, korttids- og ambulerende bevillinger (skjenking ved spesielle anledninger) er ikke tatt med. Statistisk sentralbyrå samlet ikke inn oppgaver over antall skjenkesteder for brennevin, vin og øl i 1989. Statistikken omfatter også skjenkesteder på turist- og høyfjellshoteller, som inntil 1997 hadde statlig bevilning.

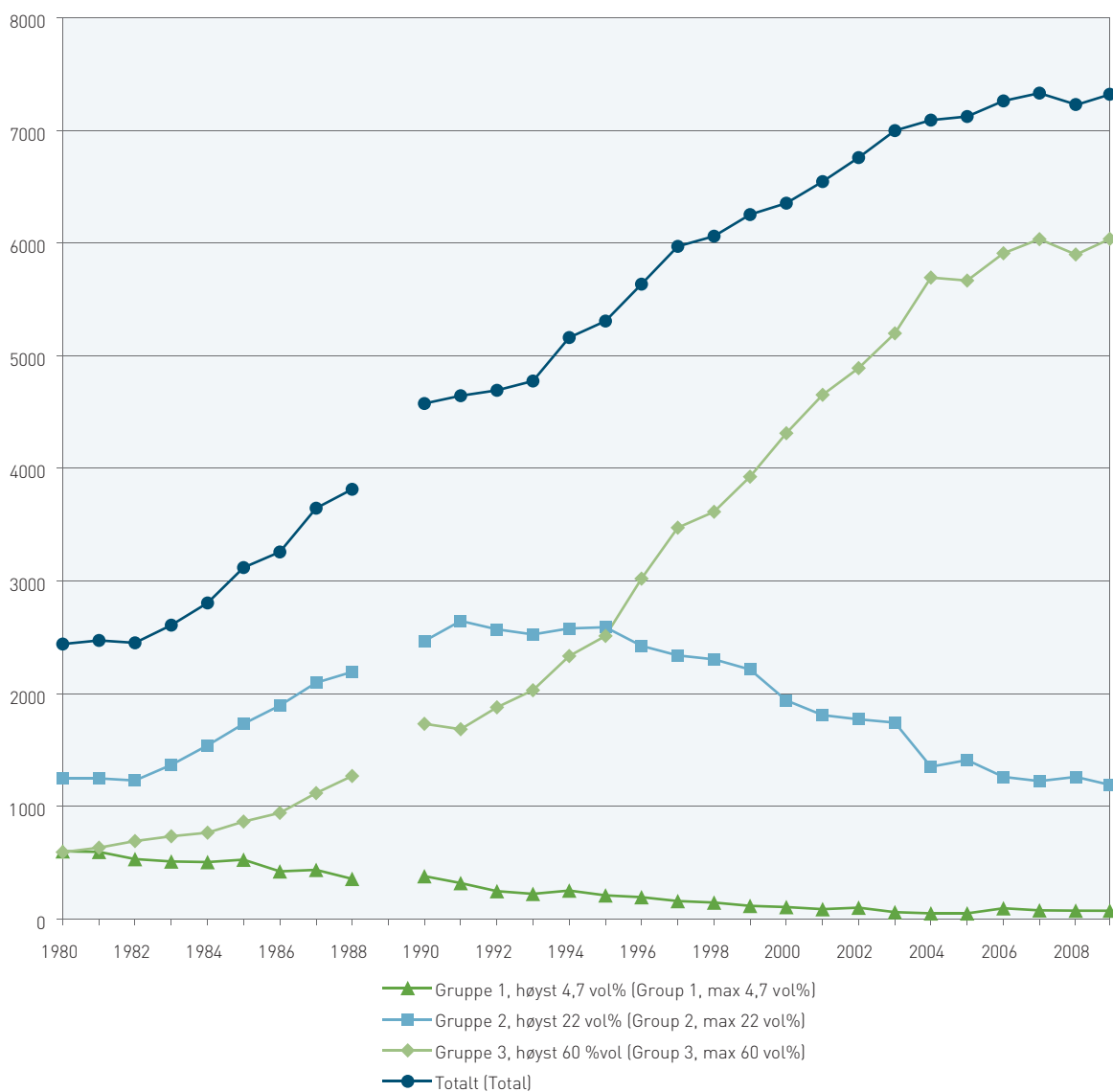
Note 1: Places where only light beer is served and licences for serving alcohol on special occasions are not included. In 1989 Statistics Norway did not collect data on number of establishments with licence to serve alcohol. The figures include numbers of licences to serve alcohol in tourist-mountain hotels, which had state licence until 1997.

Note 2: Det er hvert år et fåtall kommuner som ikke oppgir opplysninger om antall salgs- og skjenkebevillinger (aldri mer enn 6,5%, og i hovedsak små kommuner). På grunn av dette har opplysninger fra enkelte kommuner blitt utelatt fra tabellen. Fra og med 2004 er imidlertid samtlige kommuner representert. I de tilfellene vi mangler siste års opplysninger, har vi brukt antallet de oppgav sist de svarte.

Note 2: Every year a few municipalities do not provide information regarding the number of licenses for selling and serving alcohol (never more than 6.5 %, and mainly small municipalities). Consequently, information from some municipalities has been left out of the table. However, from the year 2004 all the municipalities are represented. For those we lack information on last year, we have used the last available numbers.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Statens institutt for rusmiddelforskning
Sources: Statistics Norway and Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Figur 2.4 Antall skjenkesteder for alkohol 1980-2009
 Number of premises licensed to serve alcohol 1980-2009

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning
 Source: The Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 2.5 Antall skjenkesteder* for alkohol med kommunal bevilgning fordelt på bevillingskombinasjon og fylke 2009*Number of establishments* licensed to serve alcohol by type of licence and county 2009*

Fylke	Gruppe 1 høyst 4,7 vol %	Gruppe 2 høyst 22 vol %	Gruppe 3 høyst 60 vol %	Totalt
County	Group 1 max 4,7 vol %	Group 2 max 22 vol %	Group 3 max 60 vol %	Total
Østfold	4	63	282	349
Akershus	1	76	385	462
Oslo	1	34	1000	1035
Hedmark	2	34	270	306
Oppland	10	106	357	473
Buskerud	7	54	335	396
Vestfold	2	41	301	344
Telemark	6	40	226	272
Aust-Agder	0	51	141	192
Vest-Agder	2	67	130	199
Rogaland	1	78	382	461
Hordaland	0	147	439	586
Sogn og Fjordane	7	92	182	281
Møre og Romsdal	3	108	268	379
Sør-Trøndelag	1	71	408	480
Nord-Trøndelag	1	26	181	208
Nordland	2	45	440	487
Troms	10	48	188	246
Finmark	1	21	146	168
Totalt (Total)	61	1 202	6 061	7 324

* Fra 2008 ble kommunene bedt om å oppgi antall skjenkebevillinger, mens de tidligere ble spurt om skjenkesteder. Det gjør at tallene for 2008 og 2009 ikke er direkte sammenlignbare med tidligere år.

*The municipalities were in 2008 asked to give information regarding the number of licences to serve alcohol, while they usually were asked to provide the number of establishments where alcohol is served. Because of this change the numbers for 2008 and 2009 are not directly comparable to earlier years.

Note: Det er hvert år et fåtall kommuner som ikke oppgir opplysninger om antall salgs- og skjenkebevillinger (aldri mer enn 6,5%, og i hovedsak små kommuner). På grunn av dette har opplysninger fra enkelte kommuner blitt utelatt fra tabellen. Fra og med 2004 er imidlertid samtlige kommuner representert. I de tilfellene vi mangler siste års opplysninger, har vi brukt antallet de oppgav sist de svarte.

Note: Every year a few municipalities do not provide information regarding the number of licenses for selling and serving alcohol (never more than 6.5 %, and mainly small municipalities). Consequently, information from some municipalities has been left out of the table. However, from the year 2004 all the municipalities are represented. For those we lack information on last year, we have used the last available numbers.

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Source: Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 2.6 Antall kommuner uten salgs- eller skjenkesteder med kommunal bevilling for alkohol 1980–2009
Number of municipalities without establishments licensed to sell or serve alcohol 1980–2009

	Totalt antall kommuner	Uten salgssteder	Uten skjenkesteder	Uten salgs- og skjenkesteder
	<i>Total number of municipalities</i>	<i>Without sale</i>	<i>Without serving</i>	<i>Without sale or serving</i>
1980	454	213	111	91
1981	454	210	105	86
1982	454	213	108	88
1983	454	209	99	81
1984	454	184	86	66
1985	454	142	71	43
1986	454	123	55	33
1987	454	109	53	27
1988	448	83	51	23
1989*	..	..	..	..
1990	448	53	34	13
1991	448	53	26	11
1992	439	40	26	9
1993	439	26	18	5
1994	435	24	13	3
1995	435	21	12	2
1996	435	6	9	1
1997	435	6	8	1
1998	435	4	11	1
1999	435	4	8	1
2000	435	4	9	1
2001	435	2	8	1
2002	434	2	9	0
2003	434	0	7	0
2004	434	0	6	0
2005	434	0	6	0
2006	431	0	4	0
2007	431	0	2	0
2008	430	0	5	0
2009	430	0	4	0

*Statistisk sentralbyrå samlet ikke inn oppgaver over antall salgs- og skjenkesteder i 1989.

*In 1989 Statistics Norway did not collect data on number of establishments licence to sell or serve alcohol.

Kilder: Statens institutt for rusmiddelforskning

Sources: Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 2.7 Antall befalsmesser og passasjerskip med statlig skjenkebevilling fordelt på fylke 2009*Number of military establishments and passenger ships with a state licence to serve alcohol by county 2009*

Fylke	Befalsmesser	Passasjerskip
<i>County</i>	<i>Military establishments</i>	<i>Passenger ships</i>
Østfold	1	1
Oslo og Akershus	9	5
Hedmark	3	0
Oppland	3	1
Buskerud	1	0
Vestfold	0	5
Telemark	0	6
Aust-Agder	0	1
Vest-Agder	1	2
Rogaland	4	3
Hordaland	42	7
Sogn og Fjordane	0	9
Møre og Romsdal	1	5
Sør-Trøndelag	1	4
Nord-Trøndelag	1	0
Nordland	18	13
Troms	8	10
Finnmark	3	1
Totalt (Total)	96	73

Kilde: Forsvarets overkommando og Statens institutt for rusmiddelforskning

Source: Headquarters Defence Command Norway and Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

3. Økonomi: Alkohol og tobakk

---

3. Economy: Alcohol and tobacco

Prisindekser

3.1 < For å måle hvordan prisene for alkoholholdige drikker utvikler seg over tid, har Statistisk sentralbyrå og AS Vinmonopolet beregnet nominelle indekser som er basert på utsalgsprisene på alkohol. I tabell 3.1 er disse seriene deflatert med konsumprisindeksen, slik at tabellen viser utviklingen i realprisen på alkoholdrikker.

3.2 < I tillegg til realprisindeksene er det beregnet indekser for forholdet mellom prisene på de forskjellige alkoholtypene og gjennomsnittlig lønn per normalårsverk for lønnstagere. Disse er gjengitt i tabell 3.2. De er ment å skulle gi et uttrykk for hvordan alkoholprisene har utviklet seg i forhold til folks kjøpekraft. Fordi lønningene har økt noe sterkere enn prisene, er alkohol blitt «billigere» målt i arbeidstid. Dette er mest utpreget for sterkvin på grunn av en avgiftsnedsettelse i 2000, og for brennevin på grunn av avgiftsnedsettelse i 2002 og 2003 (jfr. tabell 3.3).

Avgifter til statskassen

Alkohol er pålagt betydelige avgifter til statskassen. Brennevin og vin (over 7 volumprosent alkohol) ble inntil 1994 ilagt både en grunnavgift fastsatt som et bestemt beløp per volumprosent alkohol per vareliter, og en verdiavgift beregnet som en viss prosent av utsalgsprisen. Fra 1995 ble verdiavgiften opphevet, og grunnavgiften i stedet forhøyet tilsvarende.

3.4 < For øl hadde man inntil 1994 fire ulike avgiftsklasser på grunnlag av alkoholstyrken. Fra og med 1995 skjedde en ytterligere oppsplitting, slik at man nå har syv avgiftsklasser. Det høyeste tillatte alkoholinnhold for øl var inntil 1. juli 1999 7 volumprosent. Nå finnes ingen øvre grense for alkoholinnhold i øl. Fra 1. januar 1991 ble vin, og fra 1. juli 1993 også brennevin inntil 7 volumprosent avgiftsbelagt likt med øl, mens brennevin mellom 7–22 volumprosent ble beskattet likt med vin. Etter endringen 1. januar 2004 blir alt brennevin over 0,7 volumprosent beskattet på grunnlag av alkoholstyrken, og med en høyere avgiftssats enn øl og vin. Etter avgiftsnedsettelsen på sterkvin i 2000 ble det lik alkoholavgift på svakvin og sterkvin.

Tabell 3.5 viser statens inntekter av disse ulike avgiftene. I perioden 1980 til 2009 har statens nominelle inntekter av alkoholomsetningen økt fra i overkant av 3,8 milliarder til 16,6 milliarder. Tallene bygger på opplysningene over innbetalte avgifter i statsregnskapet, i motsetning til i tidligere utgaver av *Rusmidler i Norge* hvor inntekten ble beregnet på grunnlag av omsetningstallene (se *Rusmidler i Norge 1996*). Statsregnskapet gir imidlertid ikke opplysninger om inntekten fra merverdiavgiften på alkohol, og denne er beregnet på grunnlag av forbrukernes utgifter til alkohol.

> 3.5

Ytterligere opplysninger

I *Rusmidler i Norge 1995* finnes talloppgaver om realprisindekser, statens inntekter og forbrukernes utgifter mv tilbake til 1960- og 1970-årene. På RusStat (<http://statistikk.sirus.no>) finnes også lengre tidsserier på flere av tabellene.

Avgiftsøkning og prisutvikling på tobakk

Figur 3.6 viser utviklingen i realprisindeksen for tobakksvarer. Her er både fabrikkfremstilte sigaretter, rulletobakk og andre tobakksvarer inkludert.

> 3.6

Tobakksvarer er også pålagt betydelige avgifter til statskassen. Figur 3.7 viser at avgiften på tobakk har økt jevnt hvert år, med unntak av to store avgiftsøkninger for henholdsvis sigarer i 2000 og rulletobakk i 2004. Siden 2004 har avgiften på fabrikkfremstilte sigaretter, sigarer og rulletobakk ligget på samme nivå, mens avgiftsnivået for snus er noe lavere.

> 3.7

Ifølge statsregnskapet har statens inntekter på tobakksomsetningen nominelt sett økt fra 1 milliard kroner i 1980 til mer enn 8 milliarder i 2009. Merverdiavgiften er ikke medregnet i disse tallene. At statens nominelle inntekter fra tobakksomsetningen har holdt seg relativt uendret siden 2000, skyldes mest sannsynlig at andel røykere har gått ned, at det har vært en økt grensehandel med tobakksvarer og at det ikke har skjedd noen store avgiftsøkninger på tobakk etter 2004.

> 3.8

3. Economy: Alcohol and tobacco

Price indices

Statistics Norway and AS Vinmonopolet monitor prices by estimating nominal indices on the basis of retail price. The series of indices presented in table 3.1 are derived from these indices, but have been deflated by the consumer price index to show changes in the real price of alcoholic beverages.

3.1 <

In addition to the real price indices, indices are estimated on the relationship between the price of certain types of alcoholic beverage and average wage earner's annual pay. These are presented in table 3.2. They are intended to express price trends in relation to people's purchasing power. Since wages grew quicker than prices, the cost of alcohol is «cheaper» measured in terms of working hours. This development is especially pronounced in the case of drinks with an alcoholic content of 15–22 per cent by volume (fortified wines) due to the 2000 excise duty reduction and similar cuts in excise duty on spirits in 2002 and 2003, cf. table 3.3.

3.2 <

3.3 <

Excise duty to the treasury

Heavy duties are exacted on alcohol by the treasury. Until 1994, a basic duty was levied on spirits and wine (over 7 per cent alcohol by volume), which varied according to the alcoholic content by volume per litre, and a value duty, levied at a set percentage of the retail price. Value duty was removed in 1995 while basic duty was increased by the same amount.

Until 1994 there were four classes of beer in Norway, classified by alcoholic content. In 1995 three more classes were introduced, making seven in all (table 3.4). The highest permitted alcoholic content of beer was 7 per cent by volume until July 1, 1999; today there is no upper limit. Wine (from January 1, 1991) and spirits of no more than 7 per cent alcoholic content by volume (from July 1, 1993) were taxed like beer,

3.4 <

while spirits with an alcoholic content of 7–22 per cent by volume were taxed like wine. The January 1, 2004 amendment means that spirits over 0.7 per cent by volume are now taxed on the basis of alcoholic content and at a higher rate than beer and wine. When the tax on fortified wines was cut in 2000, the same duties were levied on table and fortified wines.

Table 3.5 shows revenue to the state deriving from these different excise duties. During the period 1980–2009, the state's nominal income from alcohol sales rose from just over NOK 3.8 billion to 16.6 billion. This according to information on duties paid in the national accounts, in contrast to earlier editions of *Alcohol and Drugs in Norway* where revenue was calculated on the basis of alcohol sales figures (see *Alcohol and Drugs in Norway 1996*). However, because the national accounts do not specify revenue from value added tax (VAT) on alcohol, we have estimated VAT on the basis of consumer spending on alcohol.

> 3.5

Further Information

Alcohol and Drugs in Norway 1995 contains data on real price indices, state revenues and consumer spending etc. going back to the 1960s and '70s. Extended time series for several of the tables can be found at RusStat (<http://statistikk.sirus.no>).

Tobacco: increased duty and price trends

Figure 3.6 shows the real price index for tobacco products, including manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and other tobacco products.

> 3.6

Heavy duties are also levied on tobacco products by the treasury. Figure 3.7 shows the steady annual rise in tobacco duty, apart from two sharper increases in the duty levied on cigars in 2000 and hand-rolling tobacco in 2004. The duty on manufactured cigarettes, cigars and hand-rolling tobacco has not changed since 2004, and the duty on snus (smokeless tobacco, Swedish type) has been reduced slightly.

> 3.7

3.8 < According to the national accounts, the state's revenue from tobacco sales rose in nominal terms from NOK 1 billion in 1980 to NOK 8 billion in 2010. Value added tax (VAT) is not included in these figures. That the state's nominal revenue from tobacco sales remained relatively stable since 2000 is most likely due the fall in the number of smokers, increased border shopping of tobacco products and the absence of a significant increase in tobacco duty since 2004.

Tabell 3.1 Realprisindekser for brennevin, sterkvin, svakvin og øl 1979–2009 (1998=100)*Real price indices for spirits, fortified wines, table wines and beer 1979–2009 (1998=100)*

	Brennevin	Sterkvin	Svakvin	Øl
	<i>Spirits</i>	<i>Fortified wines</i>	<i>Table wines</i>	<i>Beer</i>
1979	87,2	83,7	82,2	74,0
1980	80,8	78,8	76,8	69,3
1981	90,0	90,8	87,7	76,4
1982	91,6	91,4	90,7	79,1
1983	93,4	91,7	92,7	82,2
1984	88,1	88,0	88,0	85,7
1985	84,0	86,7	86,7	86,1
1986	85,1	84,9	87,3	86,9
1987	85,7	85,8	86,7	87,0
1988	87,1	87,4	83,2	87,8
1989	89,9	86,1	85,9	87,6
1990	92,7	86,6	90,1	89,2
1991	97,7	92,8	91,3	92,0
1992	101,6	100,2	93,3	96,2
1993	98,2	100,6	96,5	97,2
1994	90,2	96,9	92,9	98,4
1995	90,5	93,4	93,0	96,1
1996	91,7	94,5	92,7	96,3
1997	95,6	96,1	95,5	97,7
1998	100,0	100,0	100,0	100,0
1999	97,1	97,9	100,5	100,1
2000	96,6	71,8	98,5	101,6
2001	96,0	71,7	97,6	100,6
2002	84,9	71,4	94,3	99,4
2003	79,2	72,5	93,0	97,9
2004	80,5	76,7	95,3	90,5
2005	80,1	76,2	95,6	91,1
2006	79,7	78,2	95,6	90,5
2007	80,7	88,3	97,4	89,2
2008	80,1	87,6	96,3	89,9
2009	81,0	88,0	97,6	94,8

Note: Prisnivået i 1998 er satt lik 100. Lettvín (under 2,5 prosent alkohol) er ikke inkludert. Realprisindeksene viser hvordan prisene for de ulike drikkesortene har utviklet seg i forhold til det generelle konsumprisnivået.

Note: The level of prices is set at 100 in 1998. Low alcohol wine (less than 2.5 % alcohol) is not included. Real price indices show how prices for different types of alcoholic drink have changed in relation to the consumer price index.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og AS Vinmonopolet

Sources: Statistics Norway and Vinmonopolet

Tabell 3.2 Indeks for forholdet mellom nominell prisindeks for ulike drikkesorter og indeks for lønn per normalårsverk fra Nasjonalregnskapet 1979–2009

Index for the relationship between nominal price index for different types of alcoholic beverages and index for nominal wages and salaries from the National Account 1979–2009

	Brennevin	Sterkvin	Svakvin	Øl
	<i>Spirits</i>	<i>Fortified wines</i>	<i>Table wines</i>	<i>Beer</i>
1979	104,5	100,4	98,5	88,7
1980	98,1	95,7	93,3	84,2
1981	110,7	111,6	107,8	93,9
1982	112,7	112,4	111,6	97,3
1983	114,4	112,2	113,6	100,6
1984	106,7	106,6	106,5	103,7
1985	99,8	103,0	103,0	102,3
1986	99,3	99,2	101,9	101,4
1987	100,0	100,1	101,2	101,5
1988	102,4	102,8	97,8	103,2
1989	105,8	101,4	101,2	103,1
1990	108,5	101,4	105,5	104,5
1991	112,3	106,7	105,0	105,9
1992	115,1	113,7	105,9	109,1
1993	110,2	112,8	108,2	109,0
1994	99,5	107,0	102,6	108,6
1995	99,1	102,2	101,8	107,0
1996	97,5	100,4	98,5	103,4
1997	99,4	100,0	99,3	101,4
1998	100,0	100,0	100,0	100,0
1999	94,4	95,1	97,6	97,2
2000	93,4	69,0	94,6	97,6
2001	92,9	67,4	91,8	94,6
2002	76,8	64,6	85,3	89,8
2003	70,6	64,6	82,9	87,2
2004	69,4	66,2	82,2	78,0
2005	67,9	64,6	81,0	77,1
2006	66,3	65,1	79,6	75,3
2007	64,1	70,1	77,4	70,8
2008	61,7	67,5	74,1	69,3
2009	61,1	66,4	73,6	71,5

Note: Indeksene viser hvordan prisene for de ulike drikkesortene har utviklet seg i forhold til det gjennomsnittlige lønnsnivået. Jo høyere indekstallene er, jo større del av lønnen må man benytte – eller sagt på en annen måte, jo lengre må man arbeide for å kunne kjøpe en bestemt mengde av de ulike drikkesortene. Det er ikke tatt hensyn til endringer i skatteregler, gjeldsbyrde, rentenivå o.l. som har betydning for folks disponible inntekter.

Note: The indices show how prices for different types of alcoholic beverages have changed in relation to the average wage level. The higher the level of the index, the more salary one must use – or to put it a different way, the longer one must work in order to be able to buy a certain amount of an alcoholic beverage. No account is taken of changes in factors such as taxation, debt, interest levels etc. which affect disposable income.

Kilde: Statistisk sentralbyrå
Source: Statistics Norway

Tabell 3.3 Avgift på vin og brennevin. Grunnavgift i øre per volumprosent alkohol per vareliter 1995–2010
Excise duty on wine and spirits. Basic duty in Norwegian øre (100 øre = 1 krone) per percent alcohol by volume per litre 1995–2010

	Vin og brennevin med alkoholstyrke:		Brennevin med alkoholstyrke:
	<i>Wine and spirits with an alcoholic strength of:</i>		<i>Spirits with an alcoholic strength of:</i>
	7–15 vol %	15–22 vol %	>22 vol %
1995	313	595	603
1996	319	607	615
1997	338	644	652
1998	365	695	703
1999	358	682	690
2000	365	365	704
2001	365	365	704
2002	347	347	598
2003	355	355	544
	Vin 7–22 vol %		Brennevin >0,7 vol %
2004*	361		544
2005	361		544
2006	367		564
2007	374		574
2008	384		589
2009	396		607
2010	403		618

*Fra og med 2004 ble alt brennevin beskattet som brennevin uavhengig av alkoholstyrke.

*From 2004 the duty on all kinds of spirits is the same regardless of alcoholic strength.

Note: Vin med alkoholstyrke over 0,7 til og med 7 volumprosent alkohol, avgiftsbelegges etter satsene som gjelder for øl med tilsvarende alkoholstyrke, se tabell 3.4. Sterkvin er fra 1.1.2000 avgiftsmessig likestilt med svakvin.

Note: Duty on wine with alcoholic strength of over 0.7 and up to 7 % by volume is the same as for beer of the same alcoholic strength. See table 3.4. From 1.1.2000 fortified wines is the same as for table wines.

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet

Source: Directorate of Customs and Excise

Tabell 3.4 Avgift på øl i kroner per liter og klasseinndeling for øl før og etter 1.1.1995, 1975–2010
Excise duty on beer in Norwegian kroner per litre and classification of beer before and after 1.1.1995, 1975–2010

	Øl klasse: / Beer class:						
	0	1	2	3			
1975	0,40	0,50	1,95	2,80			
1980	0,40	0,80	3,20	4,50			
1981	0,50	1,00	4,25	6,05			
1982	0,60	1,15	4,90	6,95			
1983	0,65	1,25	5,40	8,00			
1984	0,65	1,25	6,15	9,70			
1985	0,65	1,25	6,55	10,35			
1986	0,65	1,30	7,00	11,20			
1987	0,69	1,42	7,89	12,67			
1988	0,72	1,49	8,45	13,57			
1989	0,72	1,52	8,79	14,38			
1990	0,83	1,58	9,49	16,39			
1991	0,86	1,64	10,44	18,05			
1992	1,00	1,75	11,45	19,80			
1993	1,02	1,85	12,10	20,90			
1994	1,06	1,93	12,62	21,80			
	Øl klasse: / Beer class:						
	a	b	c	d	e*	f*	g*
1995	1,08	1,96	7,36	12,76	18,16	23,56	24,64
1996	1,10	2,00	7,51	13,02	18,52	24,03	25,13
1997	1,17	2,12	7,97	13,82	19,64	25,49	26,66
1998	1,50	2,38	8,96	15,54	22,09	28,67	29,99
1999	1,68	2,58	9,68	16,08	24,74	32,11	33,59
2000	1,58	2,51	9,45	16,37			
2001	1,58	2,51	9,45	16,37			
2002	1,52	2,38	8,98	15,55			
2003	1,55	2,75	9,18	15,89			
2004	1,58	2,47	9,35	16,18			
2005	1,58	2,47	9,35	16,18			
2006	1,61	2,51	9,51	16,46			
2007	1,64	2,56	9,68	16,76			
2008	1,68	2,63	9,93	17,20			
2009	2,71	2,71	10,23	17,72			
2010	2,76	2,76	10,41	18,04			
Alkoholstyrke (volumprosent)	Klasseinndeling før 1995		Klasseinndeling fra 1.1.1995		Beskrivende navn		
<i>Alcoholic strength (per cent by vol)</i>	<i>Classification before 1995</i>		<i>Classification from 1.1.1995</i>		<i>Descriptive name</i>		
≤ 0,7	0		a		Alkoholfritt øl (alcohol-free beer)		
→ 0,7–2,75	1		b		Lettøl (light beer)		
→ 2,75–3,75	2		c		Middels sterkt øl (medium beer)		
→ 3,75–4,75	2		d		Middels sterkt øl (medium beer)		
→ 4,75–5,75	3		e		Sterkøl (strong beer)		
→ 5,75–6,75	3		f		Sterkøl (strong beer)		
→ 6,75–7,0	3		g		Sterkøl (strong beer)		

* Fra 1.1. 2000 regnes avgiften per volumprosent og liter som for svakvin.

* From 1.1.2000 the excise duty is estimated per volume percent and per litre like table wines.

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet
 Source: The Directorate of Customs and Excise

Se også RusStat (<http://statistikk.sirus.no>)

Tabell 3.5 Statens inntekter på omsetningen av alkohol i millioner kroner 1980–2009*Government revenue from the sale of alcohol in millions of Norwegian kroner 1980–2009*

	Alkoholavgifter	Emballasjeavgifter	Merverdiavgift	AS Vinmonopolet	Avgifter av salgs- og skjenkebevillinger	Totalt
	<i>Taxes on alcohol</i>	<i>Duty on disposable packing materials</i>	<i>Value added tax</i>	<i>Vinmonopolet</i>	<i>Excise from licences to sell and serve alcohol</i>	<i>Total</i>
1980	2 618	-	1 160	30	7	3 815
1981	3 193	-	1 294	30	7	4 524
1982	2 817	-	1 355	30	8	4 211
1983	3 301	-	1 545	-	9	4 855
1984	3 614	-	1 688	60	11	5 373
1985	4 016	-	1 889	30	12	5 947
1986	4 226	-	2 122	30	13	6 391
1987	5 035	-	2 397	50	14	7 497
1988	5 116	-	2 548	70	17	7 751
1989	5 224	68	2 637	70	2	8 000
1990	5 580	70	2 796	106	1	8 553
1991	5 681	54	2 963	118	2	8 818
1992	5 822	63	2 954	122	2	8 963
1993	5 590	59	3 090	126	1	8 866
1994	5 876	190	3 223	213	1	9 502
1995	6 028	165	3 332	326	0	9 851
1996	6 539	194	3 502	154	0	10 390
1997	7 106	245	3 787	53	1	11 192
1998	7 433	232	4 135	22	1	11 823
1999	8 251	356	4 045	27	1	12 680
2000	8 493	-	4 205	41	1	12 917
2001	8 491	-	4 090	19	1	12 601
2002	8 230	-	4 452	31	1	12 714
2003	8 510	-	4 596	24	1	13 131
2004	9 027	-	4 611	12	1	13 651
2005	9 317	-	4 720	19	1	14 057
2006	9 767	-	4 825	29	1	14 622
2007	10 338	-	5 017	32	1	15 388
2008	10 799	-	5 091	36	0	15 927
2009	11 241	-	5 346	51	1	16 639

Note: Emballasjeavgift innført fra 1989. I 2000 ble avgiften lagt om slik at man ikke lenger kan skille mellom avgifter for drikker med og uten alkohol.

Note: The 1989 packaging duty was amended in 2000. One consequence was that it was no longer possible to distinguish between duties on alcoholic and non-alcoholic beverages.

Kilder: St. meld. nr. 3. Statsregnskap (for de aktuelle år) og Statens institutt for rusmiddelforskning

Sources: Report to the Storting no. 3. National Accounts and Norwegian Institute for Alcohol and Drug Research

Tabell 3.6 Total konsumprisindeks (KPI) og prisindeks for tobakk 1995–2010 (2005=100)*Total Consume Price Index (CPI) and Price Index for tobacco 1995–2010 (2005=100)*

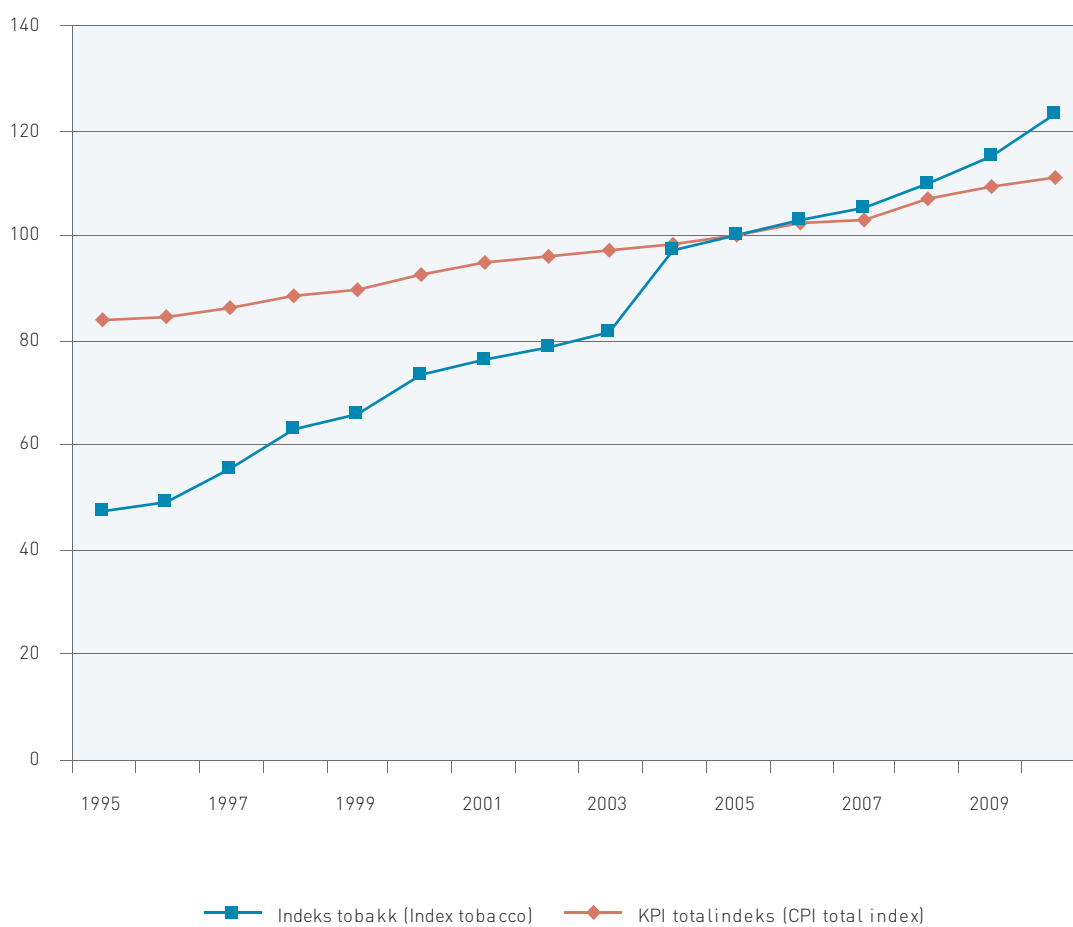
	KPI totalindeks	Indeks tobakk
	<i>CPI Total Index</i>	<i>Index Tobacco</i>
1995	83,9	47,2
1996	84,6	49,4
1997	86,3	55,7
1998	88,3	63,3
1999	89,8	66,1
2000	92,7	73,3
2001	94,8	76,6
2002	95,9	78,8
2003	97	81,3
2004	98,6	97,1
2005	99,9	99,9
2006	102,2	103
2007	102,9	105,2
2008	106,9	110
2009	109,2	115
2010	111,2	123,1

Note: Registrering for juli måned.

Note: July registration.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Source: Statistics Norway

Figur 3.6 Total konsumprisindeks (KPI) og prisindeks for tobakk 1995-2010 (2005=100)*Total Consume Price Index (CPI) and Price Index for tobacco, 1995-2010 (2005=100)*

Kilde: Statistisk sentralbyrå
Source: Statistics Norway

Tabell 3.7 Utvikling i særavgift på tobakksvarer i kr pr 100 gram 1995–2010*Excise duty on tobacco products. In NOK per 100 gr. 1995–2010*

	Fabrikkfremstilte sigaretter*	Rulletobakk	Snus	Sigarer	Sigarettpapir
	<i>Manufactured cigarettes</i>	<i>Hand-rolling tobacco</i>	<i>Snus</i>	<i>Cigars</i>	<i>Cigarette paper</i>
1995	121	65	32	56	2
1996	125	67	33	58	2
1997	138	77	36	64	2
1998	153	92	43	77	2
1999	158	95	45	79	2
2000	162	112	53	162	2,4
2001	167	115	54	167	2,5
2002	170	117	55	170	2,6
2003	174	120	56	174	2,6
2004	177	177	57	177	2,7
2005	181	181	58	181	2,8
2006	184	184	59	184	2,8
2007	187	187	60	187	2,9
2008	192	192	68	192	2,9
2009	198	198	77	198	3
2010	212	212	82	212	3,2

*1 fabrikkfremstilt sigarett = 1 gram.

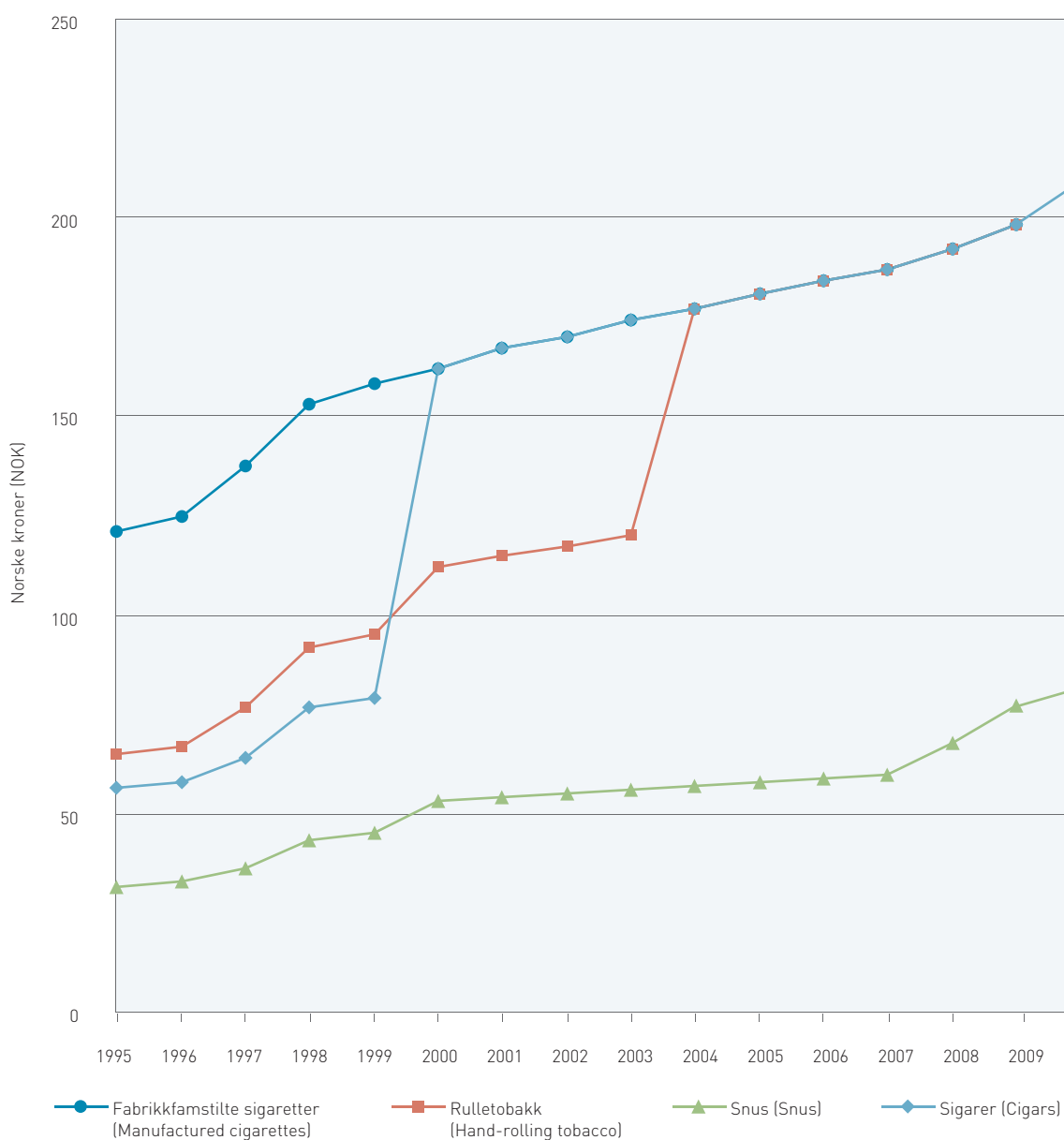
*1 cigarette = 1 gram.

Kilde: St.prp.1. Skatte-, avgifts- og tollvedtak (for de aktuelle år)

Source: Report to the Storting no 1: Skatte-, avgifts- og tollvedtak

Figur 3.7 Utvikling i særavgiften på tobakksvarer i kroner per 100 gram 1995-2010

Excise duty on tobacco products. In NOK per 100 g. 1995-2010

Kilde: St.prp .1.: Skatte- avgifts- og tollvedtak (for de aktuelle år)
 Source: Report to the Storting no 1

Tabell 3.8 Statens inntekter fra tobakksavgiften i millioner kroner 1980–2010 (eksl.mva)
The state's revenue from tobacco sales 1980–2010 (eksl.mva)

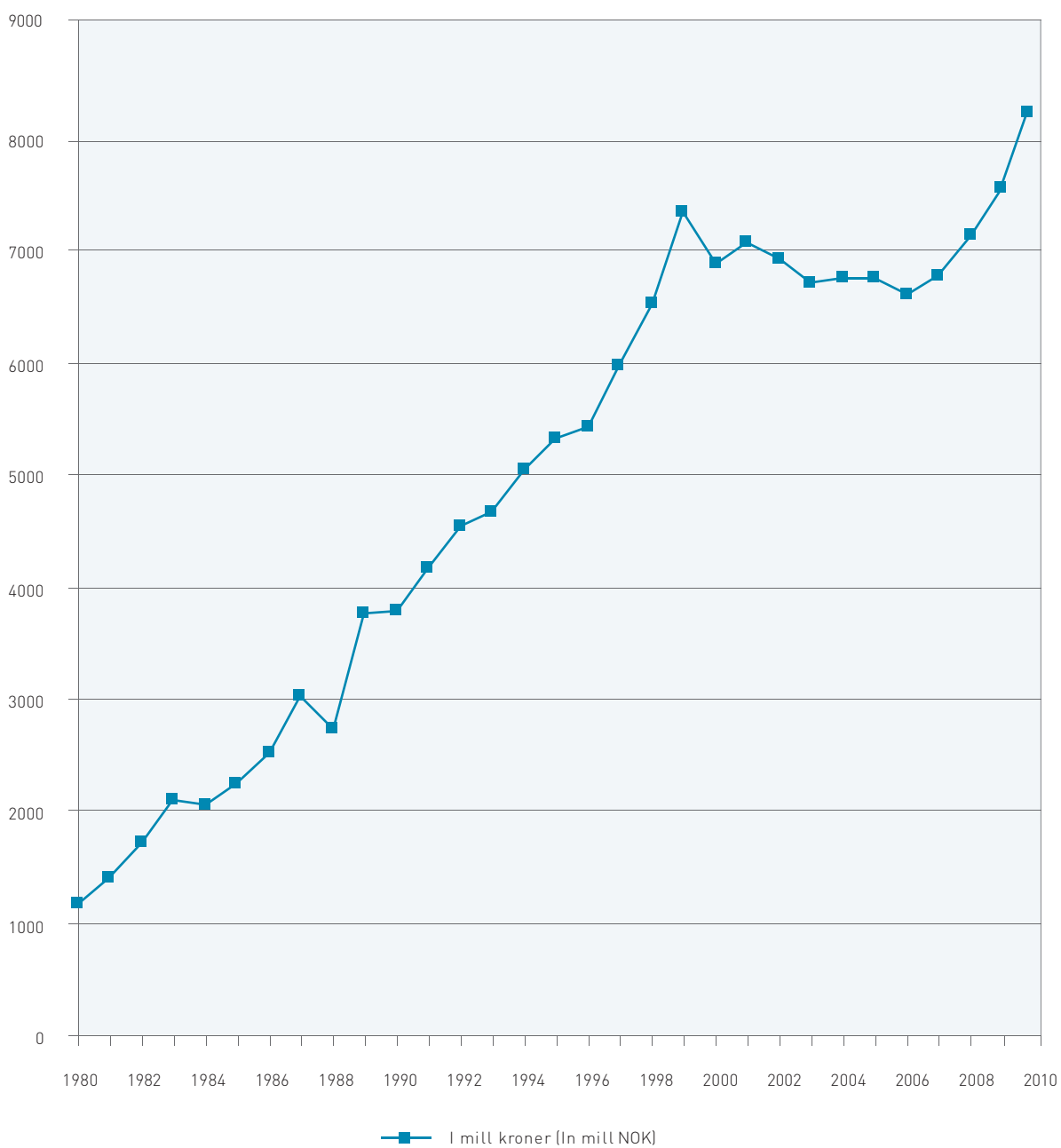
	I millioner kroner
	<i>In mill. NOK</i>
1980	1 076
1981	1 320
1982	1 640
1983	2 024
1984	1 984
1985	2 177
1986	2 450
1987	2 982
1988	2 676
1989	3 731
1990	3 750
1991	4 134
1992	4 526
1993	4 649
1994	5 041
1995	5 316
1996	5 430
1997	5 988
1998	6 558
1999	7 388
2000	6 914
2001	7 110
2002	6 975
2003	6 760
2004	6 799
2005	6 800
2006	6 643
2007	6 822
2008	7 183
2009	7 618
2010	8 218

Note: Opplysningene for 2009 og 2010 er forventet inntekt.

Note: The data for 2009 and 2010 is the expected income.

Kilde: St.prp.1, Skatte-, avgifts- og tollvedtak (for de aktuelle år)
 Source: Report to the Storting no 1: Skatte-, avgifts- og tollvedtak

Figur 3.8 Statens inntekter fra tobakksavgiften (merverdiavgift ikke medregnet) 1980–2010*The state's revenue from tobacco sales (eksl. mva) 1980–2010*

Kilde: St.prp1. Skatte-, -avgifts-, -og tollvedtak (for de aktuelle år)
Source: Report to Storting no.1

4. Kriminalitet: Alkohol, tobakk og andre rusmidler

---

4. Criminality: Alcohol, tobacco and other substances

Dette kapittelet inneholder statistikk om kriminalitet knyttet til alkohol, tobakk og andre rusmidler. Flere av tabellene omhandler både alkohol og narkotika, som for eksempel kjøring under påvirkning. I noen av tabellene må en ta i betraktning at dette er det som kan kalles «lovbrudd uten offer» hvor det sjelden forekommer anmeldelser fra allmennheten. Det er i disse tilfellene politiets eller tollvesenets egeninnsats som er avgjørende for hvor mange lovbrudd som avdekkes og fører til straff. Endringer fra ett år til et annet eller forskjeller mellom ulike distrikter vil derfor delvis kunne tilbakeføres til forskjeller i kontrollintensitet, uten at det trenger å være noen forskjeller i det faktiske antall begåtte lovbrudd.

Kjøring under påvirkning

4.1 < Strafferettslige reaksjoner for kjøring i påvirket tilstand, som omfatter påvirkning av alkohol og/ eller narkotika, framgår av tabell 4.1–4.6. Det finnes flere lovbestemmelser som gjør det straffbart å føre eller tjenestegjøre på ulike motordrevne transportmidler i påvirket tilstand. Den uten sammenlikning viktigste loven er imidlertid veitrafikkloven som har forbud mot å være påvirket for førere av motorkjøretøy. I de aktuelle lovene er påvirkning av alkohol og narkotiske stoffer likestilt. Når det gjelder alkohol, har man imidlertid satt opp visse grenser for når en person skal anses for påvirket eller beruset. Opprinnelig bestemte veitrafikkloven at den som hadde mer enn 0,5 promille alkohol i blodet skulle anses for å være påvirket, men grensen ble i 2000 satt ned til 0,2 promille. Prøver av utåndingsluft er likestilt med blodprøver som bevismiddel, og for disse er det satt en tilsvarende grense. Når det gjelder narkotiske stoffer, har man foreløpig ikke vært i stand til å sette noen grenseverdier. Ved avgjørelsen om en person er påvirket av narkotika må man derfor bygge på fri bevisbedømmelse, eventuelt supplert med en sakkyndig uttalelse.

4.1 < Tabell 4.1 viser antall prøver innsendt for blodalkoholanalyse ved Folkehelseinstituttet, divisjon for rettskoksikologi og rusmiddelforskning, og utåndingsprøver foretatt av politiet i saker hvor

politiet har hatt mistanke om motorvognkjøring i påvirket tilstand. Frem til rundt midten av 1990-årene sank antallet prøver, for siden å stige noe. De ti siste årene har vi sett et relativt stabilt nivå på 9–10000 årlige prøver. Et påfallende trekk i tabell 4.1 er at antall prøver med mistanke om påvirkning av andre rusmidler enn alkohol har vært langt høyere etter årtusenskiftet enn hva tilfellet var på 1990-tallet, mens det ikke har vært noen tilsvarende økning i antall prøver ved mistanke om alkoholpåvirkning. Enkelte år har antallet prøver med mistanke om påvirkning av andre rusmidler, vært på omtrent samme nivå som mistanke om påvirkning av alkohol.

Av tabell 4.2 fremgår kjønnsfordelingen for de mistenkte. Vi ser at i de seneste årene er i overkant av 10 prosent av bilførere mistenkt for alkoholpåvirkning kvinner, mens andelen kvinner blant de som er mistenkt for kjøring under påvirkning av andre typer rusmidler er i underkant av 15 prosent. Tabell 4.3 viser hvilke narkotiske stoffer som er påvist i prøvene. I de senere år er det cannabis, diazepam, amfetamin og metamfetamin som er påvist i flest prøver. > 4.2 > 4.3

Tabellene 4.4–4.6 viser antall strafferettslige reaksjoner for kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler. Antallet reaksjoner har vært på et lavere nivå de siste årene enn på 1980 og 90-tallet, både i absolutte tall og som andel av antall veitrafikkforseelser. Tabell 4.5 og 4.6 samt tilhørende figur viser at det er betydelige variasjoner mellom fylkene i antall reaksjoner for kjøring under påvirkning. Det laveste antall slike reaksjoner per 10.000 innbyggere over 18 år finner vi i Hordaland og Sør-Trøndelag (8 per 10.000) og det høyeste i Finmark (16 per 10.000) for 2009. Forskjellene kan skyldes reelle forskjeller i drikkevaner og kjøring under påvirkning, eller geografiske forskjeller i oppdagelsesrisiko og prioriteringer hos politiet. > 4.4 > 4.5 > 4.6 > 4.5 > 4.6

Beslag

Når det gjelder beslag av alkohol og tobakk, kan ulike typer smugling forklare forskjellen i hvor mye som er beslaglagt. Smuglingen kan deles inn

i tre ulike typer; til privat forbruk, som bigeskjeft, og den profesjonelle, organiserte smuglingen. Den profesjonelle smuglingen innebærer smugling som yrkesmessig kriminalitet, og størrelsen på den smuglede mengde er derfor betydelig større her enn der smugling kan sees som bigeskjeft.

Alkohol

4.7 < Når det gjelder alkohol og kriminalitet, viser vi mengde beslaglagt alkohol etter tolloven. Brennevin med alkoholinnhold over 60 volumprosent betegnes i tabellen som sprit. Etter en nedgang i beslag av brennevin under 60 prosent rundt årtusenskiftet, har det vært en økning i de senere år. Beslagene av sprit (over 60 volumprosent) sank dramatisk etter de store metanolsakene i 2002–2003.

Det forekommer også flere andre former for kriminalitet knyttet til bruk av alkohol, som volds- og sedelighetsforbrytelser utført i beruset tilstand, eller vinningsforbrytelser utført under påvirkning av alkohol. Vi har imidlertid ikke statistiske opplysninger om slike forhold i Norge.

Tobakksvarer

4.8 < Beslaglagt mengde tobakk i kilo er vist i tabell 4.8. Tidenes største sigarettbeslag ble foretatt i 2000, noe som gjenspeiles i statistikken. I tillegg til den høye beslagmengden i 2000, ble det også foretatt et stort enkeltbeslag av fabrikkframstilte sigaretter i 2004. Et større beslag av rulletobakk på 1600 kilo ble foretatt i 2002, noe som forklarer toppen dette året. Tabell 4.9 viser at antall beslag har vært forholdsvis stabilt for rulletobakk og snus, men har økt for fabrikkframstilte sigaretter. I tillegg til den beslaglagte mengde av tobakk kommer smugletobakk som ikke blir avdekket, og beslag som gjøres andre steder enn ved norskegrensen og som hadde Norge som bestemmelsessted.

4.10 < Narkotika

– 4.14 Tabellene 4.10–4.14 gir en oversikt over antall beslag av de ulike narkotiske stoffene, beslaglagt mengde over tid, og fordelt på politidistrikt. Tabellene er basert på opplysninger fra Kripis.

Nytt er at vi har skilt ut beslaglagt mengde metamfetamin. De siste årene har metamfetamin stått for en økende andel av amfetaminbeslagene.

Ved tolkningen av disse tabellene må man ta i betraktning at dette er det som kalles «lovbrudd uten offer», og at endringer vil kunne tilbakeføres til variasjon i kontrollintensitet (se innledning). Av endringer i kontroll som må antas å kunne ha påvirket antall beslag, er at det på narkotikaområdet har skjedd en økning i bruk av narkotikahunder, det tekniske utstyret ved etterforskning har blitt bedre, og nye etterforskningsmetoder er tatt i bruk.

Tabell 4.10 viser at antall beslag av cannabis og amfetamin etter en økning frem til etter årtusenskiftet, har vært relativt stabilt de senere årene, mens det har vært en økning i antall beslag av kokain. Antall beslag av heroin økte jevnt fram til 1998, men har siden vist en betydelig nedgang. I tabell 4.11 ser vi at antall beslag av ecstasy er redusert fra 827 i 2000 til 169 i 2009. Det har i de siste årene vært en nedgang i antall beslag av LSD, benzodiazepiner og opioidholdige medikamenter. > 4.10 > 4.11

Beslaglagt mengde viser store prosentvise variasjoner fra ett år til et annet for både heroin, kokain, amfetamin, cannabis, ecstasy, LSD, khat, hallusinogene sopper, benzodiazepiner og opioidholdige medikamenter. Tabell 4.14 viser antall narkotikabeslag for de ulike stoffene fordelt på de 27 politidistriktene. > 4.12 – 4.13 > 4.14

Narkotikarelatert kriminalitet

Tabellene 4.15–4.18 gir opplysninger om etterforskede saker og personer siktet for narkotikaforbrytelse, samt straffereaksjoner. Talloppgavene er basert på kriminalstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Antall anmeldte lovbrudd nådde et høydepunkt i 2001, og har de siste årene gått noe ned. > 4.15 – 4.18 > 4.15

Tabell 4.16 viser et relativt stabilt antall etterforskede saker og antall siktede personer for narkotikaforbrytelser fra årtusenskiftet fram til > 4.16

4.17 < 2005, mens det har vært en betydelig økning om man ser tallene i et 10-årsperspektiv. Tabell 4.17 avdekker at et betydelig antall barn og unge under 20 år er siktet for brudd på straffeloven og legemiddeloven, de yngste var i 2005 under 14 år. I 2005 ble opp imot 10.000 personer siktet for narkotikalovbrudd og 20 prosent av disse var kvinner. Det var en høyere andel kvinner siktet for brudd på Legemiddeloven (24 prosent) enn for brudd på Straffeloven § 162 (17,6 prosent). De siste tilgjengelige data fra SSB for antall etterforskede lovbrudd og personer er per dags dato fra 2005.

4.18 < Totalt antall reaksjoner for narkotikalovbrudd i 2005 var 12.370. Dette antallet steg via 13.075 i 2006 til 14.194 i 2007, som er siste året hvor det foreligger tilgjengelige data på reaksjoner for brudd på Straffeloven og Legemiddeloven. Antallet innebærer at en ikke ubetydelig andel har fått flere straffereaksjoner samme år.

> 4.19 Data fra norske fengsler i tabell 4.19 viser at antall narkotikabeslag og mengden av beslaglagt brukerutstyr har variert noe fra år til år. Antall urinprøver med positive funn har økt de siste årene. Denne statistikken ble lagt noe om i 2002, noe som er beskrevet i fotnote til tabellen.

I tillegg til de rapporterte narkotikaforbrytelsene, forekommer det mange andre former for kriminalitet knyttet til bruk av narkotika, som for eksempel volds- og sedelighetsforbrytelser utført under påvirkning, eller vinningsforbrytelser utført for å skaffe penger til kjøp av narkotika. Som allerede sagt, foreligger det imidlertid ikke statistiske opplysninger om slike forhold. Når det gjelder tolkningen av tabellene gjelder samme betraktninger som ved beslag av narkotika.

4. Criminology: Alcohol, tobacco and other substances

This chapter presents statistics on crime related to alcohol, tobacco and other substances. Several of the tables concern both alcohol and drug-related offences, such as driving under the influence. It is important to note that some of the offences in the tables are victimless and therefore seldom reported by the public. In these cases, the work of the police and customs authorities will decide the detection rate of offences leading to penal sanctions. Different annual rates or differences between different areas of police/customs jurisdiction can be ascribed to differences in control frequency and intensity, and do not necessarily imply differences in the actual number of offences.

Driving under the influence

4.1 < Penal sanctions for driving under the influence of alcohol and/or drugs are shown in tables 4.1–4.6. There are several statutory provisions that make driving or operating motor-driven vehicles while under the influence a punishable offence. The most important law by far is, however, the Road Traffic Act (*veitrafikkloven*), which prohibits the driving of motor vehicles while under the influence. In the relevant statutes, whether the psychoactive substance is alcohol or drugs makes no difference. With regard to alcohol, if a person's blood alcohol content (BAC) is above a certain level he or she is deemed to be under the influence or intoxicated. The Road Traffic Act used to operate with a limit of 0.05 per cent BAC, above which a person was considered to be under the influence; this limit was reduced in 2000, however, to 0.02 per cent BAC. Breath alcohol tests are equally valid as evidence as blood sample tests, and the limits are the same. With regard to drugs, one has so far been unable to establish limits. Decisions on whether a person is under the influence of drugs are therefore based on a free assessment of the evidence and on the opinion of an expert where necessary.

Table 4.1 shows the number of samples sent to the Division of Forensic Toxicology and Drug Abuse, Norwegian Institute of Public Health, for BAC analysis and of breathalyzer tests performed by the police on suspicion that the driver of a motor vehicle is driving under the influence. Up till about the mid-1990s, the number of samples fell, but began slowly rising again thereafter. Over the past decade, the level has remained relatively stable at 9–10,000 samples per year. One noticeable feature of table 4.1 is the much higher number of samples taken in the 2000s relative to the 1990s where the influence of substances other than alcohol is suspected, though without a corresponding rise in the number of samples from persons suspected of driving under the influence of alcohol. In some years, the number has been almost at the same level.

Table 4.2 shows the gender distribution of the suspects. In the most recent past, about 10 per cent of car drivers suspected of driving under the influence were female, while the female percentage of those suspected of driving under the influence of other substances was about 15 per cent. Table 4.3 shows which narcotic substances were found in the samples. In recent years, the most likely drugs were cannabis, diazepam, amphetamine and methamphetamine.

Tables 4.4–4.6 show the number of penal sanctions handed down for driving under the influence of alcohol and/or other substances. The number of convictions has been lower in recent years than in the 1980s and '90s, both in absolute terms and as a percentage of traffic offences. Tables 4.5 and 4.6, and corresponding figure, show wide county-wise variation in the number of penal sanctions for driving under the influence. The lowest number per 10,000 inhabitants over 18 in 2009 is the Hordaland and Sør-Trøndelag rate (8 per 10,000), the highest is Finnmark (16 per 10,000). The differences could derive from real differences in drinking customs and driving under the influence, or geographical variation in risk of apprehension and priority-setting by the police.

Seizures

Turning to seizures of alcohol and tobacco, different forms of smuggling can explain the variation in the amounts seized. Smuggling can be divided into three types: for private consumption; as sideline; and as professional, organized smuggling. The latter covers smuggling in the shape of organized, professional criminality, and the volumes involved are considerably larger than those smuggled into the country by persons that do smuggling as sideline.

Alcohol

4.7 < In respect of alcohol and crime we present the amount of alcohol seized under the provisions of the Customs Act. Spirits with an alcoholic content over 60 per cent by volume is identified in the table as liquor (*sprit*). Following a decline in seizure of spirits (below 60 per cent) around the turn of the century, a rise could be noted in recent years. Seizures of liquor fell sharply in the wake of the methanol scandal in 2002–2003 when a number of people died after drinking smuggled spirits laced with methanol.

Other alcohol-related crimes and offences – such as violent crime, sexual offences, theft and burglary – may be carried out under the influence of alcohol. Norway lack statistical information on these incidents, however.

Tobacco products

4.8 < Seizures of tobacco in kilograms are shown in table 4.8. The biggest seizure to date took place in the year 2000, and is reflected in the statistics. In addition to the extraordinary amount seized in 2000, a large shipment of manufactured cigarettes was confiscated in 2004. A large shipment of hand-rolling tobacco was seized in 2002, 1,600 kg, which explains that year's peak. Table 4.9 shows a relatively stable seizure rate for hand-rolling tobacco and snus, but a rising curve for manufactured cigarettes. In addition to the seized amounts of tobacco there is smuggled tobacco that goes undetected and seizures carried out in places other than the border crossings of cargoes destined for Norway.

Drugs

Tables 4.10–4.14 show the number of seizures of narcotic substances and amounts confiscated by police district. The tables are based on information from National Criminal Investigation Service (Kripos). A new feature is the separation of seized amounts of methamphetamine from amphetamine, which has accounted for an increasing percentage of amphetamine seizures in recent years. > 4.10
- 4.14

One need to remember before interpreting these figures that the offences are what are termed «victimless», and that variations may be due to variation in control priorities (see introduction). One of the changes in control procedures which must be assumed to have affected the seizure rate in the case of drugs, is the increased use of trained sniffer dogs, improved investigative technology and new investigative methods.

Table 4.10 shows that the numbers of seizures for cannabis and amphetamine after a rising trend till around year 2000, has been relatively stable the last years. The cocaine seizures increased in the same period. The heroin seizures rose steadily till 1998, but fell off quite significantly thereafter. From table 4.11, we see that the ecstasy seizures fell from 827 seizures in 2000 to 169 in 2009. Seizures of LSD, benzodiazepines and different types of opioid medication have also declined in recent years. > 4.10
> 4.11

Confiscated amounts show wide variations in annual percentages with regard to heroin, cocaine, amphetamine, cannabis, ecstasy, LSD, khat, hallucinogenic fungi, benzodiazepines and different types of opioid medication. Table 4.14 shows the number of seizures for the different substances broken down by Norway's 27 police districts. > 4.12
- 4.13
> 4.14

Drugs-related crime

Tables 4.15–4.18 provide information on investigated cases, persons charged with drug-related offences and penal sanctions. The figures are based on crime statistics from Statistics Norway. > 4.15
- 4.18

4.15 < The number of reported offences peaked in 2001, declining somewhat thereafter.

4.16 < Table 4.16 reveals a relatively stable number of investigated cases and persons charged with drug-related offences from the beginning of the century to 2005. However, applying a ten-year

4.17 < perspective reveals a substantial rise. Table 4.17 shows that a significant number of children and adolescents (under 20) were charged with offenses under the Penal Code and Medicinal Drugs Act. The youngest in 2005 were under 14. In 2005, nearly 10,000 persons were charged with drug-related offences, 20 per cent of whom were female. The female ratio charged with offenses under the Medicinal Drugs Act was higher (24 per cent) than offences under the Penal Code (Section 162) (17.6 per cent). The latest available data from Statistics Norway on investigated offences and persons are as of writing the 2005 statistics.

The total number of penal sanctions for drug-related offences in 2005 was 12,370. This number rose to 13,075 in 2006 and further to 14,194 in 2007, which is the last year for which we have data for penal sanctions for drug-related offences and offences under the Medicinal Drugs Act. In other words, a not insignificant percentage received more than one penal sanction in the same year.

4.18 <

Data from Norwegian prisons are provided in table 4.19. They show a slight variation in the number of drug and equipment seizures annually. The number of drug positive urine samples has grown in recent years. This particular statistic was slightly modified in 2002; see the footnote to the table.

> 4.19

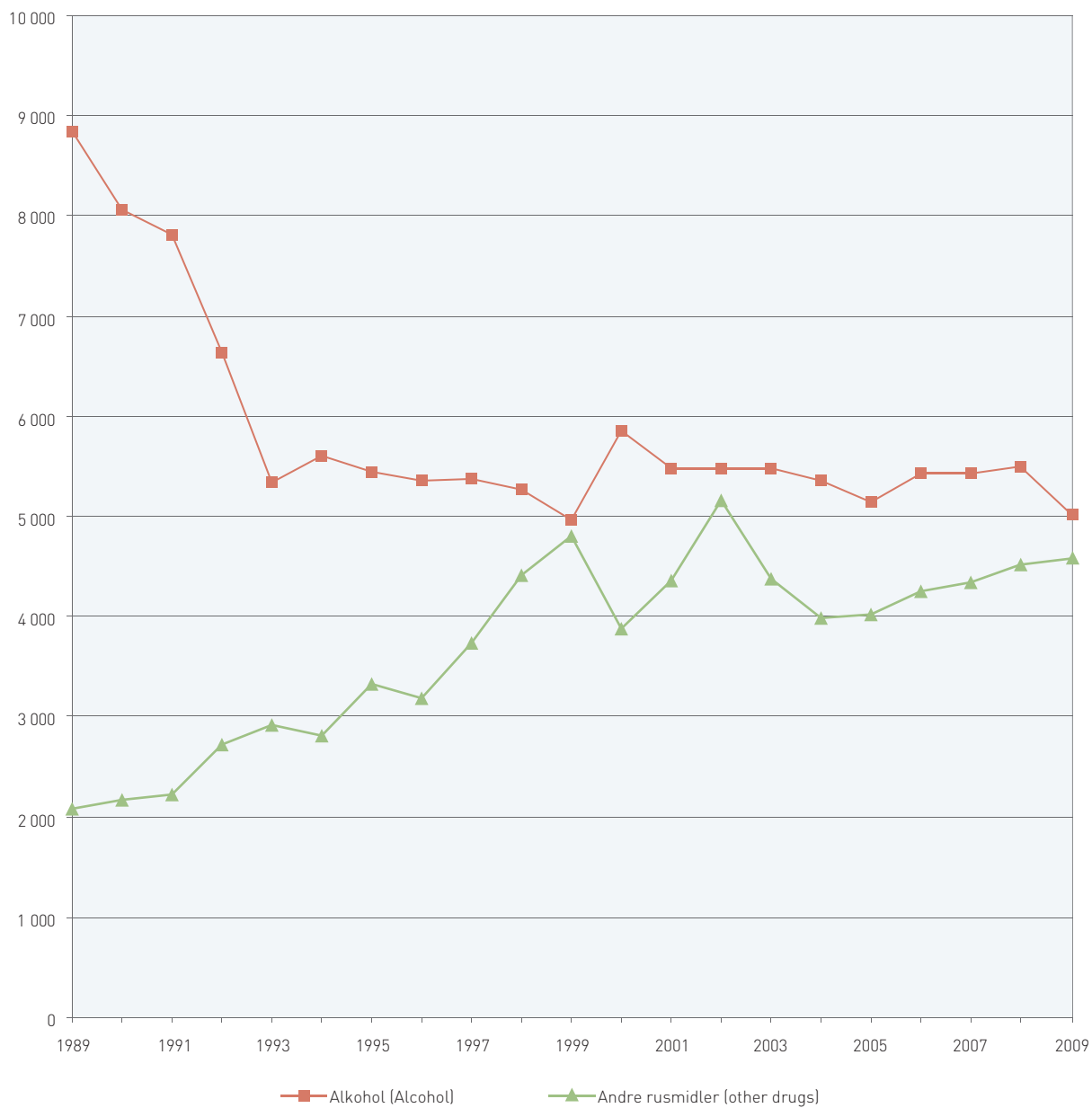
In addition to the reported drug-related offences, there are many other offences where drugs play a role, including offences of a violent and/or sexual nature performed under the influence and thefts/burglaries carried out to fund the acquisition of drugs. As already mentioned, we lack statistical data on these matters. As far as interpreting the tables is concerned, we refer to the same note of caution as that made in connection with drug seizures.

Tabell 4.1 Antall prøver fra bilførere fordelt på mistanke om påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler 1989–2009*Number of tests from drivers by type of suspicion of alcohol and/or drugs 1989–2009*

	Mistanke om påvirkning av alkohol			Mistanke om påvirkning av andre rusmidler	Totalt
	<i>Suspicion of driving under the influence of alcohol</i>			<i>Suspicion of driving under the influence of other drugs</i>	<i>Total</i>
	Luft (air)	Blod (blood)	Total (total)		
1989	-	8 842	8 842	2 076	10 918
1990	-	8 052	8 052	2 166	10 218
1991	-	7 818	7 818	2 230	10 048
1992	-	6 637	6 637	2 718	9 355
1993	-	5 333	5 333	2 924	8 257
1994	-	5 610	5 610	2 819	8 429
1995	-	5 448	5 448	3 329	8 777
1996	1 200	4 150	5 350	3 188	8 538
1997	2 050	3 320	5 370	3 743	9 113
1998	2 477	2 793	5 270	4 417	9 687
1999	2 557	2 403	4 960	4 800	9 760
2000	2 400	3 462	5 862	3 883	9 745
2001	2 400	3 075	5 475	4 354	9 829
2002	2 404	3 082	5 486	5 161	10 647
2003	2 458	3 028	5 486	4 381	9 867
2004	2 486	2 864	5 350	3 984	9 334
2005	2 243	2 905	5 148	4 020	9 168
2006	2 298	3 127	5 425	4 257	9 682
2007	2 264	3 166	5 430	4 344	9 774
2008	2 196	3 302	5 498	4 527	10 025
2009	1 717	3 270	4 987	4 590	9 577

Kilde: Folkehelseinstituttet

Source: Norwegian Institute of Public Health

Figur 4.1 Antall prøver fra bilførere fordelt på mistanke om påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler 1989-2009*Number of tests from drivers by type of suspicion for alcohol and/or other drugs 1989-2009*

Kilde: Folkehelseinstituttet
Source: Norwegian Institute of Public Health

Tabell 4.2 Antall prøver fra bilførere fordelt på type mistanke og kjønn (alkohol og/eller andre rusmidler) 1989–2009*Number of tests from drivers by type of suspicion and gender (alcohol and/or other drugs) 1989–2009*

	Mistanke om påvirkning av alkohol				Mistanke om påvirkning av andre rusmidler enn alkohol			
	<i>Suspicion of driving under the influence of alcohol</i>				<i>Suspicion of driving under the influence of drugs</i>			
	Kvinner (Women)		Menn (Men)		Kvinner (Women)		Menn (Men)	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
	<i>No.</i>		<i>No.</i>		<i>No.</i>		<i>No.</i>	
1989	619	7,0	8 223	93,0	219	10,5	1 857	89,5
1990	518	6,4	7 534	93,6	234	10,8	1 932	89,2
1991	588	7,5	7 230	92,5	233	10,4	1 997	89,6
1992	489	7,4	6 148	92,6	290	10,7	2 428	89,3
1993	422	7,9	4 911	92,1	323	11,0	2 601	89,0
1994	459	8,2	5 151	91,8	299	10,6	2 520	89,4
1995	424	7,8	5 021	92,2	375	11,3	2 954	88,7
1996	359	8,5	3 824	91,5	430	13,5	2 758	86,5
1997	277	8,5	2 981	91,5	505	13,5	3 238	86,5
1998	468	8,9	4 802	91,2	510	11,5	3 907	88,5
1999	466	9,4	4 494	90,6	585	12,2	4 215	87,8
2000	608	10,4	5 254	89,6	484	12,5	3 399	87,5
2001	558	10,2	4 917	89,8	536	12,3	3 818	87,7
2002	580	10,2	5 110	89,8	648	12,5	4 523	87,5
2003	600	10,9	4 886	89,1	595	13,6	3 786	86,4
2004	618	11,3	4 828	88,7	599	15,4	3 302	84,6
2005	574	11,1	4 574	88,9	586	14,6	3 434	85,4
2006	598	10,5	5 108	89,5	630	14,8	3 633	85,2
2007	604	11,1	4 821	88,9	664	15,3	3 679	84,7
2008	601	10,9	4 894	89,1	634	14,0	3 891	86,0
2009	558	11,2	4 428	88,8	652	14,2	3 939	85,8

Kilde: Folkehelseinstituttet

Source: Norwegian institute of public health

Tabell 4.3 Antall prøver fra bilførere som er testet positive for narkotiske stoffer 1989 – 2009
Number of tests from drivers which are tested positive for drugs 1989 – 2009

	Tetrahydrocannabinol	Diazepam	Flunitrazepam	Nitrazepam	Klonazepam	Amfetamin	Morfin	6-Monoacetylmorfin	Kokain	Ecstasy	Metadon	Metamfetamin
	<i>Tetrahydrocannabinol</i>	<i>Diazepam</i>	<i>Flunitrazepam</i>	<i>Nitrazepam</i>	<i>Klonazepam</i>	<i>Amphetamin</i>	<i>Morphine</i>	<i>6-monoacetylmorphine</i>	<i>Cocaine</i>	<i>Ecstasy</i>	<i>Methadone</i>	<i>Methamphetamine</i>
1989	605	423	187	..	..	156	..	..	..	..	..	..
1990	564	430	235	..	..	235	72	..	..	..	..	..
1991	627	475	255	..	..	216	108	6	..	..	..	..
1992	842	676	212	..	..	391	107	29	..	..	..	..
1993	741	541	221	..	..	475	142	64	..	..	..	..
1994	660	577	198	..	..	533	193	92	..	..	..	..
1995	995	712	270	..	..	937	261	179	..	6	..	..
1996	708	741	320	..	..	897	313	189	..	23	..	..
1997	1 165	914	455	..	..	1 079	390	263	..	27	..	..
1998	1 502	1 004	540	..	..	1 327	476	317	..	67	..	..
1999	1 504	860	603	..	..	1 274	533	318	..	123	..	..
2000	1 686	808	656	35	217	1 312	601	307	10	194	22	118
2001	1 732	1 050	1 252	96	265	1 587	539	295	12	194	64	330
2002	1 886	1 113	2 107	164	361	1 972	452	219	15	180	102	543
2003	1 543	850	838	289	504	1 634	377	162	16	75	93	442
2004	1 336	774	650	237	502	1 317	324	147	11	83	105	499
2005	1 215	967	435	463	546	1 343	270	117	19	63	197	509
2006	1 202	1 451	289	343	486	1 381	262	107	13	85	137	834
2007	1 171	1 257	344	351	574	1 167	253	122	27	120	111	913
2008	1 270	1 188	188	314	687	1 166	244	133	41	53	130	1073
2009	1 252	1 084	85	263	894	1 071	349	200	22	12	145	1 480

Note: 6- monoacetyl morfin er et omdannelsesprodukt av heroin.

Note: 6- monoacetyl morphine is a metabolic product of heroin.

Kilde: Folkehelseinstituttet, divisjon for retts toksikologi og rusmiddelforskning

Source: Norwegian institute of public health, division of Forensic Toxicology and Drug Abuse

Tabell 4.4 Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler som prosent av alle reaksjoner på veitrafikkforseelser 1977–2008*Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs as a percentage of all sanctions for traffic misdemeanours 1977–2008*

	Veitrafikkforseelser	Promillekjøring	Prosent
	<i>Traffic misdemeanours</i>	<i>Driving under the influence of alcohol and/or other drugs</i>	<i>Percent</i>
1977	84 414	7 294	8,6
1978	96 905	7 177	7,4
1979	102 692	6 811	6,6
1980	102 741	6 372	6,2
1981	95 286	6 088	6,4
1982	105 025	6 333	6,0
1983	112 454	6 808	6,1
1984	107 870	6 980	6,5
1985	102 718	6 816	6,6
1986	126 086	7 146	5,7
1987	132 247	6 378	4,8
1988	145 927	6 875	4,7
1989	145 336	6 614	4,6
1990	152 433	7 402	4,9
1991	164 807	6 860	4,2
1992	173 491	6 583	3,8
1993	181 937	6 144	3,4
1994	169 070	5 760	3,4
1995	166 416	5 614	3,4
1996	163 156	5 435	3,3
1997	177 550	4 340	2,4
1998	175 978	4 416	2,5
1999	170 382	4 525	2,7
2000	156 795	3 901	2,5
2001	175 558	4 821	2,7
2002	154 458	4 162	2,7
2003	200 307	4 559	2,3
2004	240 035	4 048	1,7
2005	249 117	4 915	2,0
2006	278 899	4 369	1,6
2007	287 998	4 335	1,5
2008	273 349	4 356	1,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kriminalstatistikk (ssb.no)

Source: Statistics Norway. Crime statistics (ssb.no)

Tabell 4.5 Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler fordelt på fylke 1985–2008*Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs by county 1985–2008*

Fylke County	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Østfold	404	421	387	289	374	293	295	253	301	298	260	331
Akershus	661	627	448	379	486	441	528	450	476	468	498	440
Oslo	945	826	442	399	432	525	464	468	586	447	344	308
Hedmark	328	380	243	188	195	186	159	196	172	199	184	186
Oppland	226	310	208	127	181	181	213	150	172	175	164	167
Buskerud	373	412	359	254	316	257	259	219	335	288	281	278
Vestfold	377	415	315	207	253	197	251	248	231	236	220	245
Telemark	411	335	237	157	206	133	187	190	179	209	216	207
Aust-Agder	171	135	182	88	112	92	117	73	136	103	84	121
Vest-Agder	247	275	212	135	155	146	146	102	162	144	157	173
Rogaland	508	552	484	288	359	317	350	311	355	313	335	327
Hordaland	467	652	473	296	387	267	333	296	334	301	286	331
Sogn og Fjordane	125	132	121	101	101	102	78	96	117	83	94	88
Møre og Romsdal	291	369	292	210	279	207	238	206	277	261	284	246
Sør-Trøndelag	360	417	311	203	274	207	231	186	303	198	199	245
Nord-Trøndelag	276	236	182	123	138	128	151	112	175	138	137	117
Nordland	277	379	334	214	275	234	274	246	266	235	250	237
Troms	205	272	206	124	154	141	126	135	200	152	175	173
Finnmark	162	257	178	104	129	74	121	96	122	109	151	117
Svalbard, utland eller uoppgitt	2	0	0	15	15	34	38	15	16	12	16	19
Totalt (Total)	7 146	7 402	5 614	3 901	4 821	4 162	4 559	4 048	4 915	4 369	4 335	4 356

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kriminalstatistikk (ssb.no)

Source: Statistics Norway. Crime statistics (ssb.no)

Tabell 4.6 Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning av alkohol og/eller andre rusmidler per 10 000 innbyggere 18 år og over fordelt på fylke 1985–2009

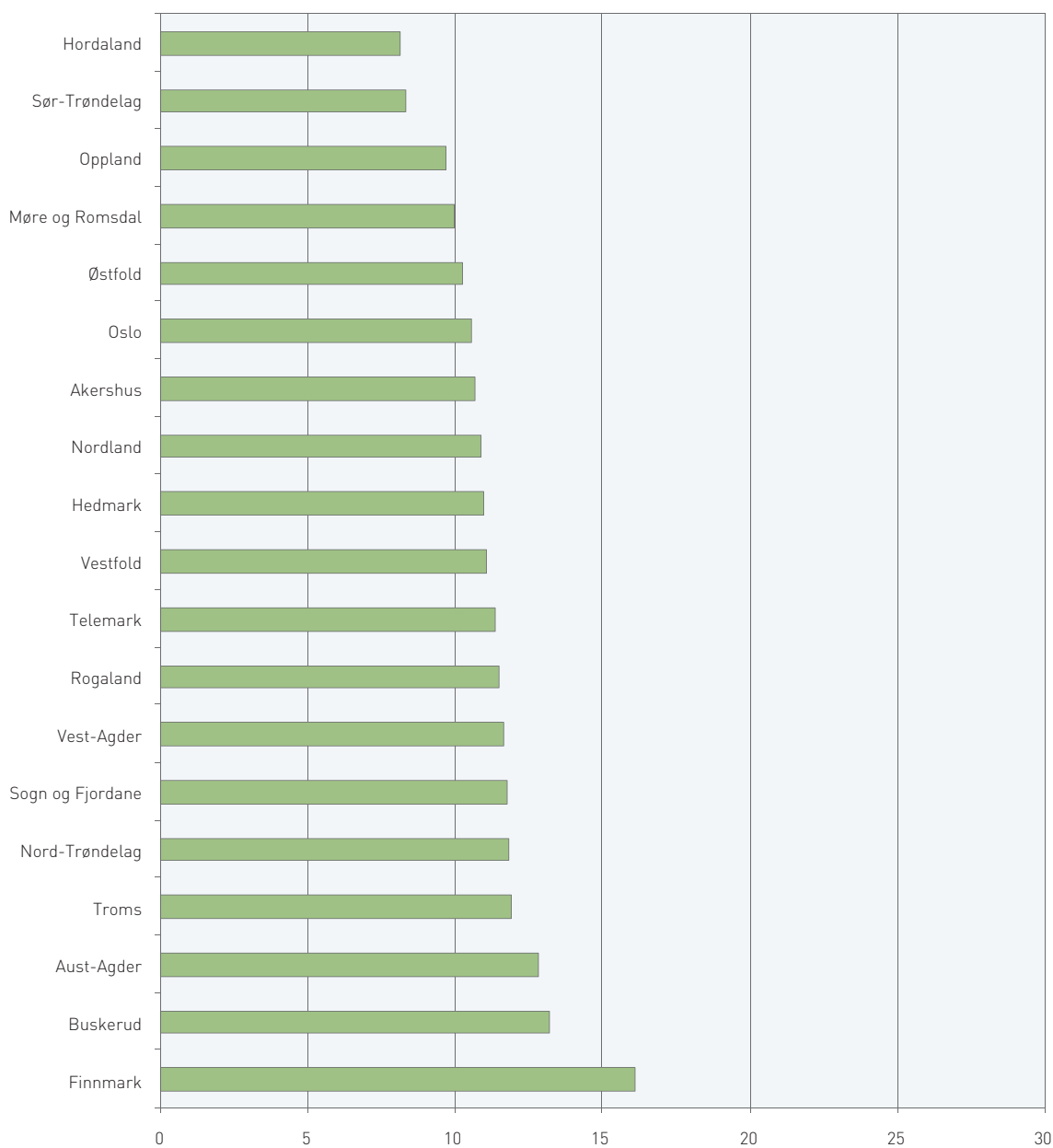
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs per 10,000 inhabitants aged 18 years and over by county 1985–2009

Fylke County	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Østfold	23	23	21	15	19	15	15	13	15	15	13	16	10
Akershus	23	20	14	11	14	12	14	12	13	12	13	11	11
Oslo	26	22	11	10	10	13	11	11	14	10	8	7	11
Hedmark	23	26	16	13	13	13	11	13	12	13	12	12	11
Oppland	16	22	14	9	13	13	15	10	12	12	11	12	10
Buskerud	22	24	20	14	17	14	14	12	18	15	14	14	13
Vestfold	26	27	20	13	15	12	15	15	14	14	13	14	11
Telemark	34	27	19	12	16	10	15	15	14	16	17	16	11
Aust-Agder	25	19	24	11	14	12	15	9	17	13	10	15	13
Vest-Agder	24	26	19	12	13	12	12	8	13	12	13	14	12
Rogaland	22	23	19	11	13	11	12	11	12	10	11	10	12
Hordaland	16	21	15	9	12	8	10	9	10	9	8	9	8
Sogn og Fjordane	16	17	15	13	13	13	10	12	15	10	12	11	12
Møre og Romsdal	17	21	16	11	15	11	13	11	15	14	15	13	10
Sør-Trøndelag	20	22	16	10	13	10	11	9	14	9	9	11	8
Nord-Trøndelag	30	25	19	13	14	13	16	12	18	14	14	12	12
Nordland	15	21	18	12	15	13	15	14	15	13	14	13	11
Troms	19	24	18	11	13	12	11	12	17	13	15	14	12
Finnmark	29	46	31	19	23	13	22	17	22	20	27	21	16
Hele landet (Country)	22	23	17	11	14	12	13	12	14	12	12	12	11

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kriminalstatistikk
Source: Statistics Norway. Crime statistics

Figur 4.6 Antall reaksjoner på kjøring under påvirkning per 10 000 innbyggere over 18 år fordelt på fylke 2009
Number of sanctions for driving under the influence of alcohol and/or other drugs per 10,000 inhabitants aged 18 years and over by county 2009

Kilde :Statistisk sentralbyrå
Source: Statistics Norway

Tabell 4.7 Tollbeslag av alkoholholdige drikkevarer i liter 1999 – 2009*Seizures by Customs Authority of alcoholic beverages. In litres. 1999–2009*

	Brennevin	Sprit (brennevin over 60 %)	Vin	Øl
	<i>Spirits</i>	<i>Spirits (containing 60 % or more alcohol by volume)</i>	<i>Wine</i>	<i>Beer</i>
1999	23 530	124 323	11 876	48 028
2000	13 433	122 258	15 817	54 417
2001	10 384	255 287	13 926	54 652
2002	13 206	84 009	15 092	79 223
2003	17 842	13 689	28 855	166 394
2004	15 501	6 241	50 275	165 924
2005	19 498	371	69 396	235 585
2006	21 592	4 347	47 138	255 252
2007	25 050	310	44 629	224 203
2008	25 245	6 611	52 568	248 059
2009	25 878	22 366	44 792	250 268

Kilde: Tollvesenet (toll.no)

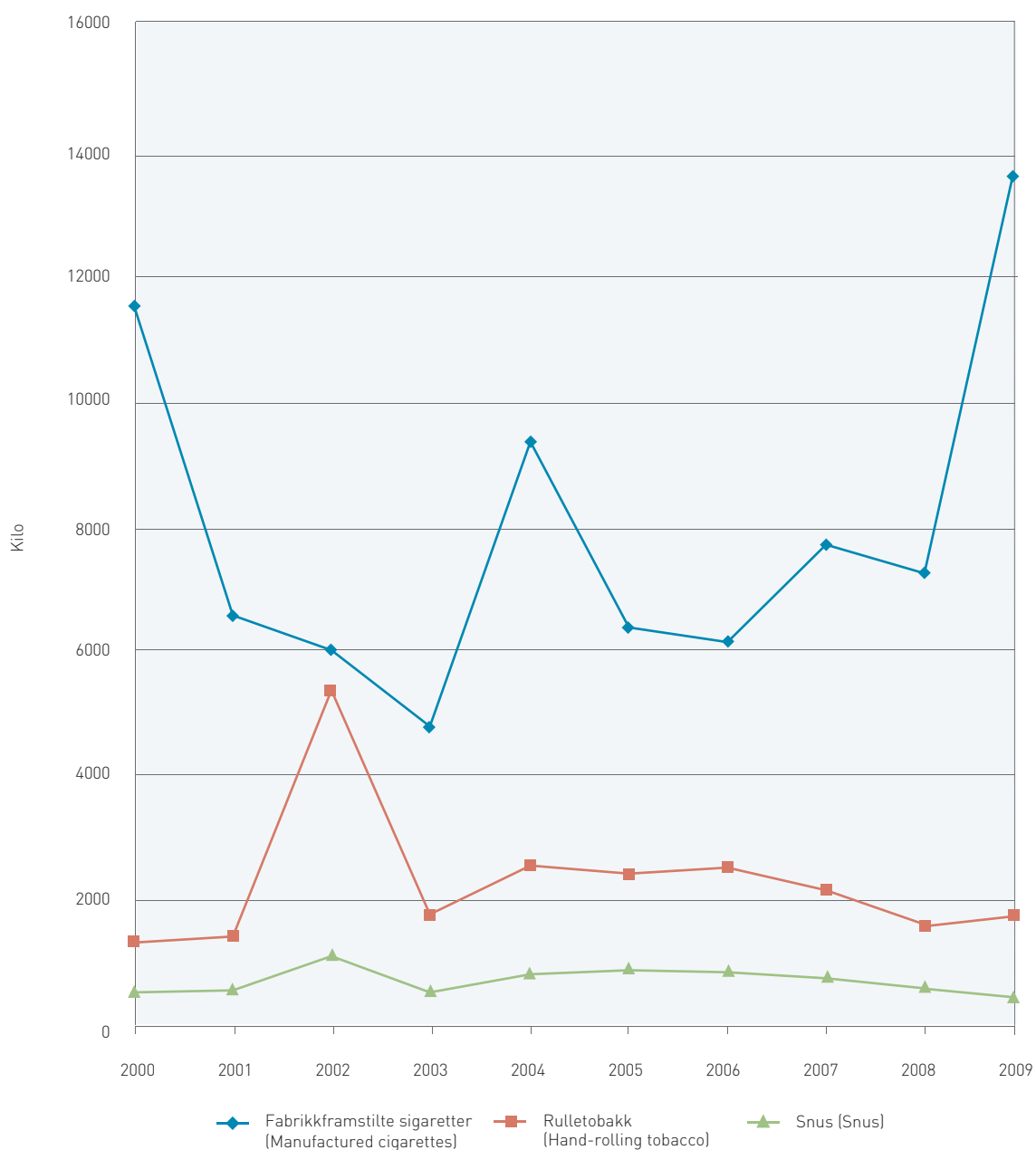
Source: Norwegian Customs (toll.no)

Tabell 4.8 Mengde beslaglagt tobakk i kilo 2000 – 2009*Tobacco seizures in kilos 2000–2009.*

	Fabrikkframstilte sigaretter	Rulletobakk	Snus
	<i>Manufactured cigarettes</i>	<i>Hand-rolling tobacco</i>	<i>Snus</i>
2000	11 274	1 407	480
2001	6 518	1 472	485
2002	5 969	5 120	963
2003	4 807	1 790	465
2004	9 251	2 518	725
2005	6 349	2 429	762
2006	6 069	2 497	752
2007	7 663	2 112	666
2008	7 194	1 658	519
2009	13 775	1 817	449

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet

Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Figur 4.8 Mengde beslaglagt tobakk i kilo 2000-2009*Tobacco seizures in kilos 2000-2009*

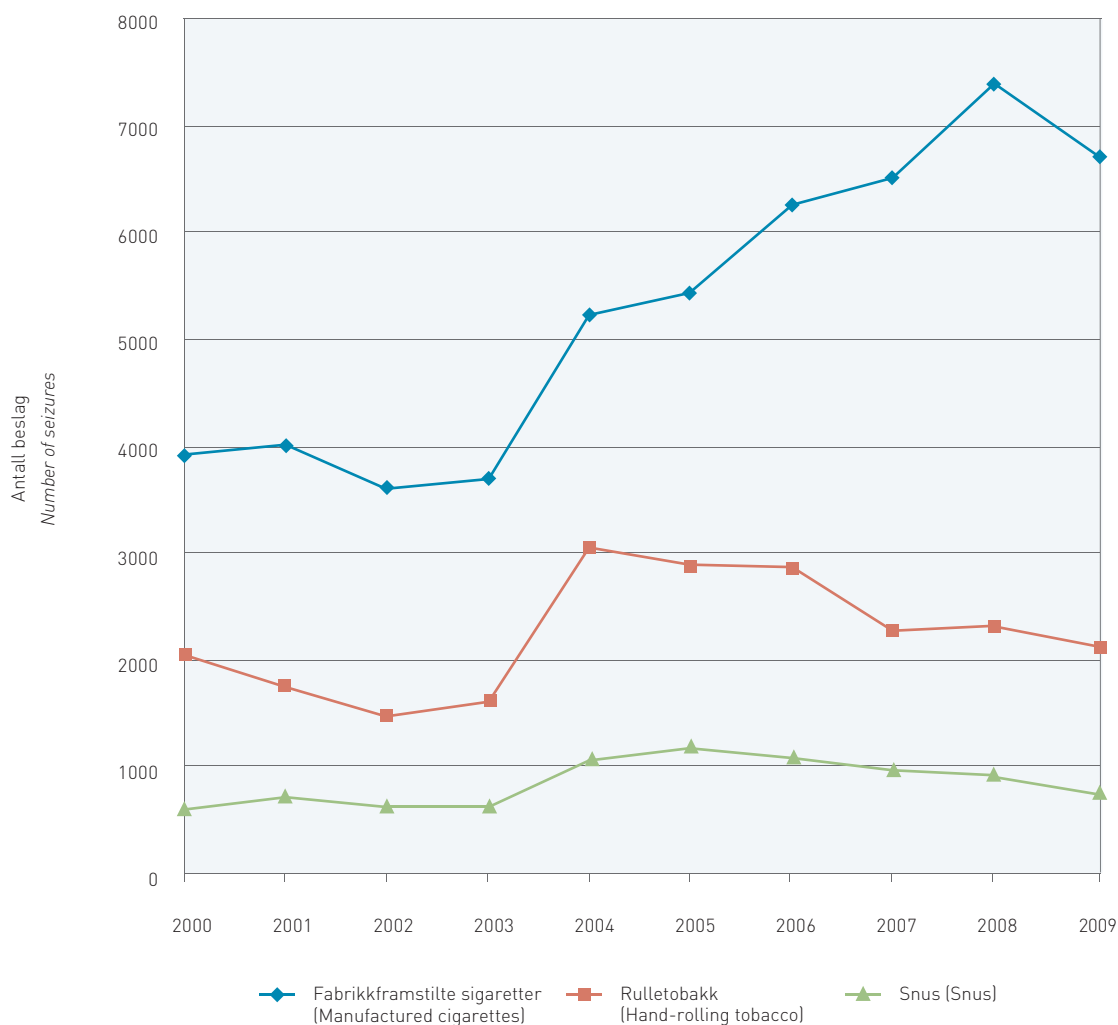
Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet
Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Tabell 4.9 Antall beslag av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus 2000–2009
Number of seizures of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus 2000–2009

	Fabrikkframstilte sigaretter <i>Manufactured cigarettes</i>	Rulletobakk <i>Hand-rolling tobacco</i>	Snus <i>Snus</i>
2000	3 914	2 050	603
2001	4 017	1 738	714
2002	3 606	1 471	623
2003	3 694	1 605	618
2004	5 229	3 046	1 061
2005	5 427	2 884	1 162
2006	6 262	2 868	1 072
2007	6 501	2 267	971
2008	7 388	2 307	908
2009	6 688	2 071	738

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet
Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Figur 4.9 Antall beslag av fabrikkframstilte sigaretter, rulletobakk og snus 2000-2009
Number of seizures of manufactured cigarettes, hand-rolling tobacco and snus 2000-2009

Kilde: Toll- og avgiftsdirektoratet
Source: Norwegian Customs and Excise Directorate

Tabell 4.10 Antall beslag av heroin, cannabis, amfetamin og kokain 1974–2009*Number of seizures of heroin, cannabis, amphetamines and cocaine 1974–2009*

	Heroin	Cannabis	Amfetamin og metamfetamin	Kokain
	<i>Heroin</i>	<i>Cannabis</i>	<i>Amphetamine and metamphetamine</i>	<i>Cocaine</i>
1974	59	727	80	0
1975	57	521	87	0
1976	77	726	134	1
1977	53	636	62	1
1978	106	1 154	71	4
1979	157	1 313	77	14
1980	214	1 742	79	22
1981	202	1 911	127	7
1982	174	2 002	262	14
1983				
1984				
1985	256	2 478	282	11
1986	348	2 744	423	11
1987	452	2 747	534	13
1988	607	3 478	554	29
1989	691	4 252	514	14
1990	822	4 274	671	26
1991	979	4 811	621	25
1992	1 045	4 273	627	19
1993	1 193	4 708	983	36
1994	1 389	4 065	784	41
1995	1 923	4 941	1 650	58
1996	2 340	4 296	1 781	75
1997	2 485	5 712	2 441	144
1998	2 675	7 461	2 889	206
1999	2 390	8 485	3 089	309
2000	2 314	9 224	3 077	390
2001	2 501	10 844	4 596	496
2002	1 906	10 921	5 035	577
2003*	1 709	10 397	5 218	504
2004	1 390	10 066	4 933	489
2005	1 151	10 128	5 361	685
2006	1 087	11 221	5 819	726
2007	1 204	9 952	5 507	909
2008	1 151	10 599	5 154	851
2009	1 432	11 766	5 786	804

*F.o.m. 2003 inkluderer tallene også metamfetamin. Tidligere tall omhandler kun amfetamin.

*As from 2003 the figures also include metamphetamine.

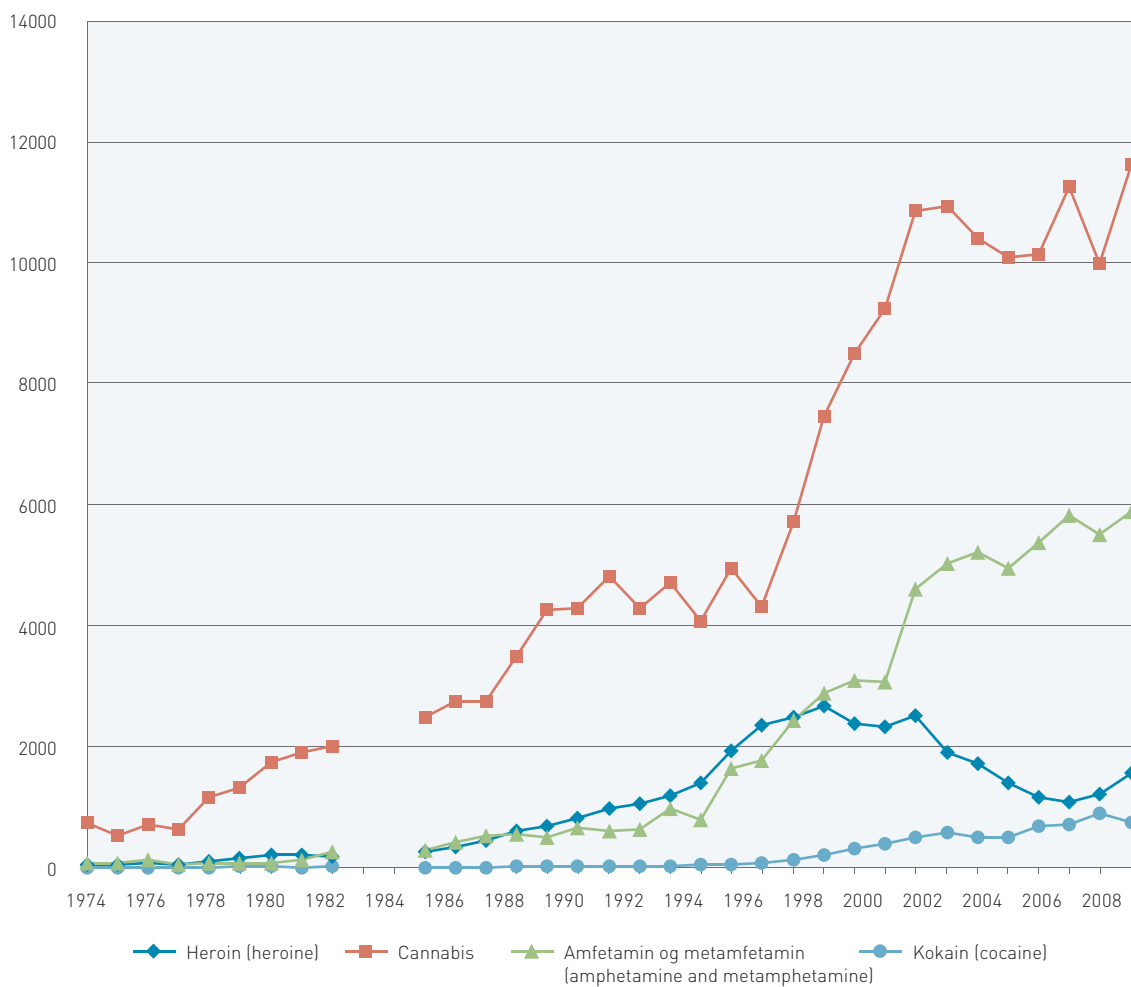
Note: Tall for 1983 og 1984 mangler fordi det ikke finnes tall fra Oslo politidistrikt for denne perioden.

Note: Figures for the years 1983–84 is missing because there is no figures available from Oslo Police District for this period.

Kilde: Kripos (politi.no)

Source: National Criminal Investigation Service (politi.no)

Figur 4.10 Antall beslag av heroin, cannabis, kokain og amfetamin 1974-2009
Number of seizures of heroine, cannabis, cocaine and amphetamines 1974-2009

Kilde: Kripos

Source: National Criminal Investigation Service

Tabell 4.11 Antall beslag av ecstasy, LSD, khat, hallusinogene sopper, GHB og medikamenter 1989–2009
Number of seizures of ecstasy, LSD, khat, hallucinogenic fungi, GHB and tranquillisers 1989–2009

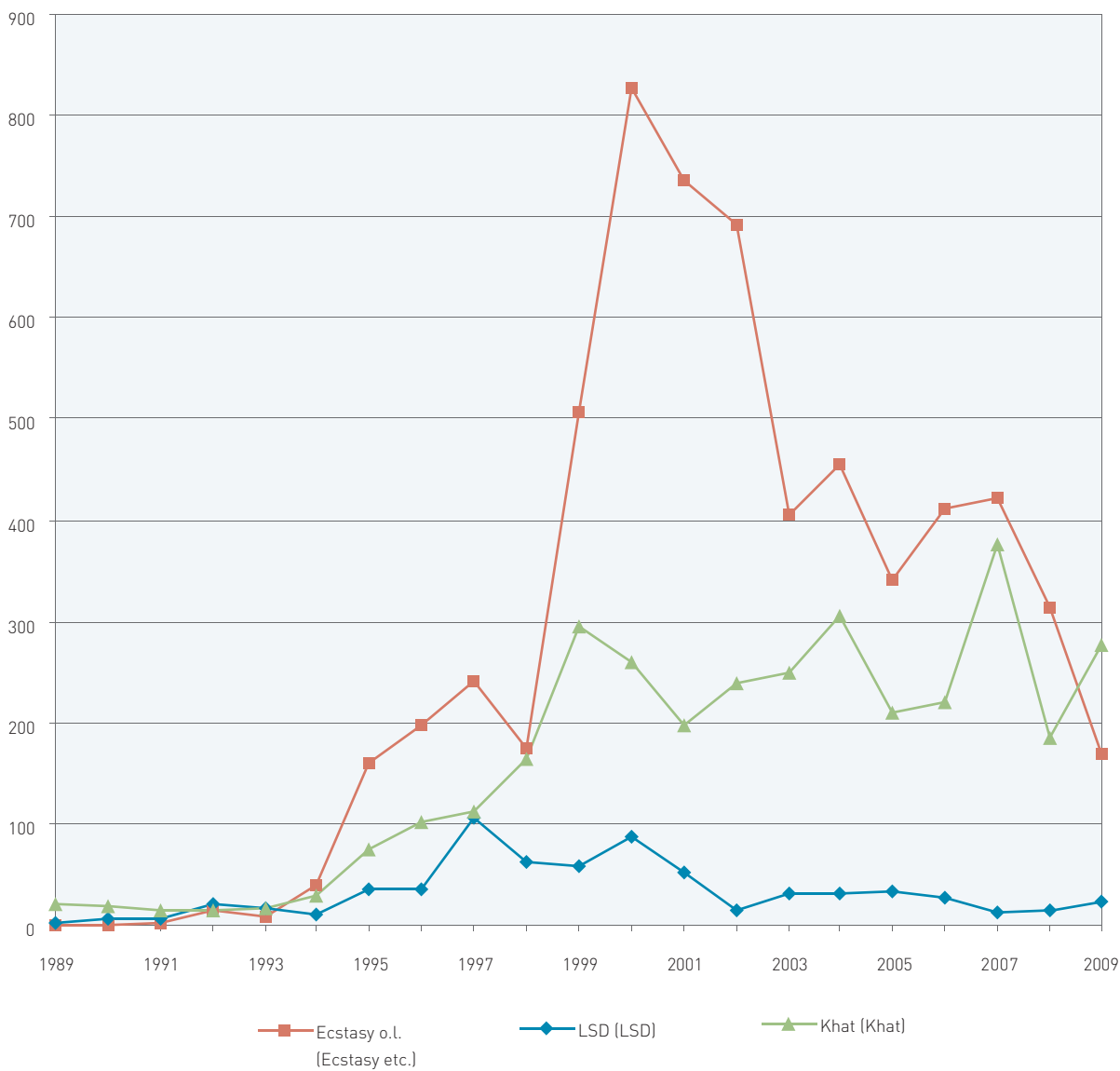
	Ecstasy o.l.	LSD	Khat	Hallusinogene sopper	GHB	Benzo diazepiner	Opioidholdige medikamenter
	<i>Ecstasy etc</i>	<i>LSD</i>	<i>Khat</i>	<i>Hallucinogenic fungi</i>	<i>GHB</i>	<i>Benzo diazepines</i>	<i>Medicaments containing opioides</i>
1989	0	3	20	18	.	855	.
1990	1	6	19	25	.	1 142	.
1991	3	6	15	34	.	1 189	.
1992	14	20	14	36	.	1 573	.
1993	9	17	16	5	.	947	.
1994	39	11	30	28	.	1 344	646
1995	160	35	74	31	.	1 640	782
1996	198	36	102	26	.	1 887	804
1997	242	106	112	44	3	2 523	705
1998	174	63	164	37	2	2 988	889
1999	507	59	296	47	45	3 469	884
2000	827	87	259	54	82	4 265	860
2001	736	52	198	41	81	6 006	1 109
2002	693	15	238	46	75	8 058	1 237
2003	405	31	249	71	120	4 700	1 216
2004	456	31	305	58	28	4 393	1 179
2005	341	34	210	51	46	3 928	1 319
2006	411	28	220	84	65	4 552	1 161
2007	421	13	376	77	166	4 088	959
2008	310	15	186	54	134	3 490	938
2009	169	26	271	75	219	3 842	1 078

Note: Kriminalpolitisen foretok i 2002 en gjennomgang av tallene for benzodiazepiner, og tallene for perioden 1994–2001 ble revidert. Tallene for benzodiazepiner i denne publikasjonen avviker derfor fra tallene i tidligere publikasjoner.

Note: In 2002 the National Bureau of Crime Investigation revised the figures for benzodiazepines for the period 1994–2001. That means that in this publication, the figures for benzodiazepines differ from those presented in earlier publications.

Kilde: Kripas (politi.no)

Source: National Criminal Investigation Service (politi.no)

Figur 4.11 Antall beslag av ecstasy, LSD og khat 1989-2009*Number of seizures of ecstasy, LSD and khat 1989-2009*

Kilde: Kripos
Source: National Criminal Investigation Service

Tabell 4.12 Beslaglagt mengde heroin, kokain, cannabis og amfetamin i kilogram 1974–2009*Amount of confiscated opiates, cocaine, cannabis and amphetamines in kilogrammes 1974–2009*

	Heroin	Kokain	Cannabis	Amfetamin	Metamfetamin
	<i>Heroine</i>	<i>Cocaine</i>	<i>Cannabis</i>	<i>Amphetamines</i>	<i>Methamphetamine</i>
1974	5,4	0,0	38	0,0	.
1975	0,3	0,0	20	0,0	.
1976	17,2	0,0	29	3,2	.
1977	0,4	0,0	54	8,4	.
1978	0,3	0,0	80	1,4	.
1979	0,6	0,2	105	0,7	.
1980	4,9	0,2	114	0,8	.
1981	0,6	0,0	114	2,8	.
1982	0,8	0,3	127	5,2	.
1983	4,9	0,2	345	13,5	.
1984	2,5	0,2	295	9,5	.
1985	5,0	1,0	190	13,4	.
1986	5,8	0,3	206	19,7	.
1987	4,0	5,9	125	7,8	.
1988	12,0	2,2	144	13,1	.
1989	5,3	0,3	372	13,8	.
1990	3,2	0,9	230	25,1	.
1991	9,9	3,9	393	18,9	.
1992	10,8	2,4	177	11,7	.
1993	18,0	8,2	207	25,6	.
1994	26,9	5,1	480	16,0	.
1995	48,8	3,8	19 959	53,2	.
1996	74,1	24,1	711	30,3	.
1997	55,5	4,6	978	93,2	0,1
1998	37,4	92,7	1 992	208,0	0,1
1999	45,8	60,2	1 255	52,3	0,1
2000	51,5	12,2	664	93,0	2,2
2001	67,8	20,7	861	93,2	16,2
2002	59,1	35,8	1221	208,9	23,6
2003	51,1	30,4	2292	225,1	32,0
2004	129,0	38,3	2242	230,7	64,4
2005	36,4	174,5	1439	114,5	37,5
2006	93,0	40,3	1544	317,4	68,0
2007	8,0	95,1	863	392,4	167,0
2008	55,1	76,8	1732	259,9	103,1
2009	130,1	61,3	2588	197,0	234,0

Note: Vektmengdene angir vekten på selve beslaget, og ikke vekten av det aktive stoffet. Mengden av aktivt stoff vil kunne variere sterkt.

Note: The weight represents the weight of the actual amount confiscated, not the weight of the active drug. The weight of the active drug can vary greatly.

Kilde: Kripos (politi.no)

Source: National Criminal Investigation Service (politi.no)

Tabell 4.13 Beslaglagt mengde ecstasy, LSD, khat, hallusinogene sopper og medikamenter 1989–2009
Amount of confiscated ecstasy, LSD, khat, hallucinogenic fungi and tranquillisers 1989–2009

	Ecstasy o.l.	LSD	Khat	Hallusinogene sopper	Benzodiazepiner	Opioidholdige medikamenter
	<i>Ecstasy etc</i>	<i>LSD</i>	<i>Khat</i>	<i>Hallusinogenic fungi</i>	<i>Benzodiazepines</i>	<i>Medicaments containing opioides</i>
	Tabletter	Doser	kg	Gram	Tabletter	Tabletter
	<i>Tablets</i>	<i>Doses</i>	<i>kg</i>	<i>Grammes</i>	<i>Tablets</i>	<i>Tablets</i>
1989	0	73	189	121	36 218	..
1990	1	613	201	148	18 841	..
1991	15	194	205	141	17 666	..
1992	196	3 397	267	187	50 674	..
1993	325	243	246	8	15 780	..
1994	969	4 758	721	106	41 100	12 253
1995	9 965	1 325	1 330	164	27 000	11 325
1996	12 866	587	1 544	138	58 400	14 431
1997	13 182	7 049	1 720	433	153 100	16 076
1998	15 542	2 825	2 839	326	101 700	15 072
1999	24 664	485	4 761	560	183 000	19 800
2000	49 390	923	4 251	612	431 000	15 050
2001	61 575	423	2 296	205	847 000	18 800
2002	102 433	172	1 674	..	1 251 000	70 000
2003	99 427	224	4 823	..	545 525	17 465
2004	53 561	579	3 668	5 111	524 130	14 396
2005	16 766	125	2 768	1 604	548 000	13 900
2006	28 636	226	2 781	812	1 019 710	15 685
2007	78 725	31	7 747	1 366	730 317	17 354
2008	30 784	245	3 104	514	310 577	12 000
2009	22 465	589	3 071	1 600	671 377	14 790

Note: Kriminalpolitisen foretok i 2002 en gjennomgang av tallene for benzodiazepiner, og tall for perioden 1994–2001 ble revidert. Tallene for benzodiazepiner i denne publikasjonen avviker derfor fra tallene i tidligere publikasjoner.

Note: In 2002 the National Bureau of Crime Investigation revised the figures for benzodiazepines for the period 1994–2001. That means that in this publication, the figures for benzodiazepines differ from those presented in earlier publications.

Note 2: På grunn av endringer i politiets saksrutiner ved beslaglegging av khat og svikt i rapporteringsrutinene fra politidistriktene, er beslagsdataene for khat i 2008 og 2009 ufullstendige.

Note 2: Due to changes and shortage in reporting, the reported amount of confiscated khat in 2008 and 2009 is incomplete

Kilde: Kripos (politi.no)

Source: National Criminal Investigation Service (politi.no)

Tabell 4.14 Antall narkotikabeslag fordelt på stofftype og politidistrikt 2009*Number of seizures of drugs by type of drug and police district 2009*

Politidistrikt	Cannabis	Amfetamin/ metamfetamin	Kokain	Heroin	Benzo- diazepiner	Ecstasy
<i>Police district</i>	<i>Cannabis</i>	<i>Amphetamine/ metamphetamine</i>	<i>Cocaine</i>	<i>Heroine</i>	<i>Benzo- diazepines</i>	<i>Ecstasy</i>
Oslo	2 597	980	267	522	897	15
Østfold	765	369	68	81	219	18
Follo	375	147	24	24	85	5
Romerike	603	251	66	51	220	9
Hedmark	330	201	12	42	92	3
Gudbrandsdal	89	35	3	12	18	..
Vestoppland	129	67	6	21	40	..
Nordre Buskerud	147	79	7	6	47	3
Asker og Bærum	250	118	20	42	96	4
Søndre Buskerud	341	197	31	47	118	7
Vestfold	689	320	43	43	184	11
Telemark	460	271	43	19	133	14
Agder	872	549	68	48	336	9
Rogaland	728	404	36	54	254	30
Haugaland og Sunnhordaland	202	114	5	9	93	1
Hordaland	964	571	32	306	505	17
Sogn og Fjordane	94	43	1	3	28	..
Sunnmøre	169	112	4	6	79	7
Nordmøre og Romsdal	152	125	1	17	46	2
Sør-Trøndelag	792	371	29	27	164	3
Nord-Trøndelag	157	54	3	9	26	1
Helgeland	156	85	3	2	33	1
Salten	249	86	8	9	36	3
Midtre Hålogaland	93	34	1	3	11	..
Troms	232	119	20	28	47	6
Vestfinnmark	57	54	3	..	27	..
Østfinnmark	74	31	..	1	8	..
Totalt (Total)	11 766	5 787	804	1 432	3 842	169

Kilde: Kripos (politi.no)

Source: National Criminal Investigation Service (politi.no)

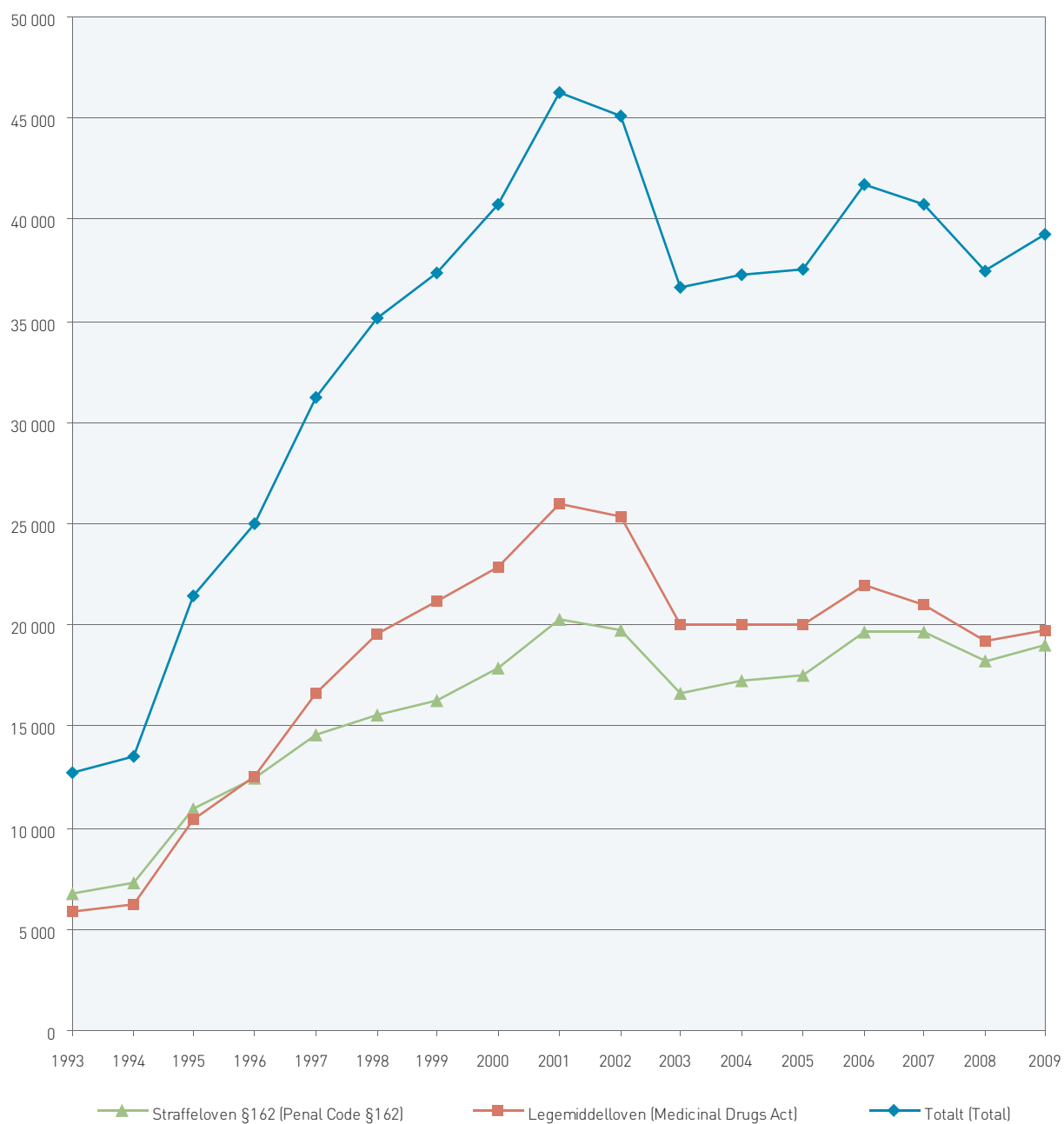
Tabell 4.15 Antall anmeldte narkotikalovbrudd 1993–2009*Number of drug offences reported 1993–2009*

	Straffeloven §162	Legemiddel loven	Totalt
	<i>Penal Code §162</i>	<i>Medicinal Drugs Act</i>	<i>Total</i>
1993	6 806	5 898	12 704
1994	7 306	6 241	13 547
1995	10 977	10 450	21 427
1996	12 466	12 517	24 983
1997	14 581	16 623	31 204
1998	15 588	19 535	35 123
1999	16 262	21 149	37 411
2000	17 842	22 880	40 722
2001	20 284	25 959	46 243
2002	19 758	25 322	45 080
2003	16 662	19 981	36 643
2004	17 243	20 004	37 247
2005	17 525	20 060	37 585
2006	19 674	22 009	41 683
2007	19 698	21 027	40 725
2008	18 282	19 191	37 473
2009	19 356	19 899	39 255

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Source: Statistics Norway

Figur 4.15 Antall anmeldte narkotikalovbrudd 1993-2009
 Number of drug offences reported 1993-2009

Kilde: Statistisk sentralbyrå
 Source: Statistics Norway

Tabell 4.16 Antall etterforskede lovbrudd og siktede for narkotikaforbrytelser 1976–2005
Number of drug crimes investigated and persons charged with drug crimes 1976–2005

	Straffeloven §162		Legemiddeloven		Totalt	
	<i>Penal Code §162</i>		<i>Medicinal Drugs Act</i>		<i>Total</i>	
	Antall lovbrudd	Siktede	Antall lovbrudd	Siktede	Antall lovbrudd	Siktede
	<i>Number of drug crimes</i>	<i>Persons charged</i>	<i>Number of drug crimes</i>	<i>Persons charged</i>	<i>Number of drug crimes</i>	<i>Persons charged</i>
1976	46	49	1 087	653	1 133	702
1977	55	71	1 365	747	1 420	818
1978	63	72	1 554	823	1 617	895
1979	67	88	1 639	865	1 706	953
1980	56	57	1 994	1 131	2 050	1 188
1981	52	60	2 942	1 401	2 994	1 461
1982	81	98	2 853	1 299	2 934	1 397
1983	156	123	3 637	1 762	3 793	1 885
1984	293	247	4 115	1 736	4 408	1 983
1985	1 137	609	3 666	1 332	4 803	1 941
1986	1 794	825	2 789	1 150	4 583	1 975
1987	2 364	915	2 244	1 021	4 608	1 936
1988	3 624	1 260	2 605	1 064	6 229	2 324
1989	4 266	1 367	3 837	1 690	8 103	3 057
1990	4 697	1 511	4 394	1 821	9 091	3 332
1991	5 328	1 584	4 621	1 993	9 949	3 577
1992	6 250	1 974	5 059	1 929	11 309	3 903
1993	6 458	2 282	5 281	1 508	11 739	3 790
1994	6 458	2 143	5 384	1 303	11 842	3 446
1995	8 044	2 496	7 629	1 442	15 673	3 938
1996	10 310	2 878	10 442	1 577	20 752	4 455
1997	11 639	3 424	12 360	1 764	23 999	5 188
1998	13 809	4 056	16 489	2 430	30 298	6 486
1999	16 040	4 891	20 135	3 111	36 175	8 002
2000	16 718	5 539	21 574	3 651	38 292	9 190
2001	18 667	6 287	25 073	4 459	43 740	10 746
2002	17 683	5 615	23 121	4 229	40 804	9 844
2003	18 569	5 747	23 485	3 970	42 054	9 717
2004	18 545	5 936	22 190	3 841	40 735	9 777
2005	18 528	6 056	21 106	3 651	39 634	9 707

Note 1: Per november 2010 foreligger det ikke tall for årene etter 2005.

Note 1: Per November 2010 data only available up to 2005

Note 2: På grunn av endringer i lov og praksis er tallene før og etter 1985 ikke helt sammenlignbare.

Note 2: Due to changes in law and practice, figures before and after 1985 are not completely comparable.

Note 3: Betegnelsen siktede inneholder antall forskjellige personer med narkotikaforbrytelse som hovedlovbrudd, ved avsluttet etterforskning.

Note 3: The designation «charged» (siktede) means the number of individuals whose primary charge at the conclusion of police investigation concerns a drugs-related offence.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kriminalstatistikk (ssb.no)

Source: Statistics Norway. Crime statistics (ssb.no)

Tabell 4.17 Antall personer siktet for narkotikaforbrytelser fordelt på kjønn og alder 2005*Number of persons charged with drug crimes by gender and age 2005*

Kjønn	Straffeloven §162	Prosent	Legemiddeloven	Prosent
<i>Gender</i>	<i>Penal Code §162</i>	<i>Percentage</i>	<i>Medicinal Drugs Act</i>	<i>Percentage</i>
Menn <i>Men</i>	5 123	86,1	2 775	76,0
Kvinner <i>Women</i>	933	17,6	876	24,0
Totalt (Total)	6 056	100	3 651	100
Alder				
<i>Age</i>				
-14	13	0,2	43	1,2
15-17	291	4,8	388	10,6
18-20	846	14,0	821	22,5
21-24	1 256	20,7	799	21,9
25-29	1 150	19,0	544	14,9
30-39	1 505	24,9	662	18,1
40-59	978	16,1	388	10,6
60+	17	0,3	6	0,2
Totalt (Total)	6 056	100	3 651	100

Note 1: Per november 2010 foreligger det ikke tall for årene etter 2005.

Note 1: Per November 2010 data only available up to 2005

Note 2: På grunn av endringer i lov og praksis er tallene før og etter 1985 ikke helt sammenlignbare.

Note 2: Due to changes in law and practice, figures before and after 1985 are not completely comparable.

Note 3: Betegnelsen siktede inneholder antall forskjellige personer med narkotikaforbrytelse som hovedlovbrudd, ved avsluttet etterforskning.

Note 3: The designation «charged» (siktete) means the number of individuals whose primary charge at the conclusion of police investigation concerns a drugs-related offence.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Kriminalstatistikk (ssb.no)

Source: Statistics Norway. Crime statistics (ssb.no)

Tabell 4.18 Antall reaksjoner for narkotikaforbrytelser 1969–2009*Number of sanctions in cases involving drug crimes 1969–2009*

	Straffeloven §162	Legemiddeloven	Totalt
	<i>Penal Code §162</i>	<i>Medicinal Drugs Act</i>	<i>Total</i>
1969	..	..	170
1970	..	..	289
1971	..	..	478
1972	..	..	344
1973	..	..	582
1974	..	..	648
1975	35	403	438
1976	16	313	329
1977	40	509	549
1978	69	582	651
1979	61	522	583
1980	70	617	687
1981	95	820	915
1982	97	859	956
1983	191	1 063	1 254
1984	337	1 433	1 770
1985	477	1 303	1 780
1986	531	1 504	2 035
1987	1 203	840	2 043
1988	1 389	1 043	2 432
1989	1 469	1 301	2 770
1990	1 610	1 542	3 152
1991	1 839	1 536	3 375
1992	1 928	1 686	3 614
1993	2 050	1 537	3 587
1994	1 777	1 483	3 260
1995	2 397	1 741	4 138
1996	2 716	1 765	4 481
1997	2 858	1 472	4 330
1998	3 932	3 039	6 971
1999	4 648	3 525	8 173
2000	4 451	3 893	8 344
2001	7 456	7 314	14 770
2002	5 738	6 072	11 810
2003	6 310	5 874	12 184
2004	6 029	5 684	11 713
2005	6 830	5 540	12 370
2006	7 010	6 065	13 075
2007	7 608	6 586	14 194
2008	7 055	5 992	13 047
2009	6 993	5 583	12 576

Note 1: På grunn av endringer i lov og praksis er tallene før og etter 1985 ikke helt sammenliknbare.

Note 1: Due to changes in law and practice, figures before and after 1985 are not completely comparable.

Note 2: Reaksjoner med narkotikaforbrytelse som hovedlovbrudd.

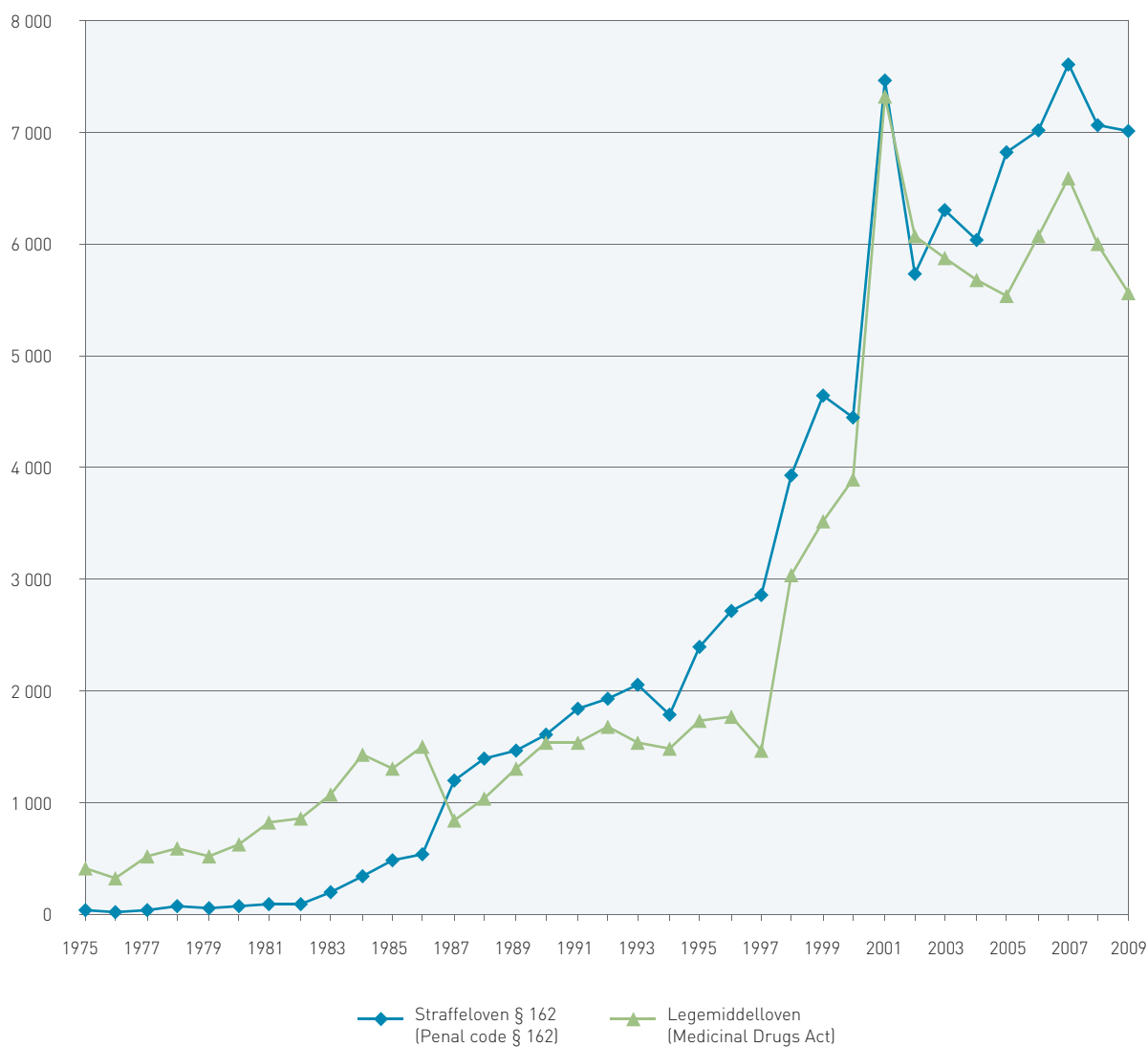
Note 2: Sanctions in cases with drug crime as principal offence.

Kilde: Statistisk sentralbyrå: Kriminalstatistikk (ssb.no)

Source: Statistics Norway: Crime statistics (ssb.no)

Figur 4.18 Antall reaksjoner for narkotikaforbrytelser 1975-2009
Number of sanctions in cases involving drug crimes 1975-2009

Kilde: Statistisk sentralbyrå
Source: Statistics Norway

Tabell 4.19 Narkotika i norske fengsler 1990 – 2009
Drugs in Norwegian prisons 1990 – 2009

	Antall narkotikabeslag	Beslag av brukerutstyr	Antall kroppsundersøkelser	Antall funn under kroppsundersøkelser	Antall urinprøver	Antall positive urinprøver, illegalt inntak/ nekt *	Antall positive urinprøver, legalt inntak *	Antall positive urinprøver totalt	Andel positive urinprøver, %	Andel positive urinprøver, illegalt/nekt, %
	Number of drug seizures	Seizures of drug user equipment	Number of body searches	Number of seizures from body searches	Number of urine samples	Number of positive urine samples, illegal intake/refusal*	Number of positive urine samples, legal intake*	Number of positive urine samples, total	Number of positive urine samples, percent	Number of positive urine samples, percent
1990	236	638	148	18	11 124	..	..	1 079	9,7	..
1991	215	638	308	66	16 659	..	..	1 349	8,1	..
1992	216	632	155	32	17 588	..	..	1 267	7,2	..
1993	252	541	28	8	20 106	..	..	1 535	7,6	..
1994	267	740	41	22	17 908	..	..	1 541	8,6	..
1995	275	873	33	13	17 133	..	..	1 782	10,4	..
1996	236	825	26	18	18 355	..	..	1 814	9,9	..
1997	284	1 194	36	6	18 900	..	..	2 150	11,4	..
1998	325	1 090	27	5	16 306	..	..	1 921	11,8	..
1999	391	1 128	21	10	17 152	..	..	2 328	13,6	..
2000	494	1 097	23	14	18 603	..	..	2 412	13,0	..
2001	523	882	61	23	20 995	..	..	2 538	12,1	..
2002*	651	1 008	23	4	21 663	1 999	1 195	3 194	14,7	9,2
2003	638	005	11	1	27 605	3 244	1 942	5 186	18,8	11,8
2004	611	1 162	3	1	23 105	2 626	2 247	4 873	21,1	11,4
2005	788	786	5	2	20 557	2 548	2 406	4 954	24,1	12,4
2006	553	790	3	2	21 223	2 604	2 735	4 916	23,2	12,2
2007	645	660	4	2	23 062	2 487	1 923	5 181	22,5	10,8
2008	653	941	4	1	25 821	2 704	2 196	5 815	22,5	10,5
2009	1 095	1 042	16	5	26 235	2 645	2 218	6 049	23,0	10,0

* Statistikken ble lagt om i 2002 ved at man nå skiller mellom positive urinprøver som skyldes legalt og illegalt inntak. Legalt inntak består av medisiner inneholdende narkotiske stoffer utdelt av fengselshelsestjenesten, prøver som inneholder metadon/buprenorphine pga behandling, og prøver hvor det påviste stoffet sannsynligvis er inntatt utenfor fengselet (før innsettelse/permisjon). Illegalt inntak består av illegalt inntak i fengsel og nekt.

* As from 2002, statistical data distinguish between positive urine tests caused by legal or illegal intake. Legal intake covers medicines containing narcotic substances distributed by the prison health service (methadone/buprenorphine for treatment purposes), and tests where the traced compound was probably consumed outside prison (before admittance/on leave). Illegal intake covers illegal intake within the prison and refusal to provide a urine sample.

Kilde: Kriminalomsorgens sentrale forvaltning
 Source: The Norwegian Correctional Services

5. Dødsfall og sykdom: Alkohol og andre rusmidler

---

5. Mortality and illness:
Alcohol and other substances

Bruk av rusmidler er årsak til fysiske, sosiale og psykologiske skader. I dette kapittelet presenterer vi statistikk om dødsfall der alkohol og narkotika er den primære dødsårsaken. I tillegg er rusmidler også en medvirkende årsak ved mange andre dødsfall. Påvirkning av alkohol og andre rusmidler vil være den utløsende faktor ved mange drap, selvmord og dødsfall ved ulykker, uten at dødsfallet rubriseres som dødsfall knyttet til alkohol eller narkotika. Også en del sykdommer med dødelig utfall kan direkte eller indirekte knyttes til misbruk av alkohol eller andre rusmidler. Vi presenterer her statistikk over infeksjonssykdommer som Hepatitt B og HIV knyttet til bruk av rusmidler. På grunn av manglende data er det imidlertid ikke mulig å gi et mer dekkende bilde av dødsfall og sykdom knyttet til alkohol og narkotika.

Alkohol

Dataene for dødsfall forårsaket av alkohol er hentet fra Statistisk sentralbyrås (SSB) statistikk over dødsårsaker og dataene for sykehusinnleggelser fra Norsk pasientregister. SSBs tall bygger på rettsmedisinske obduksjonsrapporter og legenes dødsmeldinger. Klassifiseringen i dødsårsaksstatistikken bruker betegnelsene underliggende og medvirkende dødsårsak, der den underliggende dødsårsak regnes som hovedgrunnen til at dødsfallet inntraff. Med medvirkende årsak menes tilstand som kan ha bidratt til at døden inntraff, men som ikke står i direkte årsaksforhold til den sykdom eller tilstand som har fremkalt døden. Felles for disse tabellene er at opplysningene er basert på legenes diagnoser. Diagnosene er i en del tilfeller usikre, fordi alkoholens betydning i enkelte situasjoner blir tillagt for lite vekt. Tabellene gir langt fra et fullstendig bilde av alle dødsfall og sykehusinnleggelser som skyldes bruk av alkohol, trolig representerer de bare «toppen av et isfjell».

5.1 < Tabell 5.1 gir opplysninger om dødsfall hvor alkohol og alkoholskader ansees som underliggende årsak – det man kan betegne som hovedårsak. Ved tolkning av utviklingen over tid bør en ta hensyn til at det kan forekomme betydelige til-

feldige svingninger fra år til år da antall dødsfall i mange tilfeller er forholdsvis lavt statistisk sett. Tabell 5.2 viser at slike dødsfall er omtrent fire ganger så utbredt blant menn som blant kvinner, og at hovedtyngden skjer etter fylte 45 år. Når man sammenholder dødelighet i kroniske alkoholsykdommer med forbruksnivået må man dessuten ta hensyn til tidsforskyvning siden kroniske sykdommer kommer som resultat av langvarig misbruk. Man kan dermed ikke forvente at endringer i forbruksnivået gir seg store umiddelbare utslag i dødelighet.

> 5.2

Tabell 5.3 viser antall innleggelser ved somatiske sykehus med alkoholrelaterte hoveddiagnoser for perioden 1999–2009. Vi ser at omfanget er vesentlig større for menn enn for kvinner. Tabellen viser at sykehusinnleggelser som skyldes alkohol har økt i perioden. Også ved sykehusinnleggelser på grunn av voldsskader, selvmordsforsøk eller ulykkesskader vil alkoholpåvirkning kunne være en utløsende faktor, uten at dette kommer fram av diagnosen. Alkoholpåvirkning eller langvarig alkoholmisbruk vil også kunne være årsak til utvikling av en rekke andre sykdommer, og dødsfall som følge av disse. Dette innebærer at tallene vi har for omfang av dødsfall og sykehusinnleggelser som skyldes alkohol, bare utgjør en del av det totale omfanget. Vi velger likevel å presentere tallene, da det er disse indikatorene vi har data på, og at de tross alt kan si noe om skader forårsaket av alkoholbruk.

> 5.3

Andre rusmidler

Data for narkotikarelaterte dødsfall er basert på Statistisk sentralbyrås (SSB) statistikk over dødsårsaker og tall fra Kriminalpolitisen (Kripis). Da de to instansene ikke bruker den samme definisjonen på hva som inngår i slike dødsfall, vil antall narkotikarelaterte dødsfall være forskjellig i de to registrene for det enkelte år.

Som allerede nevnt, bygger SSBs tall på rettsmedisinske obduksjonsrapporter og legenes dødsmeldinger. Dødsfall som vanligvis går under betegnelsen narkotikadødsfall, er her de som har forgiftning eller avhengighet av medikamenter

oppført som underliggende årsak. I prinsippet er skillet mellom underliggende og medvirkende årsak klart, men i noen tilfeller vil en skjønsmessig vurdering være nødvendig, og registreringspraksisen kan derfor variere over tid og mellom ulike deler av landet. Dødsårsaksstatistikken bygger på WHO's internasjonale sykdomsklassifikasjoner (ICD). Kodesystemet er blitt revidert flere ganger. Den foreløpige siste revisjonen (ICD-10) ble innført i Norge i 1996, noe som medfører at tall før og etter 1996 ikke er direkte sammenlignbare. Norges harmonisering med statistikkføringen i det europeiske overvåkningsorganet for narkotika (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA) har i tillegg medført ytterligere endringer fra og med 1996.

Kripos bygger sine data på innrapporterte dødsfall fra landets politikamre. Politiet har tradisjonelt hatt en noe videre definisjon av narkotikadødsfall enn SSB, og fram til 1996 er dette grunnen til at tallene fra Kripos er høyere enn fra SSB. Diskrepansen har blitt forsterket etter 1996, men nå er det tallene fra SSB som er høyest. Dette fordi definisjonen fra EMCDDA blant annet inkluderer selvmord utført med narkotiske stoffer samt enkelte andre dødsårsaker enn de som tradisjonelt er blitt regnet som narkotikadødsfall i Norge.

Narkotikadødsfall i Norge er i hovedsak relatert til inntak av heroin, og der stoffet er inntatt gjennom injisering (røyking av heroin medfører en vesentlig lavere risiko for dødsfall). Som tabell 5.4 viser, var det en sterk økning i antall narkotikadødsfall, spesielt fra siste halvdel av 1990-tallet og fram til 2001. Antall narkotikadødsfall rapportert fra Kripos etter 2002 viser imidlertid en klar nedgang, og synes å ha stabilisert seg på et lavere nivå. Det er vesentlig flere narkotikadødsfall blant menn enn kvinner. Det antas at kvinneandelen blant injeksjonsmisbrukerne utgjør ca. 1/3, mens kvinneandelen blant dødsfallene de siste årene har vært 20–25 prosent. Tabell 5.7 og 5.8 viser at narkotikadødsfall ikke bare er et hovedstadsfenomen. 2006 var første året det var registrert narkotikadødsfall i alle landets politidistrikt.

Hepatitt B er en sykdom som ofte smitter via sprøytedeling. Som tabell og figur 5.9 viser, var det en økning i antall nysmittede på slutten av 1990-tallet, mens antallet i de senere år er redusert. Reduksjonen skyldes trolig at antall mottakelige misbrukere nå er betydelig mindre, både ved at mange har vært infisert og dermed er immune, og gjennom tilbud om gratis vaksinasjon. Informasjon og tilgang på rene sprøyter kan også ha hatt en positiv innvirkning. Det finnes ingen tilsvarende oversikt over forekomsten av Hepatitt C. Hepatitt er imidlertid bare en av mange narkotikabetingede lidelser og skader som brukeren selv og hans eller hennes omgivelser kan bli påført, men verken Norge eller andre land har tallmessig oversikt over disse. Når det gjelder hepatitt A er antall smittet gjennom sprøytemisbruk nå så marginalt at vi har valgt ikke å rapportere dette. Hepatitt A-epidemien anses for å være kommet under kontroll i Norge.

Tabell over antallet smittet av HIV er basert på opplysninger fra Folkehelseinstituttet. Tabellen angir antatt smitteårsak, hvor en av smitteårsakene kan være overføring av viruset gjennom deling av sprøyter blant misbrukere. Sprøytemisbrukeres andel blant de nysmittede er relativt lav (fire prosent i 2009).

> 5.9

> 5.10

5. Mortality and illness: Alcohol and other substances

The use of alcohol and other substances can result in physical, social and psychological harm. In this chapter we present mortality statistics where alcohol and drugs were the main cause of death. Alcohol and other substances are often implicated in murders, suicides and fatal traffic accidents as well, though without the alcohol or drugs connection featuring in the reported cause of death. Some potentially fatal diseases can be traced back directly or indirectly to alcohol and/or drug abuse, but the lack of data makes it impossible to extract a more detailed picture of mortality rates and prevalence of illnesses associated with alcohol and drugs.

Alcohol

The data over alcohol-related deaths originate from statistics compiled by Statistics Norway on causes of death, and data over admissions to somatic hospitals is compiled from the Norwegian Patient Register. Statistics Norway obtains its data from forensic post mortem reports and doctors' notices of death. Causes of death as used in the statistics are divided into underlying or contributing causes. The former is taken as the immediate cause of death. The latter refers to a condition that could potentially have contributed to death, but is not immediately connected with the illness or condition that is assumed to have caused the death. A shared feature of these tables is that the information is derived from the diagnoses filed by the presiding physician. Diagnoses are occasionally uncertain insofar as the role of alcohol is underestimated in some situations. The tables give a far from complete picture of all alcohol-related deaths and hospital admissions, and probably represent in that sense just the «tip of the iceberg».

5.1 < Table 5.1 contains data on deaths in which alcohol and alcohol-related harm is given as the underlying cause – what one could term the main cause of death. When interpreting trends it is important to remember that the low number of

deaths in statistical terms can cause wide swings from one year to the next. Table 5.2 shows that these deaths are about four times more likely among males, and mostly occur after the age of 45. When comparing mortality rates in cases of chronic alcohol-related diseases and consumption rates, one should remember to take account of the time lag since chronic illness is the result of prolonged abuse. One should not expect a large immediate impact on mortality rates from changes in consumption levels.

> 5.2

Table 5.3 shows the number of admissions to somatic hospitals for which the main diagnosis was related to alcohol use in the period 1999–2009. As we see, males are significantly more likely to be admitted on these grounds. The table shows that alcohol-related admissions to hospital rose in the period. Alcohol is likely to feature in hospital admissions for violence-related injuries, attempted suicides or accidents, though without specific mention in the diagnosis. Several potentially fatal illnesses result from drinking and prolonged alcohol abuse. In other words, our data on alcohol-related mortality and hospital admissions provide only part of the picture. We have decided all the same to present the data because it is these indicators we have data on, and they can, after all, tell us something about the harm caused by alcohol.

> 5.3

Other substances

Data on drug-related deaths are based on Statistics Norway's statistics over causes of death and data from the National Criminal Investigation Service (*Kriminalpolitisen* – *Kripos*). As these two bodies employ different definitions of drug-related death, the data from the respective registers for the same year will tend to vary.

As mentioned earlier, the data from Statistics Norway are based on forensic post mortem reports and notices of death filed by the presiding physician. Deaths that are normally classified as drug-related deaths are here instances in which dependency on drugs is given as the underlying cause. The difference between underlying and

contributive cause is clear in principle, but in some cases which one is chosen will rely on the physician's discretion. In addition, registration practices may change from time to time and vary from place to place. The cause of death statistics are based on WHO's International Classification of Diseases (ICD). The coding system has been revised several times. The latest revision (ICD-10) was introduced in Norway in 1996. Pre- and post-1996 data will therefore not be directly comparable. As a further complicating factor, Norway has been harmonising statistical computation with the system used at the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). Data from 1996 and later are affected.

Kripos base their data on reports of death filed by the country's police districts. The police have tended to apply a wider definition of drug-related death than Statistics Norway, which explains the divergence in the pre-1996 data from Kripos and Statistics Norway, Kripos reporting the highest figures. Since 1996, the gap has grown wider, though the higher figures now come from Statistics Norway. This is because the EMCDDA definition includes drug-related suicide and certain other causes of death beyond those normally included in Norway under the heading drug-related death.

Drug-related deaths in Norway are mainly connected to the ingestion of heroin where the route of administration is injection (the risk of death from ingesting heroin by smoking is significantly lower). As table 5.4 shows, there was a sharp rise in drug-related deaths, especially between the mid-1990s and 2001. The post-2002 drug-related deaths reported by Kripos, shows a marked decline, however, and appears to have stabilised at a lower level. Male drug-related mortality is significantly higher than female drug-related mortality. The female proportion of injecting users is estimated to be about a third of the total population, while the drug-related deaths among females relative to overall drug-related mortality has varied around 20–25 per cent in recent years.

As tables 5.7 and 5.8 show, drug-related deaths

also occur outside the country's capital city, Oslo. 2006 was the first year in which a drug-related death was recorded in every police district in the country.

Hepatitis B is an illness which is often spread by contaminated needles and syringes shared among injectors. As table and figure 5.9 show, there was a rise in the number of new infections in the late 1990s. The rates have declined in more recent years, possibly due to a significant fall in the number of susceptible injectors, which again can be ascribed to the immunity acquired from previous infections and free vaccination programmes. Information about, and access to clean syringes and needles could also have had a beneficial effect. There are no comparable data on the prevalence of Hepatitis C. Hepatitis is only one of many drug-related illnesses and injuries likely to affect the user personally or their circle. Prevalence data on these cases, however, are not compiled in Norway, nor in any other country. As far as hepatitis A is concerned the number of people infected by contaminated needles and syringes is now marginal. The Norwegian hepatitis A epidemic is considered to be under control.

The table over the number of HIV infected people is based on information from the Norwegian Institute of Public Health. The table shows assumed cause of infection. Causes include virus transfer by contaminated needles and syringes. The proportion of injecting users among new HIV cases is relatively low (4 per cent in 2009).

5.4 <

5.7 <

5.8 <

> 5.9

> 5.10

Tabell 5.1 Antall dødsfall som skyldes alkohol fordelt på diagnose og kjønn (underliggende årsak) 2002–2008
Number of deaths caused by alcohol by diagnosis and gender (underlying cause of death) 2002–2008

ICD 10	Underliggende dødsårsak <i>Underlying cause of death</i>	Kjønn <i>Sex</i>	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Alkohol i alt <i>Total deaths from alcohol</i>		420	420	441	344	333	345	387
	Menn (<i>male</i>)		328	318	351	266	255	260	289
	Kvinner (<i>female</i>)		92	102	90	78	78	85	96
F 100	Psykisk lidelse og atferdsforstyrrelse av alkohol, akutt intoksikasjon <i>Alcohol-related psychosis</i>	m (<i>m</i>)	19	0	0	0	1	0	0
		k (<i>f</i>)	7	0	0	0	0	0	0
F 102	Psykisk lidelse og atferdsforstyrrelse av alkohol, avhengighetssyndrom <i>Alcohol-related psychosis</i>	m (<i>m</i>)	128	129	139	125	124	101	137
		k (<i>f</i>)	21	27	22	22	34	29	37
F 104	Psykisk lidelse og atferdsforstyrrelse av alkohol, abstinensstilstander med delirum <i>Alcohol-related psychosis</i>	m (<i>m</i>)	3	4	1	2	1	0	0
		k (<i>f</i>)	1	0	0	0	0	1	0
F 107	Psykisk lidelse og atferdsforstyrrelse av alkohol, residual tilstand <i>Alcohol-related psychosis</i>	m (<i>m</i>)	10	5	7	4	1	7	4
		k (<i>f</i>)	1	1	0	2	0	0	1
G 312	Degenerasjon av sentralnervesystemet som skyldes alkohol <i>Degeneration of nervous system due to alcohol</i>	m (<i>m</i>)	5	7	3	9	5	4	5
		k (<i>f</i>)	2	3	1	2	3	0	1
I 426	Alkoholisk kardiomyopati <i>Alcoholic cardiomyopathy</i>	m (<i>m</i>)	10	5	7	8	4	8	7
		k (<i>f</i>)	0	2	3	2	0	1	4
K 292	Alkoholisk gastritt <i>Alcoholic gastritis</i>	m (<i>m</i>)	2	1	1	0	2	0	0
		k (<i>f</i>)	0	0	1	0	0	0	0
K 700	Alkoholisk fettlever <i>Alcoholic fatty liver</i>	m (<i>m</i>)	13	20	9	4	1	5	8
		k (<i>f</i>)	8	5	4	2	2	1	2
K 701	Alkoholisk hepatitt <i>Alcoholic hepatitis</i>	m (<i>m</i>)	11	7	7	7	9	6	6
		k (<i>f</i>)	3	5	6	2	2	5	4
k 702	Alkoholisk fibrose og sklerose i lever <i>Alcoholic fibrosis and sclerosis of the liver</i>	m (<i>m</i>)	0	0	1	2	0	1	1
		k (<i>f</i>)	2	3	0	0	1	1	0
K 703	Alkoholisk cirrhose i lever <i>Alcoholic cirrhosis of the liver</i>	m (<i>m</i>)	85	64	97	57	51	68	53
		k (<i>f</i>)	33	30	24	21	16	22	33
K 704	Alkoholisk leversvikt <i>Alcoholic liver failure</i>	m (<i>m</i>)	12	21	21	16	13	26	17
		k (<i>f</i>)	6	8	7	10	6	12	6
K 709	Uspesifisert alkoholisk leversykdom <i>Alcoholic liver disease</i>	m (<i>m</i>)	7	5	23	4	6	3	10
		k (<i>f</i>)	1	0	9	2	2	0	2
K 860	Alkoholutløst kronisk pankreatitt <i>Alcohol-related chronic pancreatitis</i>	m (<i>m</i>)	4	2	5	1	4	2	3
		k (<i>f</i>)	0	1	0	0	1	0	0
X 45	Forgiftning av alkohol <i>Alcoholic poisoning</i>	m (<i>m</i>)	18	45	28	25	28	25	32
		k (<i>f</i>)	5	16	12	13	9	12	4
X 65	Selvmord med alkohol <i>Suicide with alcohol</i>	m (<i>m</i>)	1	3	0	2	3	2	3
		k (<i>f</i>)	2	1	1	0	1	1	4

Note 1: Dødsårsaksstatistikken er fra 1996 klassifisert og kodet etter ICD 10. revisjon av Verdens helseorganisasjons internasjonale sykdomsklassifikasjon (ICD).

Note 1: The causes of death statistics are from WHO's international Statistical Classification of Diseases and Related Health problems, (ICD), International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, Tenth Revision.

Note 2: Disse dødsfallene utgjør en mindre del av alle dødsfall som helt eller delvis skyldes alkohol. Dødsårsakene som omfattes av denne tabellen er i all hovedsak knyttet til et langvarig og høyt alkoholinntak.

Note 2: These deaths constitute only a fraction of all deaths that fully or in part are caused by alcohol. The causes of death that are included in this table are mainly due to high consumption of alcohol over a long period of time.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Dødsårsaker
 Source: Statistics Norway. Causes of death

Se også RusStat (<http://statistikk.sirus.no>)

Tabell 5.2 Antall dødsfall som skyldes alkohol fordelt på alder og kjønn (underliggende årsak) 2006 – 2008
Number of deaths caused by alcohol by age and gender (underlying cause of death) 2006 – 2008

Alder Age	2006			2007			2008		
	Menn Men	Kvinner Women	Totalt Total	Menn Men	Kvinner Women	Totalt Total	Menn Men	Kvinner Women	Totalt Total
<15	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15-19	1	0	1	0	0	0	0	0	0
20-24	0	0	0	0	0	0	1	1	2
25-29	1	1	2	0	0	0	1	1	2
30-34	1	0	1	1	0	1	1	1	2
35-39	3	1	4	3	1	4	5	1	6
40-44	7	3	10	12	5	17	13	2	15
45-49	28	8	36	28	8	36	31	5	36
50-54	38	10	48	36	14	50	33	13	46
55-59	57	12	69	48	10	58	38	23	61
60-64	41	18	59	54	10	64	60	22	82
65-69	29	10	39	27	15	42	45	13	58
70-74	20	4	24	21	5	26	23	8	31
75-79	20	6	26	11	13	24	18	5	23
80-84	4	4	8	11	3	14	13	2	15
85-89	4	1	5	6	1	7	7	1	8
90+	1	0	1	2	0	2	0	0	0
Totalt (Total)	255	78	333	260	85	345	289	98	387

Note 1: Inkluderer diagnoser kodet etter 10. revisjon av Verdens helseorganisasjons internasjonale sykdomsklassifisering (ICD). Jfr tab. 5.1.

Note 1: International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, Tenth Revision. Cf. tab.5.1.

Note 2: Disse dødsfallene utgjør en mindre del av alle dødsfall som helt eller delvis skyldes alkohol. Dødsårsakene som omfattes av denne tabellen er i all hovedsak knyttet til et langvarig og høyt alkoholintak.

Note 2: These deaths constitute only a fraction of all deaths that fully or in part are caused by alcohol. The causes of death that are included in this table are mainly due to high consumption of alcohol over a long period of time.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Dødsårsaker
 Source: Statistics Norway. Causes of death

Tabell 5.3 Antall innleggelser i somatiske sykehus med alkoholrelaterte hoveddiagnoser 1999–2009
Number of admissions to somatic hospitals with alcohol related underlying diagnosis 1999–2009

ICD 10	Hoveddiagnose <i>Underlying diagnosis</i>	Kjønn <i>Sex</i>	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Totalt (total)		2505	2594	2500	2903	2960	3099	2950	3357	3734	3877	3586
	Menn (<i>male</i>)		1741	1812	1778	2029	2069	2225	2047	2304	2522	2679	2400
	Kvinner (<i>female</i>)		764	782	722	874	891	874	903	1053	1212	1198	1186
F 100	Akutt intoksikasjon <i>Acute intoxication</i>	m (<i>m</i>)	560	633	632	789	818	880	835	925	1121	1273	1162
		k (<i>f</i>)	409	458	414	472	480	492	500	634	722	706	720
F 102, F 104, F 107	Psykisk lidelse og atferdsforstyrrelse <i>Alcohol dependence, delirium, psychotic disorder</i>	m (<i>m</i>)	813	848	752	725	706	704	651	684	686	707	584
		k (<i>f</i>)	183	193	144	170	144	118	131	140	159	155	185
K 700 – K 704, K 709	Alkoholinduserte leverskader <i>Alcoholic liver diseases</i>	m (<i>m</i>)	309	273	343	466	509	600	520	656	677	660	620
		k (<i>f</i>)	160	123	155	221	256	251	259	272	326	335	268
I 426	Alkoholisk kardiomyopati <i>Alcoholic cardiomyopathy</i>	m (<i>m</i>)	32	17	18	16	17	13	9	10	8	6	7
		k (<i>f</i>)	4	1	2	2	3	1	2	1	0	0	1
K 292	Alkoholisk gastritt <i>Alcoholic gastritis</i>	m (<i>m</i>)	27	41	33	33	19	28	32	29	30	33	27
		k (<i>f</i>)	8	7	7	9	8	12	11	6	5	2	12

Kilde: Norsk pasientregister (NPR)

Source: The Norwegian Patient Register (NPR)

Tabell 5.4 Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på kjønn ifølge Kriminalpolitisentralen (Kripes) og Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 1977–2009*Deaths caused by use of drugs by gender according to the National Bureau of Crime Investigation (Kripes) and Statistics Norway (underlying cause of death) 1977–2009*

	Antall døde ifølge Kripes			Antall døde ifølge Statistisk sentralbyrå *		
	Number of deaths according to Kripes			Number of deaths according to Statistics Norway		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
	Men	Women	Total	Men	Women	Total
1977	..	..	..	5	0	5
1978	..	..	..	19	5	24
1979	..	..	..	25	10	35
1980	..	..	..	23	9	32
1981	..	..	..	14	6	20
1982	..	..	25	20	4	24
1983	..	..	31	29	4	33
1984	..	..	40	22	8	30
1985	..	..	53	35	10	45
1986	..	..	55	39	5	44
1987	..	..	60	33	10	43
1988	..	..	63	37	11	48
1989	..	..	64	36	9	45
1990	..	..	75	52	18	70
1991	74	22	96	66	22	88
1992	78	19	97	81	23	104
1993	77	18	95	76	17	93
1994	102	22	124	105	19	124
1995	108	24	132	114	29	143
1996	159	26	185	173	31	204
1997	149	28	177	160	34	194
1998	226	44	270	228	54	282
1999	181	39	220	191	65	256
2000	264	63	327	302	72	374
2001	286	52	338	327	78	405
2002	166	44	210	240	67	307
2003	134	38	172	193	62	255
2004	168	55	223	220	83	303
2005	146	38	184	176	58	234
2006	152	43	195	187	64	251
2007	162	38	200	217	58	275
2008	148	31	179	210	53	263
2009	146	37	183	.	.	.

*Tallene fra og med 1996 er basert på et revidert inklusjonskriterium som omfatter flere ICD-koder enn tidligere. Endringen bidrar til høyere anslag på antallet narkotikadødsfall. I henhold til Verdens helseorganisasjons nye klassifiseringsinstruks av visse narkotikadødsfall, implementerte Statistisk Sentralbyrå i 2003 en ny kodepraksis. Også denne endringen bidrar til høyere anslag på antallet narkotikadødsfall.

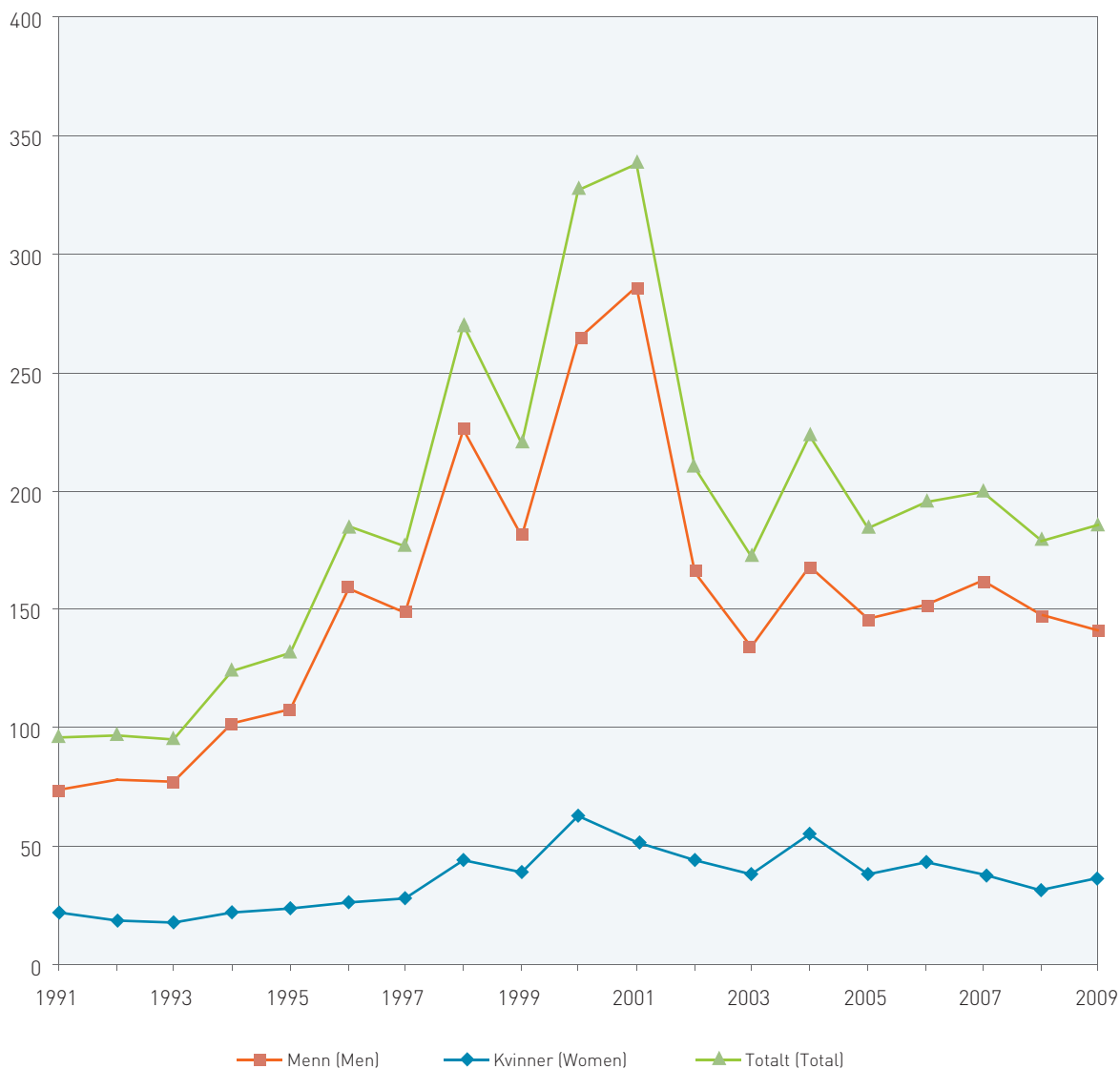
*The figures for 1996 and subsequent years are based on a revised inclusion criteria including a higher number of ICD codes. This results in higher estimated drug-related deaths. Following WHO's new classification instructions for certain drug-related deaths, Statistics Norway introduced a new coding system in 2003. This also creates a higher rate of estimated drug-related deaths.

Kilde: Kripes og Statistisk sentralbyrå

Source: National Criminal Investigation Service and Statistics Norway

Figur 5.4 Dødsfall som skyldes bruk av narkotika ifølge Kripos, 1991-2009

Number of deaths caused by use of drugs according to Kripos 1991-2009

Kilde : Kripos

Source: National Criminal Investigation Service

Tabell 5.5 Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på kjønn og alder ifølge Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 2006 – 2008*Deaths caused by use of drugs by gender and age according to Statistics Norway (underlying cause of death) 2006 – 2008*

Alder Age	2006			2007			2008		
	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner
	<i>Totalt</i>	<i>Men</i>	<i>Women</i>	<i>Totalt</i>	<i>Men</i>	<i>Women</i>	<i>Totalt</i>	<i>Men</i>	<i>Women</i>
15–24	35	27	8	38	30	8	28	26	2
25–34	92	78	14	91	79	12	80	68	12
35–44	70	50	20	67	53	14	83	65	18
45–54	39	25	14	58	47	11	52	36	16
55–59	7	3	4	11	3	8	12	11	1
60+	8	4	4	10	5	5	8	4	4
Totalt (Total)	251	187	64	275	217	58	263	210	53

Kilde: Statistisk sentralbyrå
 Source: Statistics Norway

Tabell 5.6 Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på alder ifølge Kripis 1995 – 2009*Deaths caused by use of drugs by age according to Kripis 1995 – 2009*

	15–20	21–25	26–30	31–35	36–40	41–45	46–50	51–60	60+	Totalt <i>Total</i>
1995	4	16	20	39	38	11	3	1	0	132
1996	1	15	45	48	41	18	7	7	2	184
1997	1	23	37	48	28	23	13	4	0	177
1998	4	27	47	70	59	39	14	7	3	270
1999	9	21	55	45	38	28	14	10	0	220
2000	29	45	67	77	61	31	8	8	1	327
2001	20	54	60	68	58	42	31	4	1	338
2002	11	41	45	45	35	15	11	7	0	210
2003	7	25	29	39	23	22	13	8	6	172
2004	10	36	32	42	43	33	13	12	2	223
2005	10	30	28	30	40	22	12	9	3	184
2006	8	32	38	28	34	25	16	10	4	195
2007	9	30	44	38	26	17	22	12	2	200
2008	7	21	42	22	21	34	21	10	1	179
2009	8	20	30	20	32	21	20	32	0	183

Kilde: Kripis
 Source: National Criminal Investigation Service

Tabell 5.7 Dødsfall som skyldes bruk av narkotika fordelt på fylke ifølge Statistisk sentralbyrå (underliggende årsak) 1997–2008*Deaths caused by use of drugs by county according to Statistics Norway (underlying cause of death) 1997–2008*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Østfold	11	12	14	27	30	16	18	24	15	18	18	24
Akershus	31	41	31	28	26	30	33	32	25	29	30	23
Oslo	73	112	83	105	107	78	47	86	56	64	41	65
Hedmark	6	5	5	9	16	14	10	11	0	12	7	8
Oppland	2	5	5	14	5	8	8	9	8	8	9	10
Buskerud	16	17	20	28	38	26	13	28	20	20	17	14
Vestfold	5	7	17	20	24	7	9	8	9	8	12	12
Telemark	12	11	11	13	16	18	18	11	8	4	8	12
Aust-Agder	2	3	4	4	8	8	3	4	4	1	3	5
Vest-Agder	4	5	5	17	9	17	11	6	7	6	9	4
Rogaland	7	20	16	27	44	25	40	31	23	20	25	22
Hordaland	10	22	24	43	28	28	23	22	29	31	36	29
Sogn og Fjordane	1	0	1	0	5	2	1	4	0	1	9	0
Møre og Romsdal	1	3	4	10	9	9	8	7	8	7	12	7
Sør-Trøndelag	6	9	7	13	9	7	7	9	6	7	14	14
Nord-Trøndelag	0	2	3	3	5	3	0	2	6	3	4	2
Nordland	5	5	5	8	13	5	1	8	5	6	11	5
Troms	2	3	1	4	7	5	5	1	4	3	7	5
Finnmark	0	0	0	1	6	1	0	0	1	3	3	2
Totalt (Total)	194	282	256	374	405	307	255	303	234	251	275	263

Note: I henhold til Verdens helseorganisasjons nye klassifiseringsinstruks av visse narkotikadødsfall, implementerte Statistisk Sentralbyrå i 2003 en ny kodepraksis. Denne endringen bidrar til et litt høyere anslag på antallet narkotikadødsfall.

Note: Following WHO's new classification instructions for certain drug-related deaths, Statistics Norway introduced a new coding system in 2003. This creates a slightly higher rate of estimated drug-related deaths.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Source: Statistics Norway

Tabell 5.8 Narkotikadødsfall i Oslo og resten av landet ifølge Kripas, antall og prosent 1986 – 2009

Deaths caused by use of drugs in Oslo and the rest of the country according to National Criminal Investigation Service, number and percent 1986–2009

	Oslo politidistrikt		Andre politidistrikt		Narkotikadødsfall (totalt)
	Oslo police district		Other police districts		Drug deaths (Total)
	Antall (number)	%	Antall (number)	%	Antall (number)
1986	..	..	..	..	55
1987	25	42	35	58	60
1988	30	48	33	52	63
1989	24	38	40	63	64
1990	43	57	32	43	75
1991	55	57	41	43	96
1992	73	75	24	25	97
1993	48	51	47	49	95
1994	81	65	43	35	124
1995	79	60	53	40	132
1996	104	56	81	44	185
1997	95	54	82	46	177
1998	134	50	136	50	270
1999	104	47	116	53	220
2000	131	40	196	60	327
2001	109	32	229	68	338
2002	79	38	131	62	210
2003	53	31	119	69	172
2004	83	37	140	63	223
2005	70	38	114	62	184
2006	72	37	123	63	195
2007	65	33	135	68	200
2008	60	34	119	66	179
2009	73	40	110	60	183

Kilde: Kripas

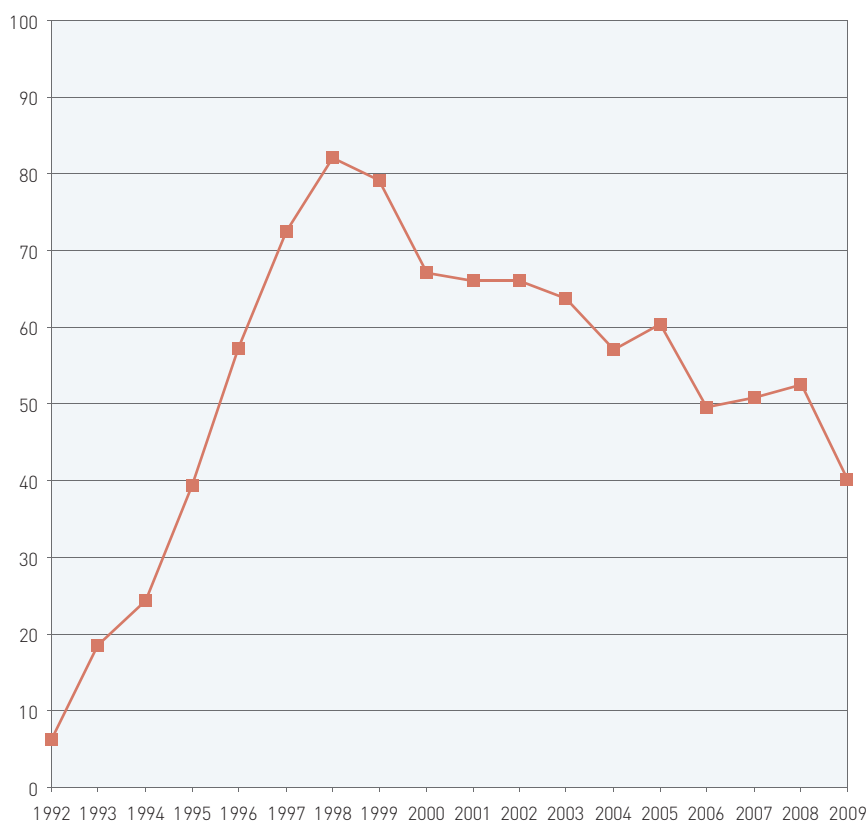
Source: National Criminal Investigation Service

Tabell 5.9 Akutt hepatitt B-smittede etter antatt smittemåte og diagnoseår 1992-2009
Number of acute hepatitis B infections by infection source and year of diagnoses 1992-2009

	Sprøytemisbruk <i>Drug abuse</i>	Andre smittemåter <i>Other infection sources</i>	Total <i>Total</i>	Prosent sprøytemisbrukere <i>Percent injecting drug users</i>
1992	2	30	32	6
1993	10	44	54	19
1994	10	31	41	24
1995	39	60	99	39
1996	55	41	96	57
1997	132	50	182	73
1998	385	84	469	82
1999	375	98	473	79
2000	176	86	262	67
2001	134	68	202	66
2002	120	63	183	66
2003	130	74	204	64
2004	108	80	188	57
2005	84	55	139	60
2006	74	75	149	50
2007	61	59	120	51
2008	54	49	103	52
2009	22	33	55	40

Kilde: Folkehelseinstituttet (www.msis.no)
 Source: Norwegian Institute of Public Health (www.msis.no)

Figur 5.9 Prosent av akutt hepatitt B-smittede som er sprøytemisbrukere 1992-2009
Percentage of hepatitis B infected who are injecting drug abusers 1992-2009

Kilde : Folkehelseinstituttet
 Source: Norwegian Institute of Public Health

Tabell 5.10 Antall registrerte personer med HIV-infeksjon fordelt på smitteåter og diagnoseår 1984–2009
Number of persons registered as HIV- positive by infection route and year of diagnosis 1984–2009

	Heteroseksuell aktivitet		Homo-/biseksuell aktivitet		Sprøytemisbruk		Andre smitteåter		Totalt
	<i>Heterosexual activity</i>		<i>Homo-/bisexual activity</i>		<i>Intravenous drug use</i>		<i>Other infection routes</i>		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
	No.		No.		No.		No.		
1984–90	205	21	388	39	337	34	54	5	984
1991	59	42	59	42	16	11	8	6	142
1992	57	54	28	27	12	11	8	8	105
1993	53	47	44	39	13	12	3	3	113
1994	33	35	37	39	12	13	12	13	94
1995	47	45	45	43	11	10	2	2	105
1996	63	54	35	30	9	8	9	8	116
1997	67	59	30	27	11	10	5	4	113
1998	58	59	30	31	8	8	2	2	98
1999	92	63	36	24	12	8	7	5	147
2000	131	75	32	18	7	4	5	3	175
2001	106	67	39	25	8	5	5	3	158
2002	151	74	30	15	16	8	8	4	205
2003	153	64	57	24	13	5	15	6	238
2004	164	65	70	28	15	6	3	1	252
2005	134	61	56	26	20	9	9	4	219
2006	164	59	90	33	7	3	15	5	276
2007	141	57	77	31	13	5	17	7	248
2008	185	62	92	31	12	4	10	3	299
2009	172	61	87	31	11	4	13	5	283

Kilde: Folkehelseinstituttet (www.msis.no)

Source: Norwegian Institute of Public Health (www.msis.no)

6. Behandling for rusmiddelproblemer

---

6. Treatment of substance abuse

Dette kapitlet presenterer statistikk for Legemiddelassistert rehabilitering (LAR), Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelproblemer (TSB), og tilbakeholdelse uten eget samtykke etter vedtak i lov om sosiale tjenester.

Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) for opioidmisbrukere har vært tilgjengelig på landsbasis fra 1998. Behandlingen har fram til nå vært organisert gjennom regionale sentra, men ut fra de nye retningslinjene som trådte i kraft i 2010, vil LAR etter hvert inngå som en integrert del av det øvrige behandlingstilbudet for rusmiddelmisbrukere. Antall pasienter i LAR har vist en jevn økning gjennom de ti årene behandlingen har vært tilgjengelig, og ved utgangen av 2009 var det i underkant av 5 400 som var i slik behandling. Figur 6.1 viser utviklingen i antall pasienter i substitusjonsbehandling og antall søknader/personer på venteliste, fra starten i 1998 og fram til 2009. Som det framgår er det fortsatt ventelister både for å få vurdert søknad om legemiddelassistert rehabilitering og for å starte behandlingen for de som er gitt rett til slik behandling.

6.1 <

6.2 <

Tverrfaglig spesialisert behandling ble en del av spesialisthelsetjenesten fra 1. januar 2004. Helse- og sosialdepartementet har gitt SINTEF i oppdrag gjennom SAMDATA å samle og systematisere nøkkeltall for spesialisthelsetjenesten innen somatikk, psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelproblemer. Dette er data som dels samles inn gjennom Statistisk sentralbyrå, dels gjennom Norsk Pasientregister og som SAMDATA presenterer i årlige rapporter. Vi presenterer her noen få «nøkkeltall», og henviser ellers til SAMDATA sektorrapport for rusbehandling.

> 6.3

Lov om sosiale tjenester trådte i kraft 1. januar 1993. Lovens kapittel 6 gjelder særskilte tiltak for rusmiddelmisbrukere, og § 6.2 regulerer tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke. En egen bestemmelse om tilbakeholdelse av gravide rusmiddelmisbrukere, § 6.2a, trådte i kraft 1. januar 1996. Sak om tilbakeholdelse uten eget samtykke forberedes av den kommunale sosialtjenesten og fremmes for fylkesnemnda for sosiale saker. Villkårene for vedtak er at en utsetter sin fysiske eller psykiske helse for fare ved omfattende og vedvarende misbruk av rusmidler (§ 6.2). Antall vedtak har vært relativt stabilt i de senere år. Vedtak etter § 6.2a er hensynet til fosteret, og her har antall vedtak variert noe de siste år.

> 6.4

6. Treatment of substance abuse

This chapter presents statistics on substitution treatment (LAR = *Legemiddelassistert rehabilitering*), Specialised interdisciplinary treatment for substance abuse (TBS = *Tverrfaglig spesialisert behandling*), and detention without the consent of the person under the provisions of the Social Services Act.

Substitution treatment has been available to opioid users across the country since 1998. Regional centres have so far organised provision of substitution treatment, but according to the new 2010- guidelines, it will be integrated in drug and alcohol abuse treatment more generally. Over the course of the decade since the emergence of opioid substitution treatment, patient numbers have risen steadily. As of the end of 2009, nearly 5,400 persons were in substitution treatment in Norway. Figure 6.1 illustrates trends in the number in such treatment, of filed applications and on waiting lists for treatment from 1998, to 2009. As shown, waiting lists persist for people whose applications have yet to be considered and for people whose applications are approved but are still awaiting to start their treatment.

6.1 <

6.2 <

Specialised interdisciplinary treatment for substance abuse was incorporated with the specialist health service on January 1, 2004. The Directorate of Health asked the SINTEF / SAMDATA project to obtain and systematise statistical information on the specialist health service in the areas of somatic medicine, mental health care and Specialised interdisciplinary treatment for substance abuse. The data collected by Statistics Norway and the Norwegian Patient Register are published annually in reports compiled by SAMDATA. We present here a few of the «key figures», but refer the interested reader to the SAMDATA sector report on alcohol and drug abuse treatment.

> 6.3

The Social Services Act came into force on January 1, 1993. Section 6 of the Act makes provision for special measures for alcohol and drug abuse, and § 6.2 regulates detention in an institution without the consent of the patient. A separate provision on the detention of pregnant women suffering from alcohol and drug abuse, § 6.2a, became law on January 1, 1996. Municipal social services prepare the preliminary file which is then submitted to the county social welfare board which takes the final decision. Detention can be ordered if the person is endangering his or her physical or mental health by extensive and lasting misuse (§ 6.2). The number of such orders has remained relatively unchanged in recent years. Detention under § 6.2a can be ordered out of concern for the welfare of an unborn child. Here, the number of orders has varied annually.

> 6.4

Tabell 6.1 Antall pasienter i Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) fordelt på helseregion 2005 – 2009
Number of patients in substitution treatment by health region 2005 – 2009

Helseregion Health-region	Nye pasienter New patients			Utskrevet* Finished treatment			I behandling In treatment			Søknader/venteliste Applications/waiting list						
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009	
Øst-Norge (East-Norway)	517	388	384	374	441	323	204	264	292	305	1 746	1 930	2 050	2 121	2 257	
Sør-Norge (South-Norway)	284	238	221	212	230	87	83	127	71	117	824	979	1 073	1 214	1 327	
Vest-Norge (West-Norway)	237	245	208	179	210	119	113	123	108	91	686	818	903	974	1 093	
Midt-Norge (Mid-Norway)	89	81	68	68	67	29	45	38	34	41	224	260	290	324	370	
Nord-Norge (North-Norway)	50	51	74	52	73	8	6	10	15	17	134	179	226	280	336	
Totalt (Total)	1 177	1 003	955	885	1 041	566	451	562	520	571	3 614	4 166	4 542	4 913	5 383	
												356	484	298	386	279

*Utskrevet betyr ikke nødvendigvis at personen er ute av misbruket. Tallet inkluderer også avbrutt behandling (frivillig/ufrivillig/død).

*Finished treatment doesn't necessarily mean that the person is rehabilitated. The number also includes abrupted treatment (voluntary/involuntary/death).

Note 1: Innatak og utskrivning inkluderer overføring av pasienter mellom LAR-sentrene. Antall inntak og utskrivninger i tabellen er derfor høyere enn det faktiske antall pasienter som er tatt inn i/har avsluttet behandling i LAR.

Note 1: The numbers for New patients and Finished treatment includes patients that are transferred between LAR-centres. Double-counting may therefore occur.

Note 2: På grunn av endring i rapporteringsrutiner er ikke tall for Region Øst fra 2006 direkte sammenlignbare med tidligere år.

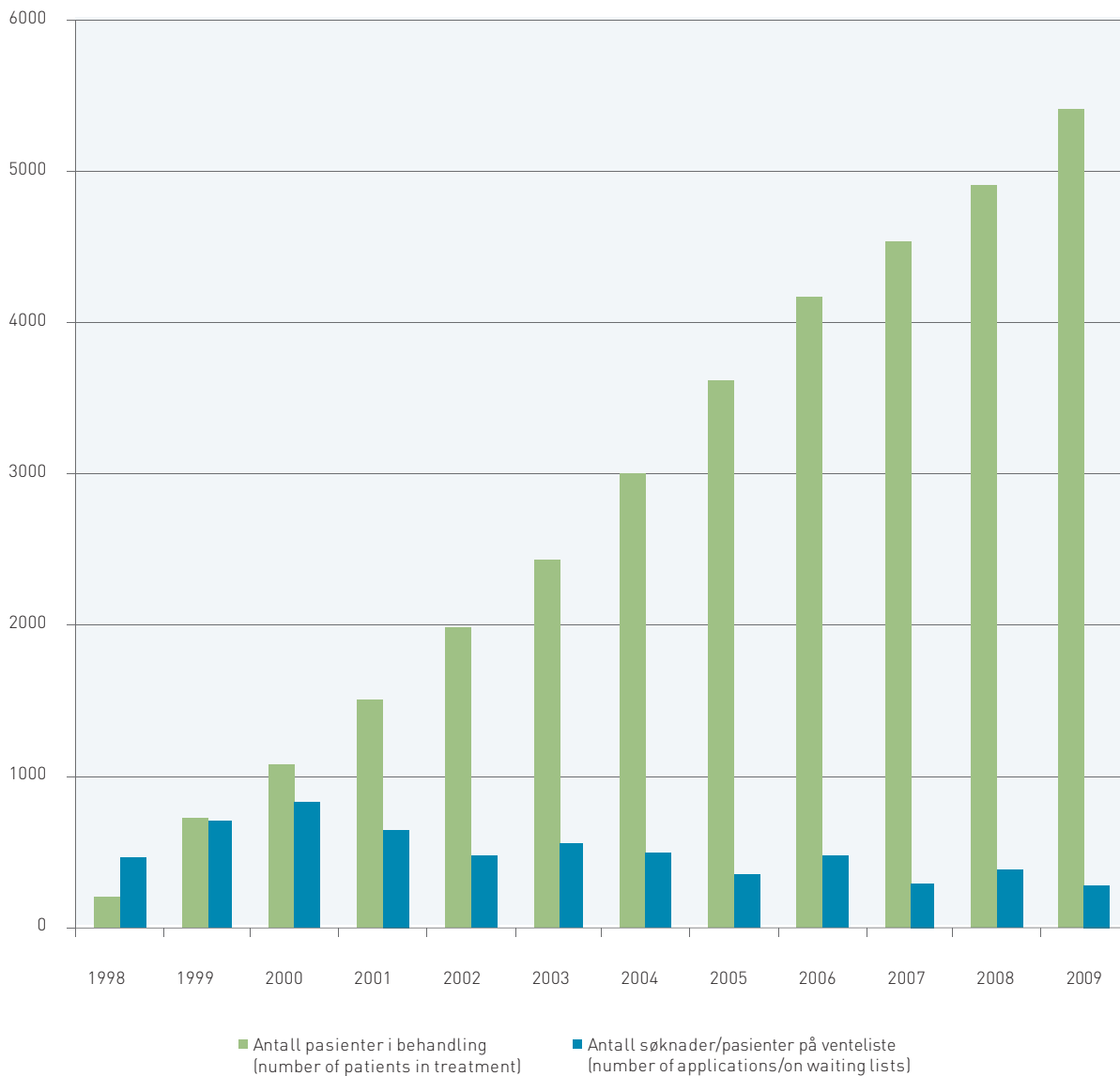
Note 2: Due to changes in registration procedures, figures for Region East from 2006 are not completely comparable to earlier years.

Kilde: LAR Øst / Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF)
 Source: LAR Øst / Norwegian Centre for Addiction Research (SERAF)

Figur 6.1. Antall pasienter i LAR-behandling og antall søknader/pasienter på venteliste per 31.12. Hele landet 1998 – 2009

Number of patients in substitution treatment and number of applications/on waiting lists per 31.12.

The whole country 1998 – 2009

Kilde: LAR Øst/SERAF
Source: LAR Øst/SERAF

Tabell 6.2 Antall pasienter i Legemiddelasstert rehabilitering (LAR) fordelt på fylke 2009
Number of patients in substitution treatment by county 2009

Fylke	Nye pasienter	Utskrevet*	I behandling	Søknader/venteliste
<i>County</i>	<i>New pasients</i>	<i>Finished treatment</i>	<i>In treatment</i>	<i>Applications/waiting list</i>
Østfold	44	27	295	12
Akershus	59	32	472	2
Oslo	276	211	1171	75
Hedmark	26	20	131	0
Oppland	36	15	188	0
Buskerud	54	16	234	24
Vestfold	74	20	292	0
Telemark	20	25	340	6
Aust-Agder	25	8	141	0
Vest-Agder	57	48	320	14
Rogaland	93	53	457	33
Hordaland	113	38	608	45
Sogn og Fjordane	4	0	28	4
Møre- og Romsdal	30	13	86	5
Sør-Trøndelag	42	24	214	23
Nord-Trøndelag	15	4	70	7
Nordland	30	8	196	9
Troms	37	5	123	20
Finmark	6	4	17	0
Totalt (Total)	1 041	571	5 383	279

*Utskrevet betyr ikke nødvendigvis at personen er ute av misbruket. Tallet inkluderer også avbrutt behandling (frivillig/ufrivillig/død).

*Finished treatment doesn't necessarily mean that the person is rehabilitated. The number also includes abrupted treatment (voluntary/involuntary/death).

Note: Inntak og utskrivning inkluderer overføring av pasienter mellom LAR-sentrene. Antall inntak og utskrivninger i tabellen er derfor høyere enn det faktiske antall pasienter som er tatt inn i/har avsluttet behandling i LAR.

Note: The numbers for New patients and Finished includes patients that are transferred between LAR-centres. Double-counting may therefore occur.

Kilde: LAR Øst / Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF)

Source: LAR Øst / Norwegian Centre for Addiction Research (SERAF)

Tabell 6.3 Antall døgnplasser, oppholdsdøgn og innleggelser i Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelproblemer (TSB) 2005–2009*Number of inpatient treatment beds, length of stay (in days) and admissions in specialised treatment 2005–2009*

	2005	2006	2007	2008	2009
Døgnplasser (Beds)	1798	1780	1833	1796	1873
Oppholdsdøgn (Length of stay)	557360	561314	569139	574732	575525
Innleggelser (Admissions)	12983	13152	12473	12429	12777

Note 1: Tallene innebærer plasser, oppholdsdøgn og innleggelser i institusjon som er eid av, eller har avtale med de regionale helseforetakene (RHF).

Note 1: The figures show beds, duration and admissions to specialist health service facilities or institutions under contract with the regional health enterprises.

Note 2: For mer detaljerte oversikter over f.eks de ulike helseregionene, se statistikkbanken på ssb.no.

Note 2: For a detailed breakdown of the regional health enterprises, for example, see Statistics Norway, statistikkbanken at ssb.no.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (ssb.no)

Source: Statistics Norway (ssb.no)

Tabell 6.4 Vedtak i fylkesnemndene for sosiale saker med hjemmel i sosialtjenesteloven § 6-2 og 6-2a 1996-2009

Decisions by County Social Welfare Boards pursuant to the Act on Social Services § 6-2 and 6-2a 1996-2009

	§ 6-2	§ 6-2, midlertidige vedtak (Temporary decisions)	§ 6-2a (gravide) (Pregnant)	§ 6-2a, midlertidige vedtak (gravide) (Temporary decisions, pregnant)
1996	18	..	8	26
1997	21	..	9	18
1998	29	2	16	30
1999	46	33	17	42
2000	22	31	8	19
2001	39	31	12	11
2002	38	35	17	34
2003	42	30	21	24
2004	49	58	15	22
2005	80	66	25	30
2006	65	49	29	33
2007	83	54	30	43
2008	71	50	23	49
2009	87	88	29	46

Note 1: § 6-2 gjelder tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke, og § 6-2a gjelder tilbakeholdelse av gravide rusmiddelmissbrukere (se www.lovdatab.no).

Note 1: § 6-2 regulates detention in an institution without the consent of the patient, and § 6-2a regulates detention of pregnant women suffering from alcohol and drug abuse (see www.lovdatab.no).

Note 2: Antall vedtak er ikke lik antall saker eller antall personer som er holdt tilbake, da det kan ha vært fattet flere vedtak mot samme person.

Note 2: Number of decisions is not equal to the number of cases or the number of persons who has been withheld, because more than one decision may affect the same person/case.

Note 3: Diskrepans fra tidligere publiserte tall har bakgrunn i at tallene er justert etter en nærmere gjennomgang av fylkesnemndenes vedtak, gjennomført ved Uni Rokkansenteret.

Note 3: The discrepancy between these and earlier figures is caused by an adjustment of the figures following a detailed review of a decision handed down by the County Boards. This was done by Uni Rokkansenteret.

Kilde: Uni Rokkansenteret og Helsedirektoratet

Source: Uni Rokkansenteret and Norwegian Directorate for Health